

N A J W Y Ż S Z A I Z B A K O N T R O L I

Departament Gospodarki i Integracji Europejskiej

DGI/P-41006-96
Nr ewid.: 217/97/P96092/DGI

I N F O R M A C J A

**o wynikach kontroli
gospodarki finansowej Agencji Rozwoju Przemysłu S.A.**

Warszawa **grudzień** **1997**
r.

SPIS TREŚCI

I. CZĘŚĆ OGÓLNA.....	3
1. Charakterystyka kontroli.....	3
2. Synteza ustaleń kontroli i ocena kontrolowanej działalności.....	3
3. Wnioski.....	5
II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA.....	6

1. Charakterystyka stanu prawnego w zakresie kontrolowanej działalności.....	6
2. Charakterystyka uwarunkowań ekonomiczno-organizacyjnych	9
3. Istotne ustalenia kontroli.....	10
3.1. <u>Zmiany w sytuacji ekonomicznej i finansowej Agencji</u>	10
3.1.1. Majątek i źródła jego finansowania.....	10
3.1.2. Wyniki finansowe.....	11
3.2. <u>Zakres i efektywność gospodarowania środkami finansowymi</u>	15
3.2.1. Finansowanie restrukturyzacji przedsiębiorstw ze środków pomocowych.....	15
3.2.2. Finansowe wspieranie przedsiębiorstw	18
3.2.3. Pożyczki ze środków EFSAL	20
3.2.4. Poręczenia i gwarancje kredytowe	21
3.3. <u>Działalność ARP S.A. jako likwidatora przedsiębiorstw</u>	22
3.4. <u>Wspieranie rozwoju regionalnego</u>	23
3.4.1. Agencje rozwoju regionalnego	23
3.4.2. Specjalna Strefa Ekonomiczna w Mielcu	24
3.5. <u>Zaangażowanie Agencji w operacje kapitałowe i inwestowanie wolnych środków pieniężnych</u>	25
3.5.1. Operacje kapitałowe	25
3.5.2. Inwestowanie wolnych środków pieniężnych.....	27
3.6. <u>Windykacja należności ARP S.A.</u>	29
3.6.1. w postępowaniach upadłościowych.....	29
3.6.2. w bankowych postępowaniach ugodowych	30
3.6.3. w sądowych postępowaniach układowych.....	31
3.7. <u>Zaangażowanie finansowe ARP S.A. w pomoc dla Zakładów Przemysłu Ciągnikowego „URSUS”</u>	32
3.7.1. Pomoc ze środków własnych i funduszy PHARE	33
3.7.2. Pożyczki ze środków własnych	34
3.7.3. Sądowe postępowanie układowe i bankowe postępowanie ugodowe.....	35
3.7.4. Pożyczka ze środków EFSAL	36
3.7.5. Poręczenia kredytów	39
3.8. <u>Sytuacja ekonomiczno-finansowa ZPC „Ursus”</u>	41
3.9. <u>Realizacja wniosków pokontrolnych NIK z lat 1995-1996</u>	42
 III. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA KONTROLNEGO I DZIAŁAŃ PODJĘTYCH PO	
ZAKOŃCZENIU KONTROLI	45
 WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH	48

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

1. Charakterystyka kontroli

Numer kontroli P/96/092

Najwyższa Izba Kontroli - na zlecenie Prezydium Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej - przeprowadziła w IV kwartale 1996 r. i I półroczu 1997 r. kontrolę gospodarki finansowej Agencji Rozwoju Przemysłu S.A.

Celem kontroli była ocena efektów działalności Agencji Rozwoju Przemysłu S.A. w latach 1995-1996 w zakresie pozyskiwania i wykorzystania środków finansowych na realizację zadań statutowych, ze szczególnym uwzględnieniem skuteczności pomocy udzielonej przez Agencję Zakładom Przemysłu Ciągnikowego „Ursus”.

Tematyka kontroli w ARP S.A. obejmowała zbadanie jej sytuacji finansowej, źródeł pozyskiwania środków finansowych, kierunków i efektów ich wykorzystania, zaangażowania w pomoc dla ZPC „Ursus” oraz realizacji wniosków pokontrolnych NIK z lat 1993-1995. Dotyczyło to wniosków z 3 kontroli, tj. „Kontroli wspierania restrukturyzacji państwowych przedsiębiorstw przemysłowych przez ARP S.A.”, „Kontroli wykonywania funkcji likwidatora przez Agencję Rozwoju Przemysłu S.A. w Warszawie” oraz „Kontroli prywatyzacji przez restrukturyzację finansową jednostek państwowych w latach 1993-1994”.

W ZPC „Ursus” kontrolą objęto formy i skuteczność pomocy udzielonej przez ARP S.A. oraz sytuację ekonomiczno-finansową i produkcyjną Zakładów.

Kontrolę przeprowadzono w Agencji Rozwoju Przemysłu S.A. w Warszawie oraz Zakładach Przemysłu Ciągnikowego „Ursus” w Warszawie.

Kontrolę przeprowadził Departament Gospodarki i Integracji Europejskiej NIK (przed dniem 1 stycznia 1997 r. - Departament Przemysłu i Handlu NIK).

2. Synteza ustaleń kontroli i ocena kontrolowanej działalności

Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. zwana dalej Agencją została powołana 28 grudnia 1990 r. przez b. Ministra Przemysłu i Handlu, działającego w imieniu Skarbu Państwa na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1990 r. o zniesieniu i likwidacji niektórych funduszy¹. Z mocy tej ustawy Agencja przejęła prawa i obowiązki Funduszu Zmian Strukturalnych w Przemysle (art. 14 ust. 7).

Agencja jest spółką prawa handlowego, która prowadzi działalność gospodarczą, polegającą głównie na technicznym i finansowym wspieraniu restrukturyzacji przedsiębiorstw państwowych.

1. W badanym okresie ARP S.A. osiągnęła znaczący przyrost wartości swojego majątku, tj. aktywów. Na dzień 31 grudnia 1995 r. łączna suma aktywów wyniosła 621,8 mln zł (o 85 % więcej niż na koniec 1994 r.), natomiast w 1996 r. aktywa wzrosły do kwoty 774,9 mln zł, tj. o 25 % w stosunku do 1995 r. W strukturze majątku w obydwu latach dominowały: trwałe majątek finansowy (długookresowo zainwestowane środki finansowe), który stanowił ponad 50 % wartości aktywów oraz majątek obrotowy (zwłaszcza należności i krótkoterminowe papiery wartościowe) stanowiące ok. 39% wartości aktywów (s. 18-19).
2. Co najmniej 8 % łącznych przychodów Agencji w 1995 r. i 15 % w 1996 r. stanowiły wpływy m.in. z dotacji budżetowej oraz spłaty rat kapitałowych z tytułu udzielonych pożyczek EFSAL. Transfer środków publicznych do ARP S.A. wspomagał realizację jej statutowych zadań (s.22).
3. Najwyższa Izba Kontroli negatywnie pod względem gospodarności ocenia nieterminowe egzekwowanie od podmiotów gospodarczych należności ARP S.A. za pomoc udzieloną tym podmiotom przy opracowywaniu programów restrukturyzacyjnych, finansowanych ze środków PHARE. W latach 1995-1996 dotyczyło to 7 spośród 12 dłużników Agencji, którzy zalegali z płatnościami na kwoty od 9,7 tys. zł do 29,3 tys. zł, przez okres od 3 do 21 miesięcy. Przyczyną powyższego stanu rzeczy było opóźnione informowanie przez

¹ Dz.U. z 1990 r. Nr 89 poz. 517, zm. 1995 r. Nr 13 poz. 654.

pracowników nadzorujących prace merytoryczne (tzw. liderzy projektów) Departamentu Finansowo-Księgowego ARP S.A. o datach ukończenia poszczególnych etapów prac, tj. o terminach płatności (s. 28-30).

4. W porównaniu do lat 1991-1994 w badanym okresie odnotowano w ARP S.A. wzrost skali udzielanych pożyczek dla podmiotów gospodarczych ze 155,5 mln zł do 318,5 mln zł, tj. o 104,9 %. Pożyczkobiorcami Agencji - zgodnie z celami statutowymi ARP S.A. - były głównie podmioty w trudnej sytuacji finansowej, przechodzące proces restrukturyzacji. Konsekwencją prowadzenia działalności pożyczkowej w obszarze dużego ryzyka była znaczna skala umorzeń wierzytelności (55 % sumy uzyskanych spłat) oraz wysoki, sięgający 33 % udział pożyczek trudnych (których spłata jest zagrożona) w łącznej kwocie należności Agencji z tego tytułu. Pod względem gospodarności pozytywnie ocenić należy fakt, iż całość trudnych pożyczek objęto działaniami windykacyjnymi (s. 31-32).
5. Agencja prowadziła działalność likwidacyjną podmiotów gospodarczych w sposób nie zapewniający pokrycia kosztów uzyskiwanymi przychodami. Wg stanu na dzień 31 grudnia 1996 r. do wyegzekwowania od likwidowanych podmiotów pozostawały należności w kwocie 562 tys. zł, pomimo dokonanych umorzeń w wysokości 558 tys. zł. Przychody ARP S.A. nie wystarczały nawet na pokrycie całości wynagrodzeń należnych pełnomocnikom Agencji jako likwidatora. Różnicę w kwocie 193 tys. zł ARP S.A. pokryła z własnych środków. Powyższe było przede wszystkim konsekwencją niewłaściwej organizacji działań likwidacyjnych i braku nadzoru Agencji nad ich przebiegiem (s. 37-38).
6. ARP S.A. - zgodnie ze statutowymi zadaniami - zaangażowała do dnia 31 grudnia 1996 r. ponad 9,5 mln zł w działalność wspierającą regionalne procesy restrukturyzacyjne. Było to przede wszystkim kupno akcji bądź udziałów Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. (ARR S.A.). Kapitał ten w praktyce nie przynosił Agencji dochodu w postaci dywidendy (s. 39-40).
7. W badanym okresie ARP S.A. zaangażowała prawie 38,4 mln zł w organizację Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Mielcu. Wykorzystując możliwości wynikające z § 14 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 września 1995 r. w sprawie ustanowienia SSE Euro-PARK MIELEC, ARP S.A. w 1995 r. zmniejszyła podstawę opodatkowania podatkiem dochodowym od osób prawnych o kwotę 19,6 mln zł planowaną do zainwestowania w Strefę w 1996 r. W ten sposób ARP S.A. przejściowo, tj. do czasu wydatkowania tej kwoty (w 1996 r.) zmniejszyła swoje zobowiązania podatkowe wobec budżetu (s. 41-42).
8. ARP S.A. objęła - głównie w drodze konwersji wierzytelności - akcje bądź udiały w pozagiełdowych spółkach prawa handlowego o wartości nominalnej prawie 119 mln zł (wg stanu na 31 grudnia 1996 r.). Trudna sytuacja finansowa tych spółek przesądzała o niskiej wartości rynkowej udziałów i akcji, a więc wpływała negatywnie na zysowność obrotu tymi walorami. W 1996 r. ARP S.A. odnotowała drastyczny spadek rentowności obrotu akcjami i udziałami spółek pozagiełdowych do 2,8 % z 62 % osiągniętych w 1995 r. Kwota odpisów z tytułu trwałej utraty wartości posiadanych akcji i udziałów osiągnęła poziom 19,8 mln zł, tj. 16,7 % łącznej wartości portfela w 1996 r. (s. 43-46).
9. W 1996 r. odnotowano w ARP S.A. zmniejszenie się efektywności inwestycji w niektóre instrumenty rynku pieniężnego, w tym zwłaszcza w papiery wartościowe, których oprocentowanie powiązane było ze wskaźnikiem inflacji. Spadała też rentowność obrotu akcjami notowanymi na giełdzie (z 27,3 % w 1995 r. do 13,6 % w 1996 r.). Wzrósł ponadto udział transakcji zakończonych stratą w ogólnej ich liczbie (z 18 % w 1995 r. do ponad 31 % w 1996 r.). Ze względu na decydujące znaczenie działalności finansowej dla przychodów ARP S.A. było to zjawisko niekorzystne. Pozytywnie ocenić należy natomiast spadek udziału akcji giełdowych w łącznej wartości portfela inwestycyjnego z 9,1 % w 1995 r. do 7,2 % w 1996 r. (s. 48-50).
10. Prowadzenie przez Agencję restrukturyzacji finansowej podmiotów gospodarczych znajdowało podstawę prawną w przepisach ustawowych i było zgodne z przedmiotem działalności określonym w statucie ARP. Umorzenia wierzytelności Agencji w bankowych postępowaniach ugodowych i sądowych postępowaniach układowych stanowiły duże obciążenie jej majątku (suma umorzeń z tego tytułu w latach 1991-1996 wynosiła ponad 210 mln zł, tj. ok. 55 % kwoty kapitałów własnych wg stanu na koniec 1996 r.). Agencji nie przysługiwało prawo do otrzymania obligacji restrukturyzacyjnych, o których mowa w art. 52 ustawy o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków (s. 55-56).
11. Począwszy od 1991 r. Zakłady Przemysłu Ciągnikowego „Ursus” otrzymały ze środków własnych ARP S.A. lub za jej pośrednictwem pomoc bezzwrotną w kwocie 341,3 tys. zł i 1748,9 tys. ECU, pożyczki na łączną sumę blisko 22 mln zł oraz poręczenia kredytów na kwotę 17,7 mln dolarów amerykańskich (s. 57-60, 64, 68-69).
12. W ramach pomocy bezzwrotnej ze środków własnych lub pomocowych ARP S.A. sfinansowała w latach 1991-1994 opracowanie dla ZPC „Ursus” 25 różnego rodzaju opracowań i ekspertyz, wydatkując 341,3 tys. zł i 1.748,9 tys. ECU. Opracowania te wykonane zostały przede wszystkim dla potrzeb realizowanego w ZPC „Ursus” programu naprawczego w związku z ustanowieniem zarządu komisarycznego. Z ustaleń kontroli NIK wynikało, że ZPC „Ursus” w różnym stopniu wykorzystywały te materiały. Całkowicie nie

- wykorzystane pozostało opracowanie dotyczące wdrożenia II etapu programu naprawczego Zakładów, wykonane w 1992 r. przez firmę IDI za kwotę 1.431,2 tys. ECU (s. 57-58).
13. Z kwoty blisko 10 mln zł, otrzymanej przez ZPC „Ursus” od ARPSA. w formie 4 pożyczek ze środków własnych, Zakłady wydatkowały niezgodnie z przeznaczeniem ponad 700 tys. zł (ok. 7%). Kwotę tę przeznaczono przede wszystkim na wynagrodzenia dla pracowników, zamiast na zakup materiałów. Pod względem gospodarności negatywnie ocenić należy fakt, iż pomimo naruszenia przez pożyczkobiorcę postanowień jednej z umów pożyczki na kwotę 3 mln zł Agencja nie postawiła jej w stan natychmiastowej wymagalności. Żadna z powyższych 4 pożyczek nie została spłacona w całości. Wierzytelności Agencji z tego tytułu objęte zostały sądowym postępowaniem układowym a następnie bankowym postępowaniem ugodowym (6,4 mln zł). Z tej kwoty na mocy ugody umorzeniu podlegało 90 % tj. 5,9 mln zł. Do czasu zakończenia kontroli ugoda nie uprawomocniła się.
- Również niezgodnie z przeznaczeniem, a więc z naruszeniem postanowień uchwały Rady Ministrów nr 94/95 z dnia 18 lipca 1995 r. oraz postanowień umowy pożyczki zawartej z ARP S.A., Zakłady wydatkowały ponad 70 % z I transzy pożyczki EFSAL w kwocie 12.000,0 tys. zł. Sfinansowane z tych środków przedsięwzięcia m.in. zakup prefabrykatów, czy zakup ciągników na cele promocyjno-reklamowe za granicą, nie mieściły się w wykazie przedsięwzięć inwestycyjnych przewidzianych do sfinansowania ze środków EFSAL. Również w tym przypadku negatywnie ocenić należy fakt, iż Agencja nie skorzystała z prawa odstąpienia od umowy i postawienia wierzytelności w stan natychmiastowej wymagalności (s. 59-61, 63-66).
14. Powołany przez Ministra Przemysłu i Handlu Zespół oceniający i monitorujący wydatkowanie środków pożyczki EFSAL przez ZPC „Ursus”, pomimo kilkukrotnego wyrażenia negatywnej oceny sposobu wykorzystania środków I transzy wnioskował o uruchomienie kolejnych transz. Pieniądze pierwszej raty II transzy na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu zostały przez Ministra Finansów przekazane na konto ARP S.A. Naruszało to postanowienia cyt. uchwały Rady Ministrów, która uwarunkowała uruchamianie kolejnych transz od uzyskania pozytywnej oceny sposobu wydatkowania wcześniej otrzymanych środków (s. 66-67).
15. ZPC „Ursus” nierzetelnie wywiązywały się ze swoich zobowiązań wobec ARPSA. wynikających z umów zawartych w celu zabezpieczenia udzielonego przez Agencję poręczenia zaciągniętych kredytów bankowych na łączną kwotę 17.700 tys. dolarów amerykańskich. Nierzetelność ta polegała na nieterminowym dokonywaniu przelewów wierzytelności i opóźnionym składaniu przewidzianych umowami sprawozdań i informacji. ARP S.A. konsekwentnie, aczkolwiek dopiero po 10 miesiącach, wygzekwowała od ZPC „Ursus” pełną realizację postanowień umowy (s. 68-71).

3. Wnioski

Na tle ustaleń kontroli Najwyższa Izba Kontroli dostrzega potrzebę realizacji przez Zarząd ARP S.A. wniosków dotyczących:

1. Egzekwowania od liderów projektów finansowanych ze środków pomocowych obowiązku współpracy z Departamentem Finansowo-Księgowym w celu terminowego windykowania należności Agencji.
2. Wyeliminowanie przypadków występowania o uruchomienie środków EFSAL przed spełnieniem przez pożyczkobiorcę warunków otrzymania pierwszej lub kolejnych transz pożyczki, określonych w umowie zawartej z ARP S.A.
3. Usprawnienie przebiegu i wzmocnienie nadzoru nad przebiegiem postępowań likwidacyjnych podmiotów gospodarczych w celu ograniczenia kosztów ich prowadzenia.
4. Prowadzenia wnikliwego monitorowania skali i opłacalności inwestycji w poszczególne instrumenty rynku pieniężnego pod kątem ich wpływu na ogólne wyniki finansowe Agencji.
5. Pełnego egzekwowania od ZPC „Ursus” realizacji postanowień umów zawartych z ARP S.A.
6. Wprowadzenie w systemie zasilania przez ARP S.A. Zakładów „Ursus” środkami pożyczki EFSAL zmian zapobiegających wydatkowaniu tych środków niezgodnie z przeznaczeniem (np. poprzez uzależnienie dokonywanych płatności od uzyskania wcześniejszej akceptacji wydatków przez ARP S.A.).

Niezależnie od powyższego Najwyższa Izba Kontroli - podkreślając niedopuszczalność naruszania obowiązującego prawa - wnosi do Ministra Skarbu Państwa o egzekwowanie zgodnego z prawem wydatkowania środków budżetowych EFSAL. Jeżeli w ocenie Ministra Skarbu Państwa i Agencji Rozwoju Przemysłu S.A. celowa jest zmiana zakresu zadań finansowanych przez ZPC „Ursus” ze środków EFSAL to Najwyższa Izba Kontroli uważa za konieczne zainicjowanie prac nad nowelizacją uchwały Rady Ministrów Nr 94/95 w sprawie przyznania pomocy ze środków budżetowych EFSAL dla ZPC „Ursus”.

II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

1. Charakterystyka stanu prawnego w zakresie kontrolowanej działalności

Agencja jest podmiotem gospodarczym funkcjonującym w postaci spółki akcyjnej (art. 307 kh - 490 kh)². Wszystkie jej akcje należą do Skarbu Państwa. Władzami spółki są: Walne Zgromadzenie, Rada Nadzorcza i Zarząd. Na Walnym Zgromadzeniu Skarb Państwa reprezentuje Minister Skarbu Państwa (do dnia 31 grudnia 1996 r. Minister Przemysłu i Handlu). Organizację przedsiębiorstwa spółki określa regulamin organizacyjny, uchwalony przez Zarząd i zatwierdzony przez Radę Nadzorczą (§ 36 statutu).

Na podstawie § 8 statutu przedmiotem działalności Agencji jest:

- a) finansowanie procesów restrukturyzacji, rozwoju i sanacji podmiotów gospodarujących na zasadach komercyjnych,
- b) finansowanie i organizacyjne wspomaganie procesów restrukturyzacji na zlecenie Ministra Skarbu Państwa³,
- c) prowadzenie działalności likwidacyjnej na zlecenie organów założycielskich,
- d) wykonywanie czynności powierniczych, w tym praw z akcji i udziałów w spółkach na podstawie umów z właścicielami,
- e) poręczanie kredytów krajowych i zagranicznych przeznaczonych na finansowanie procesów restrukturyzacyjnych,
- f) świadczenie usług w zakresie zagospodarowania na zlecenie organów założycielskich, środków trwałych przedsiębiorstw,
- g) działalność w ramach otrzymanych zleceń, w zakresie wykorzystania pochodzących ze źródeł zagranicznych środków przeznaczonych na restrukturyzację polskiego przemysłu,
- h) prowadzenie innej działalności gospodarczej mającej na celu wspieranie procesów restrukturyzacji,
- i) zarządzanie specjalnymi strefami ekonomicznymi.

² Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 27 czerwca 1934 r. - kodeks handlowy (Dz.U. z 1934 r., Nr 57 poz. 502, zm. Dz.U. z 1946 r. Nr 57 poz. 321, Dz.U. z 1950 r. Nr 34, poz. 312, Dz.U. z 1964 r. Nr 16, poz. 94, Dz.U. z 1988 r. Nr 41 poz. 326, Dz.U. z 1990 r. Nr 17 poz. 48, Nr 51 poz. 298, Dz.U. z 1991 r. Nr 35 poz. 155, Nr 94 poz. 418, Nr 111 poz. 480, Dz.U. z 1994 r. Nr 121 poz. 591, Dz.U. z 1995 r. Nr 96 poz. 478, Nr 6 poz. 43).

³ Zgodnie z art. 2 ust. 5 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o urządzie Ministra Skarbu Państwa (Dz.U. z 1996 r. Nr 106 poz. 493), wcześniej na zlecenie Ministra Przemysłu i Handlu.

Agencja prowadzi gospodarkę finansową w oparciu o przepisy ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości⁴ oraz kodeksu handlowego (art. 421, art. 427, art. 429-430).

Jednym z zadań Agencji Rozwoju Przemysłu jest uczestniczenie w udzielaniu podmiotom gospodarczym pomocy ze środków funduszy EFSAL, pochodzących z pożyczki zaciągniętej przez Rząd RP z Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju na cele wsparcia restrukturyzacji i osłony likwidacji przedsiębiorstw.

Szczegółowy tryb udzielania pomocy ze środków EFSAL określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 listopada 1993 r. w sprawie wytycznych realizacji budżetu państwa w zakresie wydatków przeznaczonych na wsparcie restrukturyzacji i osłony likwidacji przedsiębiorstw⁵.

Pomoc z powyższych środków budżetowych mogą otrzymać m.in.:

- przedsiębiorstwa państwowe,
- jednoosobowe spółki Skarbu Państwa,
- spółki z wyłącznym udziałem Skarbu Państwa i pracowników (rolników, rybaków), którym udostępniono akcje (udziały) na zasadach określonych w odrębnych przepisach itp. (§ 1 rozp.). Pomoc ta przeznaczona jest na wspomaganie ważnych z punktu widzenia interesów państwa i polityki gospodarczej procesów restrukturyzacji lub likwidacji przedsiębiorstw w przypadkach, gdy pozyskanie środków na realizację tych celów nie jest możliwe z innych źródeł (§ 2 ust. 1 rozp.)

Przedsiębiorstwa lub spółki składają wniosek o udzielenie pomocy ze środków budżetowych do organu założycielskiego przedsiębiorstwa lub organu reprezentującego Skarb Państwa w spółce (§ 4 ust. 1 rozp.). Wniosek jest opiniowany przez ten organ przy udziale Agencji (§ 7 ust. 1 rozp.), a następnie przekazywany do zaopiniowania kolejno: specjalnemu zespołowi⁶ i Komitetowi Ekonomicznemu Rady Ministrów. Ostateczne rozstrzygnięcie o przyznaniu pomocy podejmuje Rada Ministrów. Decyzja taka wydana w formie uchwały, określa kwotę, formę (pożyczka lub dotacja) oraz warunki przyznania pomocy (§ 8 ust. 4 rozp.).

Zadania Agencji w zakresie procesów restrukturyzacyjnych zgłoszonych do sfinansowania ze środków EFSAL są następujące:

- przygotowanie analiz i ocen wniosków o udzielenie pomocy finansowej pod kątem spełniania przez nie wymogów formalnych i merytorycznych (§ 5 ust. 3 rozp.),
- przygotowanie opinii w sprawie zasadności finansowania procesów restrukturyzacji ze środków EFSAL (§ 7 ust. 2 rozp.),
- obsługa finansowa zadań restrukturyzacyjnych w obszarze środków stosowanych w sposób odnawialny (pożyczki) (§ 8 ust. 4 pkt 2 rozp.),
- kontrola wykorzystania środków finansowych na obligatoryjne i fakultatywne zadania restrukturyzacyjne zawarte w przyjętych programach restrukturyzacji (§ 9 ust. 1 rozp.).

⁴ Dz.U. z 1994 r. Nr 121 poz. 591, zm. 1997 r. Nr 32 poz. 183, Nr 43 poz. 272.

⁵ Dz.U. z 1993 r. Nr 119 poz. 531, zm. Dz.U. z 1995 r. Nr 128 poz. 621, z 1997 r. Nr 30 poz. 167.

⁶ Na podstawie § 6 ust. 1 rozporządzenia powołany został stały zespół do spraw opiniowania wniosków w sprawie udzielenia pomocy ze środków budżetowych zwany „Zespołem”. W skład zespołu wchodzi: przedstawiciel Ministra Finansów jako przewodniczący Zespołu, wyznaczeni imiennie przedstawiciele ministrów: Gospodarki, Skarbu Państwa, Pracy i Polityki Socjalnej, Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz Zarządu Agencji Przemysłu S.A.

Sama Agencja może być także adresatem takiej pomocy, którą otrzymuje w formie dotacji (§ 3 ust. 2 rozp.) na wspieranie zakupu przez ARP S.A. wierzytelności banków w przypadkach, w których bank nie prowadzi postępowania ugodowego i zakupu wierzytelności dostawców dłużnika do poziomu, gdy:

- suma będących w posiadaniu Agencji wierzytelności wobec dłużnika stanowi 10% ogólnej kwoty zobowiązań dłużnika, przy czym jest nie mniejsza niż 100 tys. zł lub
- suma tych wierzytelności stanowi 20% ogólnej kwoty zobowiązań dłużnika (§ 2 ust. 1 pkt 2 rozp.).

Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. może także czynnie uczestniczyć w restrukturyzacji finansowej podmiotów gospodarczych. Na mocy przepisów ustawy z dnia 3 lutego 1993 r. o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków oraz zmianie niektórych ustaw⁷ Agencja może (tak jak bank) prowadzić bankowe postępowania ugodowe (art. 3 ustawy). Celem bankowego postępowania ugodowego jest doprowadzenie do zawarcia ugody między dłużnikiem i wierzycielami (art. 5 ustawy), która to z kolei umożliwi ze strony Agencji likwidację „złych wierzytelności, z drugiej zaś strony umożliwi oddłużenie przedsiębiorstw zdolnych do wypracowania strategii „uzdrowienia” swojej gospodarki.

W celu windykacji należności Agencja może także zgłaszać swoje wierzytelności do sądowych postępowań układowych⁸ oraz do postępowań upadłościowych⁹.

Zgodnie ze statutem Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. może udzielać pożyczek podmiotom gospodarczym m.in. w celu finansowania procesów restrukturyzacji. Podmioty gospodarcze mogą uzyskać także pomoc finansową w formie pożyczek ze środków pochodzących z Funduszy EFSAL za pośrednictwem Agencji Rozwoju Przemysłu S.A., której warunki wykorzystania i spłaty określa umowa pożyczki zawarta pomiędzy przedsiębiorstwem lub spółką, a Agencją Rozwoju Przemysłu S.A.

Umowę pożyczki regulują przepisy kodeksu cywilnego (art. 720-724). Poprzez umowę pożyczki dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego określoną ilość pieniędzy, albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a biorący zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości (art. 720 § 1 kc). Zatem jest ona umową konsensualną i dwustronnie zobowiązującą jednej strony do przeniesienia własności przedmiotu umowy, drugiej strony do zwrotu takiej samej ilości pożyczonych rzeczy z ewentualnymi odsetkami.

Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. w ramach swej działalności statutowej zajmuje się także poręczaniem kredytów krajowych i zagranicznych przeznaczonych na finansowanie procesów restrukturyzacyjnych.

W rozumieniu przepisów kodeksu cywilnego poręczenie jest umową, w której poręczyciel zobowiązuje się względem wierzyciela do wykonania zobowiązania na wypadek, gdyby dłużnik zobowiązania nie wykonał (art. 876 § 1 kc). Inaczej mówiąc, celem poręczenia jest zabezpieczenie cudzego długu. Umowa poręczenia jest umową zobowiązującą, lecz nigdy wzajemną, nawet gdy udzielenie poręczenia następuje za wynagrodzeniem. Poręczenie może dotyczyć długu przyszłego (co jest rzeczą zwykłą przy poręczeniu jako zabezpieczeniu kredytu bankowego), ale tylko do z góry oznaczonej jego wysokości (art. 879 § 1 kc). Podstawowym obowiązkiem, który ciąży na poręczycielu, jest obowiązek wykonania zobowiązania, gdyby nie wykonał go dłużnik główny.

Obok poręczenia istnieje również instytucja gwarancji bankowej. Z punktu widzenia konstrukcji zobowiązań należy zakwalifikować ją do grupy umów o świadczenie przez osobę trzecią (art. 391 kc). Gwarancja bankowa uregulowana jest w przepisach ustawy - Prawo bankowe (art. 40 i 41 oraz art. 43). Udzielający gwarancji zobowiązuje się wobec beneficjenta gwarancji (wierzyciela w stosunku podstawowym) do spełnienia świadczenia w przypadku niespełnienia go przez dłużnika ze stosunku podstawowego. W ten sposób

⁷ Dz.U. z 1993 r. Nr 18, poz. 82, zm. 1996 r. Nr 52, poz. 235, Nr 118 poz. 561, Nr 106 poz. 496.

⁸ Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 24 października 1934 r. - Prawo o postępowaniu układowym (Dz.U. z 1934 r. Nr 93 poz. 836, zm. 1950 r. Nr 38 poz. 349, 1990 r. Nr 55 poz. 320, 1996 r. Nr 6 poz. 43, Nr 43 poz. 189).

⁹ Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe (Dz.U. z 1934 r. Nr 93 poz. 83, zm. 1991 r. Nr 118 poz. 512, 1994 r. Nr 1 poz. 1, 1995 r. Nr 85 poz. 426, 1996 r. Nr 6 poz. 43, Nr 43 poz. 189, Dz.U. z 1996 r. Nr 106 poz. 496).

dłużnik ze stosunku gwarancyjnego (bank) przyjmuje odpowiedzialność za spełnienie świadczenia przez inną osobę wobec beneficjariusza gwarancji.

W ramach statutowej działalności Agencji mieści także zarządzanie specjalnymi strefami ekonomicznymi. Strefy te utworzone zostały na mocy ustawy z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych¹⁰. Na mocy rozporządzenia z dnia 5 września 1995 r.¹¹ utworzono taką strefę w Mielcu. Zarządzanie tą strefą powierzono Agencji na mocy zarządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 15 grudnia 1995 r. w sprawie powierzenia Agencji Rozwoju Przemysłu S.A. udzielania zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej oraz wykonywanie bieżącej kontroli działalności podmiotów gospodarczych na terenie specjalnej strefy ekonomicznej EURO-PARK MIELEC oraz ustalenia zakresu tej kontroli¹².

Dochody Agencji wydatkowane na cele rozwoju strefy, w tym na nabycie nieruchomości lub innych rzeczy służących do prowadzenia działalności gospodarczej na terenie strefy oraz modernizację i rozbudowę infrastruktury gospodarczej i technicznej zgodnie z § 14 rozporządzenia zwalniane są od podatku dochodowego od osób prawnych¹³ w części wydatkowanej w roku podatkowym lub w roku po nim następującym.

2. Charakterystyka uwarunkowań ekonomiczno-organizacyjnych

Pomimo poprawy koniunktury gospodarczej w latach 1994-1996 nadal prawie jedna trzecia przedsiębiorstw przemysłowych pozostaje w złej kondycji ekonomiczno-finansowej. Przedsiębiorstwa te z reguły nie mogą liczyć na pozyskanie środków finansowych w bankach komercyjnych. Dlatego też Agencja jest dla nich najważniejszą rządową instytucją finansową, która może udzielić im pomocy. Przede wszystkim - w ramach działalności statutowej - Agencja angażowała środki finansowe na realizację następujących zadań:

1. **Finansowanie prac projektowych dla celów restrukturyzacyjnych** (w tym zakresie Agencja wydatkowała środki finansowe przede wszystkim na opracowywanie programów restrukturyzacji zarówno dla sektorów i grup przedsiębiorstw, jak i dla poszczególnych podmiotów. Powyższe zadania finansowane były przede wszystkim z zagranicznych środków pomocowych, w tym głównie z funduszu PHARE).
2. **Udzielanie pożyczek oraz poręczeń i gwarancji kredytowych** (Agencja udzielała państwowym podmiotom gospodarczym na cele restrukturyzacyjne preferencyjnych pożyczek zarówno ze środków własnych, jak i zagranicznych środków pomocowych. Ponadto w latach 1991-1995 Agencja podmiotom gospodarczym udzielała poręczeń i gwarancji kredytowych.).
3. **Prowadzenie bankowych postępowań ugodowych** (w tym obszarze działalność Agencji prowadzona była na podstawie przepisów regulujących zasady bankowych postępowań ugodowych. W latach 1993-1996 Agencja przeprowadzała także samodzielnie bankowe postępowania ugodowe).
4. **Wchodzenie w powiązania kapitałowe z przedsiębiorstwami** (w tym obszarze działalność Agencji koncentrowała się głównie na zamianie wierzytelności na akcje lub udziały oraz prowadzeniu operacji na rynku kapitałowym).
5. **Wspieranie rozwoju regionalnego** (działania w tym zakresie polegały głównie na wspieraniu kapitałowym agencji rozwoju regionalnego oraz na tworzeniu specjalnej strefy ekonomicznej).
6. **Pozostałe kierunki wydatków finansowych** (ważnym zadaniem Agencji jest finansowanie różnego rodzaju szkoleń zarówno dla kadry kierowniczej restrukturyzowanych przedsiębiorstw, jak i dla własnych pracowników, a także działań promujących poszczególne sektory przemysłowe oraz szeroko pojętą restrukturyzację i prywatyzację. Agencja angażowała także środki finansowe na likwidację przedsiębiorstw państwowych - pełniąc rolę likwidatora).

¹⁰Dz.U. z 1994 r. Nr 123 poz. 600, zm. 1995 r. Nr 141 poz. 692, zm. 1996 r. Nr 106 poz. 496.

¹¹Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 września 1995 r. w sprawie ustanowienia specjalnej strefy ekonomicznej w Mielcu (Dz.U. z 1995 r. Nr 107, poz. 526).

¹²M.P. z 1995 r. Nr 67 poz. 758.

¹³Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych. Dz.U. z 1993 r. Nr 106 poz. 482, zm. Nr 134 poz. 163, 1994 r. Nr 43 poz. 163, Nr 87 poz. 406, Nr 1 poz. 2, Nr 80 poz. 368, Nr 113 poz. 547, Nr 90 poz. 419, Nr 123 poz. 602, Nr 127 poz. 627, 1995 r. Nr 96 poz. 478, Nr 86 poz. 433, 1995 r. Nr 133 poz. 654, Nr 142 poz. 704, 1996 r. Nr 25 poz. 113, Nr 90 poz. 405, 1996 r. Nr 137 poz. 639, Nr 147 poz. 686, 1997 r. Nr 9 poz. 44, Nr 28 poz. 153.

Niezależnie od powyższych kierunków zaangażowania, Agencja prowadziła także operacje finansowe na rynku pieniężnym, lokując część środków m.in. w bonach skarbowych i obligacjach państwowych.

Do państwowych podmiotów gospodarczych, które uzyskały z Agencji szczególnie wydatną pomoc należy zaliczyć Zakłady Przemysłu Ciągnikowego "Ursus". W latach 1991-1993 na opracowanie dla ZPC "Ursus" programów restrukturyzacji oraz ich wdrożenie Agencja wydała ponad 1,7 mln ECU ze środków PHARE. Stanowiło to ok. 11% wszystkich środków z tego źródła. Ponadto w okresie tym Agencja udzieliła ZPC "Ursus" finansowego wsparcia z własnych środków, m.in. ponad 300 tys. zł na opracowania związane z postępowaniem naprawczym Zakładów¹⁴. Kwota ta stanowiła ok. 25% środków własnych Agencji wydatkowanych na wszystkie prace analityczne dotyczące restrukturyzacji. Niezależnie od wyżej wymienionych form pomocy Agencja udzieliła Zakładom w latach 1991-1995 na preferencyjnych warunkach 4 pożyczek, a w 1995 r. za jej pośrednictwem Zakłady otrzymały pożyczkę ze środków EFSAL.

3. Istotne ustalenia kontroli

3.1. Zmiany w sytuacji ekonomicznej i finansowej Agencji

3.1.1. Majątek i źródła jego finansowania

Z ustaleń kontroli wynika, że łączna wartość składników majątkowych ARP S.A. (aktywa) na dzień 31 grudnia 1995 r. wyniosła 621.840 tys. zł i była większa od osiągniętej w 1994 r. o 85%. Na koniec 1996 r. majątek wzrósł do 774.977 tys. zł, tj. o 25 % w stosunku do roku 1995¹⁵. W 1995 r. majątek trwały o wartości 349.962 tys. zł stanowił 56,3 % aktywów, a majątek obrotowy w kwocie 271.840 tys. zł - 43,7 %. Natomiast w 1996 r. majątek trwały osiągnął wartość 434.556 tys. zł (o 24 % większą niż w 1994 r.) praktycznie nie zmieniając udziału w łącznej sumie aktywów (56,1%). W okresie objętym kontrolą majątek obrotowy wzrósł do 340.349 tys. zł, tj. o 25 %, a jego udział w łącznych aktywach wyniósł 43,9%. Struktura wartościowa majątku trwałego i obrotowego, wg ważniejszych pozycji przedstawiała się następująco:

Wyszczególnienie	1995 r. tys. zł	1995 = 100 %	1996 r. tys. zł	1996 = 100 %	1996:1995 %
1. Majątek trwały, w tym:					
1.1. Wartości niematerialne ¹⁶	1.326	0,2	1.908	0,2	143,9
1.2. Majątek rzeczowy	23.758	3,8	45.372	5,8	190,9
1.2.1. budynki i budowle	22.340	3,6	39.954	5,2	178,8
1.3. Majątek finansowy ¹⁷	324.878	52,2	387.277	50,0	119,2
1.3.1. pożyczki długoterminowe	222.940	35,8	257.832	33,3	115,6
1.3.2. akcje i udziały	96.439	15,5	108.846	14,0	112,9
1.3.3. papiery wartościowe	5.449	0,9	20.599	2,7	378,0
2. Majątek obrotowy, w tym:					
2.1. Należności i roszczenia	165.773	26,6	157.034	20,3	94,7
2.2. Papiery wartościowe do obrotu ¹⁸	82.493	13,3	146.541	18,9	177,6
2.3. Środki pieniężne	23.559	3,8	35.913	4,6	152,4

¹⁴ Ocenę skuteczności tego postępowania zawiera "Informacja o wynikach kontroli postępowania naprawczego w przemyśle ciągników rolniczych w latach 1991-1994", ZPPiH-41100-95, NIK, Warszawa, wrzesień 1995 r.

¹⁵ wg nie zweryfikowanego bilansu za 1996 r.

¹⁶ np. patenty, licencje, znaki towarowe etc.

¹⁷ środki finansowe długookresowe ulokowane w innych podmiotach bądź papierach wartościowych o terminie wykupu ponad 1 rok.

¹⁸ papiery wartościowe krótkoterminowe, o terminie wykupu poniżej 1 roku.

W strukturze aktywów Agencji w badanym okresie nie zaszły zasadnicze zmiany. Korzystnym zjawiskiem było natomiast zwiększenie się udziału tych aktywów, które charakteryzują się wyższym stopniem płynności. W majątku trwałym odnotowano bowiem wzrost udziału papierów wartościowych z 0,9 % do 2,7 %, tj. o 1,8 punktu procentowego, a w majątku obrotowym także papierów wartościowych (krótkoterminowych) z 13,3 % do 18,9 %, tj. o 5,6 punktu oraz środków pieniężnych z 3,8 % do 4,6 %, tj. o 0,8 punktu. Korzystnym zjawiskiem było także zmniejszenie się w okresie objętym kontrolą - o 5,3 punktu procentowego - wartości należności i roszczeń.

Podstawowymi źródłami finansowania majątku ARP S.A. (pasywa) były w 1995 r. kapitały własne - w kwocie 334.501,2 tys. zł, stanowiące 53,8% łącznej sumy pasywów (w tym kapitał podstawowy - 84.620,0 tys. zł, kapitał zapasowy 125.668,3 tys. zł oraz pozostałe kapitały¹⁹ - 101.922,8 tys. zł). Drugą co do wartości pozycją pasywów były przychody przyszłych okresów w wysokości 284.330,4 tys. zł, stanowiące 45,7 % łącznych pasywów.

Struktura pasywów w roku 1996 uległa w stosunku do 1995 r. niewielkim zmianom. Kapitały własne w łącznej kwocie 377.680,4 tys. zł stanowiły 48,7 % ogółu pasywów (o 5,1 punktu procentowego mniej), w tym kapitał podstawowy wynosił 102.590,0 tys. zł²⁰, kapitał zapasowy stanowił wartość 146.845,7 tys. zł, a pozostałe kapitały wyniosły 101.922,8 tys. zł. Rozliczenia międzyokresowe (przychody przyszłych okresów) ponownie były drugą wartościowo pozycją bilansu po stronie pasywów - łącznie 359.052,0 tys. zł a ich udział w łącznej sumie pasywów wzrósł do 46,3 %, tj. o 0,6 pkt. Wzrósł także o 4,4 pkt udział zobowiązań, zwłaszcza krótkoterminowych, w ogólnej sumie bilansowej pasywów z 0,4 % (2.489,0 tys. zł) w 1995 r. do 4,8 % (37.539,0 tys. zł) w 1996 r.

Z ustaleń kontroli wynika, że zarówno w 1995 r. jak i 1996 r. występowało niekorzystne zjawisko zmniejszenia pokrycia majątku trwałego kapitałami własnymi. Podczas gdy w 1995 r. kapitały własne stanowiły 95,5% ogólnej wartości majątku trwałego, to w 1996 r. już tylko - 86,9 %. Niekorzystny był także wysoki udział przychodów przyszłych okresów w pasywach bilansu. Jest to bowiem pozycja o wysokiej niepewności w związku z trudno przewidywalną wypłacalnością dłużników Agencji. Ujmuje się w niej m.in. dotacje budżetowe - w przypadku ARP S.A. dotyczy to kwot z tytułu spłaty rat kapitałowych od pożyczek EFSAL.

3.1.2. Wyniki finansowe

Z ustaleń kontroli wynika, że w latach 1995-1996 przychody Agencji pochodziły z bieżącej działalności gospodarczej (operacyjnej) oraz z działalności finansowej. W okresie tym przychody ogółem Agencji wzrosły z 242.472,0 tys. zł w 1995 r. do 391.775,0 tys. zł w 1996 r., czyli o 61%. Przychody z bieżącej działalności gospodarczej wzrosły odpowiednio z 30.787,0 tys. zł do 47.444,0 tys. zł, tj. o ponad 54%, natomiast przychody z działalności finansowej - z 211.685,0 tys. zł do 344.331,0 tys. zł (o 62,7%). Uwagę zwraca fakt, że w zasadzie nie uległa zmianie struktura uzyskanych przychodów. W strukturze tej wystąpił jedynie niewielki spadek udziału przychodów z bieżącej działalności gospodarczej (o 0,6 pkt. proc.), przy takim samym wzroście przychodów z działalności finansowej. I tak:

- W 1995 r. przychody z działalności operacyjnej stanowiły 12,7% przychodów ogółem, natomiast przychody z działalności finansowej - 87,3%.

¹⁹ pozostałe kapitały - dawny kapitał rezerwowy

²⁰ akcyjny

- W 1996 r. przychody z działalności operacyjnej stanowiły 12,1% przychodów ogółem, a przychody z działalności finansowej - 87,9%.

W badanym okresie nastąpiła znaczna zmiana w strukturze przychodów z bieżącej działalności gospodarczej. W strukturze tej zwiększył się z 0,6% w 1995 r. do 90,3% w 1996 r. udział dotacji. Praktycznie na tym samym poziomie (odpowiednio 7,5% i 7,3%) pozostał udział przychodów z tytułu sprzedaży usług. I tak:

- W 1995 r. w ramach działalności operacyjnej Agencja uzyskała przychody z następujących źródeł:

– sprzedaży usług	2.333,0 tys. zł (7,5% ²¹);
– dotacji ²² .	183,0 tys. zł (0,6%);
– darowizny ²³	19.624,0 tys. zł (63,7%);
– sprzedaży majątku trwałego	8.022,0 tys. zł (26,0%).
- W 1996 r. w przedmiotowej działalności źródła przychodów Agencji przedstawiały się jak następuje:

– sprzedaż usług	3.467,0 tys. zł (7,3%);
– dotacje ogółem	42.851,0 tys. zł (90,3%);
– w tym: spłata pożyczek EFSAL	12.851,0 tys. zł (27,1%), na poręczenie dla ZPC „Ursus” 30.000,0 tys. zł (63,2%).

Mniejsze zmiany odnotowano natomiast w strukturze przychodów Agencji z działalności finansowej. Świadcą o tym następujące dane:

- W 1995 r. przychodami z działalności finansowej przede wszystkim były:

– sprzedaż bonów, kwitów, weksli	143.387,0 tys. zł (67,7% ²⁴)
– odsetki należne	26.433,0 tys. zł (12,5%)
– odsetki uzyskane	6.972,0 tys. zł (3,3%)
– sprzedaż udziałów w obcych podmiotach	12.643,0 tys. zł (6,0%)
– sprzedaż akcji na giełdzie	7.565,0 tys. zł (3,6%)
- W 1996 r. podstawowymi przychodami z przedmiotowej działalności były:

– sprzedaż bonów, kwitów i weksli	220.573,0 tys. zł (64,0%)
– odsetki należne	34.535,0 tys. zł (10,2%)
– odsetki uzyskane	5.964,0 tys. zł (1,7%)
– sprzedaż akcji na giełdzie	19.252,0 tys. zł (5,6%)

²¹ w nawiasach podano udział danego źródła w przychodach ogółem z bieżącej działalności operacyjnej.

²² suma 183,0 tys. zł stanowi spłatę rat kapitałowych od udzielonych podmiotom gospodarczym pożyczek ze środków EFSAL, z kwot otrzymanych na te pożyczki począwszy od 1 stycznia 1995 r. Do końca grudnia 1994 r. całość środków otrzymanych przez ARP S.A. na pożyczki ewidencjonowane była jako dotacja.

²³ darowizna w postaci majątku trwałego otrzymana od WSK-PZL „Mielec”.

²⁴ w nawiasach podano udział danego źródła w przychodach ogółem z działalności finansowej.

– rozwiązanie rezerw	14.092,0 tys. zł (4,1%)
– sprzedaż obligacji	7.696,0 tys. zł (2,2%)

Należy zwrócić uwagę, iż w badanym okresie ARP S.A. uzyskiwała bezpośrednio gotówkowe bądź bezgotówkowe przychody ze źródeł zewnętrznych. Ustalona ich wartość wyniosła 80.627,6 tys. zł²⁵, co stanowiło prawie 13% przychodów ogółem. W 1995 roku przychody te w kwocie 19.807,6 tys. zł obejmowały darowiznę od WSK PZL „Mielec” (majątek rzeczowy) o wartości 19.624,3 tys. zł oraz gotówkową spłatę rat kapitałowych z udzielonych pożyczek „EFSAL” (183,3 tys. zł). Stanowiły one łącznie ponad 8% przychodów ogółem uzyskanych w tym roku. W 1996 roku z podobnych źródeł Agencja uzyskała 60.820,0 tys. zł (15,5 % łącznych przychodów), z czego 30.000,0 tys. zł stanowiła gotówkowa dotacja zabezpieczająca poręczenie udzielone dla ZPC „Ursus”, 12.850,0 tys. zł - spłata rat kapitałowych z pożyczek EFSAL, a 17.970,0 tys. zł stanowił wkład niepieniężny (w postaci udziałów w 3 spółkach) wniesiony przez Ministra Przemysłu i Handlu w celu podwyższania kapitału podstawowego ARP S.A. Powyższe świadczy o wzrastającym udziale środków budżetowych w finansowaniu realizacji statutowych zadań Agencji.

Koszty działalności Agencji (koszty uzyskania przychodu) w latach 1995-1996 wzrosły z 192.292,0 tys. zł do 334.830,0 tys. zł, tj. o 71% (a więc o 10 pkt. proc. więcej od wzrostu przychodów). Zwraca uwagę fakt, że podczas gdy koszty bieżącej działalności operacyjnej uległy zmniejszeniu z 23.819,0 tys. zł do 22.022,0 tys. zł, tj. o 7,6%, to koszty działalności finansowej wzrosły z 171.453,0 tys. zł do 312.984,0 tys. zł, czyli o 82,5%. Jednocześnie uległa zmianie struktura zarówno kosztów bieżącej działalności gospodarczej, jak i działalności finansowej.

Struktura kosztów bieżącej działalności gospodarczej przedstawiała się jak poniżej:

- W 1995 r. podstawowe pozycje kosztów działalności operacyjnej sprowadzały się do kosztów własnych Agencji, które wynosiły 13.330,0 tys. zł i stanowiły 56% kosztów ogółem w tej sferze i do kosztów sprzedaży środków trwałych - 8.323,0 tys. zł (34,9%).
- W 1996 r. główną pozycją kosztów z działalności operacyjnej były koszty własne Agencji w kwocie 19.563 tys. zł, co stanowiło prawie 89% tych kosztów.

Z kolei strukturę kosztów działalności finansowej w badanym okresie stanowiących odpowiednio 89,1 % i 93,4 % ogółu kosztów ilustrują poniższe dane:

• **1995 r.:**

– zakup bonów, kwitów i weksli (77,1%)	132.238,0 tys. zł
– odpisy aktualizujące wartość majątku finansowego (8,7%)	14.909,0 tys. zł
– wartość zakupu akcji i udziałów w obcych podmiotach (3,0%)	5.244,0 tys. zł
– wartość zakupu akcji na giełdzie zł (3,5%)	5.940,0 tys.

²⁵ kwota nie obejmuje całości wpływów z tego tytułu m.in. nie zostały w niej ujęte przychody z oprocentowania pożyczek EFSAL, ze względu na brak wyodrębnionej ewidencji księgowej.

• 1996 r.:

– wartość zakupu bonów, kwitów i weksli zł (67,0%)	209.711,0 tys.
– wartość zakupu akcji i udziałów w innych podmiotach (8,6%)	26.994,0 tys. zł
– wartość zakupu akcji na giełdzie 16.974,0 tys. zł (5,4%)	
– umorzenia oprocentowania (4,8%)	15.120,0 tys. zł
– odpisy aktualizujące wartość majątku finansowego (3,8%)	12.751,0 tys. zł
– wartość zakupu obligacji (2,2%)	6.978,0 tys. zł

Utrzymywane rezerwy na należności (zaliczane do kosztów) wynosiły 31 grudnia 1995 r. 67.625,7 tys. zł a na koniec 1996 r. 68.586,1 tys. zł.

Analiza przychodów i kosztów Agencji wskazuje, że koncentrowała się ona w badanym okresie przede wszystkim na działalności finansowej, co było zgodne z przedmiotem jej działalności, określonym w statucie. Stwierdzona różnica między indeksami wzrostu kosztów i przychodów z działalności finansowej wynosząca prawie 20 pkt. proc. (wzrost kosztów o 82,5% a wzrost przychodów 62,7%) miała związek ze strukturą inwestowania Agencji w papiery wartościowe. W strukturze tej występował wysoki udział inwestycji w walory tzw. bezpieczne, emitowane przez Skarb Państwa, oprocentowane w relacji do zmniejszającego się wskaźnika wzrostu cen.

Syntetycznym wynikiem działalności gospodarczej był osiągany przez Agencję zysk brutto. W 1996 r. wyniósł on 52.593,0 tys. zł i był wyższy od zysku w 1995 r. (28.923,0 tys. zł) o 81,8%. Należy jednak podkreślić, że tak wysoki przyrost był w znacznej części wynikiem ograniczenia w 1996 r. wysokości rezerw nie stanowiących kosztów uzyskania przychodów. Podczas, gdy saldo tych rezerw w 1995 r. wyniosło 15.900,0 tys. zł, to 1996 r. 4.676,0 tys. zł. Skorygowany o wielkość tej redukcji wynik finansowy na działalności gospodarczej wynosiłby w 1995 r. 47.199,0 tys. zł, a w 1996 r. - 57.404,0 tys. zł, a więc jego wzrost byłby prawie czterokrotnie mniejszy i wynosiłby 21,6%. Zysk netto w 1995 r. osiągnął kwotę 22.126,0 tys. zł a w 1996 r. - 26.167,0 tys. zł (o 18,2% więcej).

W badanym okresie ARP S.A. uzyskała ogólnie dobre podstawowe wskaźniki efektywności gospodarczej. Wskaźniki rentowności brutto²⁶ kształtowały się na poziomie odpowiednio 14,8% i 15,7% a zyskowności netto²⁷ osiągnęły wartość 9,1% i 6,7%. Wskaźnik płynności finansowej²⁸ wyniósł w 1995 r. 35,4 a w 1996 r. - 4,8 co oznacza, iż Agencja ograniczyła nadpłynność finansową²⁹, tzn. zamrożenie w aktywach nadmiernej ilości środków obrotowych.

²⁶ zysk brutto w stosunku do kosztów uzyskania przychodów.

²⁷ zysk netto do przychodów ogółem.

²⁸ papiery wartościowe do obrotu + środki pieniężne do zobowiązań krótkoterminowych i funduszy specjalnych..

²⁹ optymalna wysokość wskaźnika przyjmowana jest w literaturze ekonomicznej na poziomie 1,5-2,0.

3.2. Zakres i efektywność gospodarowania środkami finansowymi

3.2.1. Finansowanie restrukturyzacji przedsiębiorstw ze środków pomocowych

W latach 1995-1996 Agencja dysponowała środkami pomocowymi w następujących kwotach: 7.187 tys. ECU dla 225 podmiotów z Funduszu PHARE³⁰, 39,6 tys. ECU z Fundacji Francja Polska, Dar Rządu Francji w kwocie 1.150 tys. franków francuskich i 264 tys. dolarów amerykańskich z pożyczki Banku Światowego nr 3342-POL³¹.

W ramach ogólnej kwoty środków z Funduszu PHARE w 1995 r. otrzymano 3.931 tys. ECU dla 99 podmiotów a w 1996 r. 3.256 tys. ECU dla 126 podmiotów. Przeznaczone one były na realizację 4 programów, w tym:

- PHARE 9110 „Restrukturyzacja, prywatyzacja i demonopolizacja przedsiębiorstw,, 3.445 tys. ECU dla 99 podmiotów w 1995 r. i 2.141 tys. ECU dla 121 podmiotów w 1996 r.
- PHARE 9315 „Program restrukturyzacji przedsiębiorstw” 27,7 tys. ECU w 1995 r. i 429 tys. ECU w 1996 r. dla 4 podmiotów.
- PHARE 9405 „Program restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstw oraz energetyki (SERP 94)” wydatkowano 130 tys. ECU w 1995 r.
- PHARE 9317 „Fiesta II - Handel” dla Państwowej Inspekcji Handlowej 458 tys. ECU w 1995 r. i 556 tys. ECU w 1996 r.

³⁰ Środki pomocowe, z których Polska i Węgry korzystają na podstawie rozporządzenia Rady Wspólnot Europejskich nr 3906/89 z dnia 18 grudnia 1989 r. (Dz.Urz. WE Nr L375 ze zm.).

³¹ Skala środków pomocowych, otrzymanych przez ARP S.A. w latach 1995-1996 była istotnie niższa od kwot z lat 1991-1994. W okresie tym ARP S.A. otrzymała bowiem na realizację projektów 13.690 tys. ECU z funduszu PHARE, 1.343 tys. dolarów amerykańskich z Funduszu KNOW-NOW, z Fundacji Francja-Polska na dofinansowanie programów PHARE, 1.150 franków francuskich - dar Rządu Francji, pożyczkę w kwocie 296 tys. dolarów z Banku Światowego i 823 tys. zł z Funduszu Rozwoju Eksportu.

W ujęciu przedmiotowym struktura wydatkowanych środków PHARE obejmowała:

	1995 r. udział w całości	%	1996 r. udział w całości	%
• analizy i programy dla przedsiębiorstw (restrukturyzacja, marketing, diagnozy etc.)	1.096 tys. ECU	27,8	95 tys. ECU	29,4
• analizy i studia sektorowe	886 tys. ECU	22,5	910 tys. ECU	27,9
• seminaria i szkolenia	562 tys. ECU	14,4	289 tys. ECU	8,8
• ekspertyzy i doradztwo	526 tys. ECU	13,4	415 tys. ECU	12,8
• tłumaczenia, wydawnictwa, zakupy wyposażenia (w tym wyposażenia laboratoriów PiH)	861 tys. ECU	21,9	628 tys. ECU	20,9
• inne (działalność FUNDACJI FIRE)	-	-	7 tys. ECU	0,2

W ramach ogólnej kwoty środków PHARE na wyłączne potrzeby ARP S.A. wydatkowano łącznie 136,1 tys. ECU (1,9% kwoty z lat 1995-1996), w tym 104,6 tys. ECU na zakupy wyposażenia i szkolenia w 1995 r. oraz 31,5 tys. ECU na szkolenia w 1996 r. Środki te wykorzystane zostały zgodnie z założonymi planami i harmonogramami realizacji przedsięwzięć przewidzianych do sfinansowania z powyższych środków.

W latach 1992-1994 Agencja, w porozumieniu z Komisją Europejską, podpisała 31 umów z podmiotami gospodarczymi, dotyczących odpłatności przedsiębiorstw za udzieloną im pomoc ze środków PHARE (w formie pomocy technicznej - opracowanie programów restrukturyzacyjnych, wdrożenia, analizy etc.). Wysokość i tryb pobierania opłat za pomoc ustalała ARP S.A.

Wartość pomocy ze środków PHARE udzielona podmiotom gospodarczym w latach 1992-1994 wyniosła 1.118,8 tys. ECU, natomiast łączna kwota przypadająca do spłaty wynosiła w dniu 1 stycznia 1995 r. 411 tys. zł i 151,2 tys. ECU. Zobowiązanymi było 12 przedsiębiorstw. Najwyższa należność ARP S.A. w złotych wynosiła 194,8 tys. zł (Huta Szkła „Wołomin” a wyrażona w dewizach 76,7 tys. ECU (Zakłady Przemysłu Lniarskiego „Silena” w Świebodzicach). Najniższe natomiast to 1,6 tys. zł (ZPW „Zeltor” w Zgierzu) i 6,6 tys. ECU (ZPW „Textipol” w Łodzi).

W 1995 r. spłaty dokonało 6 przedsiębiorstw na łączną kwotę 277,2 tys. zł. W 3 podmiotach na mocy ugód bankowych Agencja dokonała zamiany wierzytelności na akcje na kwotę 63,4 tys. zł. W tym samym roku, decyzjami Zarządu ARP S.A. umorzyła należne spłaty 2 podmiotom w łącznej wysokości 62,6 tys. ECU i 146,1

tys. zł. W wyniku tych operacji saldo należności Agencji na dzień 31 grudnia 1995 r. wyniosło (od 6 podmiotów) 181,3 tys. zł i 6,6 tys. ECU oraz odsetki za zwłokę 13,5 tys. zł i 1,9 tys. ECU. W 1996 r. spłaty dokonały 2 podmioty w łącznej wysokości 13,5 tys. zł a konwersją na akcje objęto wierzytelności w kwocie 3,1 tys. zł. Saldo należności na koniec grudnia 1996 r. wyniosła (od 4 podmiotów) 188,1 tys. zł oraz odsetki za zwłokę 32,1 tys. zł. Łącznie w latach 1995-1996 przedsiębiorstwa spłaciły 310,9 tys. zł, na akcje zamieniono 66,5 tys. zł a umorzono 62,6 tys. ECU i 146,1 tys. zł³².

Sumy pochodzące z odpłatności za realizację programów PHARE w latach 1992-1993 - na mocy porozumienia pomiędzy b. MPiH, ARP S.A., Pełnomocnikiem Rządu do Spraw Integracji Europejskiej i Komisję Europejską, zawartego w dniu 28 czerwca 1996 r. - przekazano w październiku 1996 r. na konto Fundacji Restrukturyzacji Przemysłu FIRE. Była to kwota faktycznych spłat do dnia 31 sierpnia 1996 r. w wysokości 614,8 tys. zł.

Począwszy od 1994 r. Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. angażowała się bezpośrednio w pomoc przedsiębiorstwom przy organizacji prac związanych z opracowywaniem programów restrukturyzacji finansowanych ze środków PHARE. Podstawą udzielania pomocy była umowa wg wzoru zatwierdzonego uchwałą Zarządu ARP S.A. z dnia 8 lipca 1994 r. Za prace wykonywane przez ekspertów Agencji (m.in. współpraca przy opracowywaniu założeń, zorganizowaniu i przeprowadzeniu przetargów na wybór konsultanta, realizacji kontraktu etc.) finansowane ze środków Agencji, przedsiębiorstwa miały płacić w 3 ratach zryczałtowane wynagrodzenie. W § 4 ust. 3 umów przewidziano naliczanie odsetek w ustawowej wysokości za nieterminową płatność rat, a w § 6 określono odpowiedzialność przedsiębiorstwa za nienależyte wykonanie umowy, w tym m.in. prawo Agencji do postawienia wynagrodzenia ARP S.A. w stan natychmiastowej wymagalności w przypadku nieterminowej spłaty należności przez przedsiębiorstwo.

W badanym okresie podpisano łącznie 36 takich umów. Według stanu na koniec grudnia 1995 r. nie uregulowane wierzytelności Agencji z powyższego tytułu (wraz z saldem z 1994 r.) wyniosły 137,1 tys. zł, tj. 27,7% łącznych należności (w kwocie 495,2 tys. zł). Z płatnościami zalegało 15 podmiotów, w tym 2, z którymi zawarto umowy w 1994 r. Do końca 1996 r. niekorzystne dla Agencji saldo nie uregulowanych wierzytelności powiększyło się do kwoty 191,1 tys. zł, tj. o 45,2% więcej niż w 1995 r. Z płatnościami zalegało 12 podmiotów, w tym 5 z którymi zawarto porozumienie w kwestii dalszych spłat.

Negatywnie pod względem gospodarności ocenić należy fakt, iż w pozostałych 7 przypadkach Agencja nie skorzystała z umownego prawa do postawienia wierzytelności w stan natychmiastowej wymagalności (i nie skorzystała z zabezpieczeń umownych) bądź zrezygnowała z naliczenia sankcyjnych odsetek. Na przykład:

- ARP S.A. zawarła w dniu 2 lutego 1995 r. umowę z Zakładami Przemysłu Skórzanego „Carina” w Gubinie, która przewidywała odpłatność za udzieloną pomoc w łącznej kwocie 29.280 zł, płatną w trzech ratach 15 marca, 15 czerwca i 15 września 1995 r. Do końca 1996 r. żadna z rat nie została uiszczona, a pomimo to w dniu 14 lutego 1997 r. Zarząd ARP S.A. podjął decyzję o umorzeniu odsetek od nie spłaconej wierzytelności w 100%, tj. 218 tys. zł i redukcji wierzytelności głównej o 70%, tj. o 20,8 tys. zł, a więc łącznie o 238,8 tys. zł.
- ARP S.A. na podstawie umowy z dnia 19 lipca 1995 r. wystawiła Koneckim Zakładom Odlewniczym „KONTEX” w Końskich 2 faktury - w dniu 17 listopada 1995 r. na kwotę 9.760 zł (należność 8.000 zł + VAT) i w dniu 18 września 1996 r. na kwotę 14.640 zł z tytułu płatności za odebrane 2 etapy prac, związanych z przygotowaniem programu restrukturyzacji. Do końca grudnia 1996 r. uiszczono tylko 9.760 zł, a więc należność za I etap. Agencja nie naliczyła Zakładom odsetek za nieterminowe płatności. Świadczy o tym fakt, że uzgodnienia sald należności

³² Dane nie bilansują się ze względu na przeliczanie należności z ECU na złote po bieżących kursach.

między ARP S.A. i Zakładami na dzień 31 grudnia 1995 r. i 31 grudnia 1996 r. dotyczyły kwot z wystawionych faktur (odpowiednio 9.760,0 zł i 14.640 zł).

- Korzystające z pomocy ARP S.A. Zakłady „KEGAR” (umowa z dnia 2 lutego 1995 r.) zobowiązane były do zapłaty w 1995 r. kwoty umownej w wysokości 29.280 zł, a uiszczyły 19.520 zł. Przez cały 1996 r. ARP S.A. nie postawiła w stan natychmiastowej wymagalności nie spłaconej części (9.760 zł) i nie naliczała odsetek (saldo na 31 grudnia 1996 r. w wysokości 9.760 zł). Dopiero w lutym 1997 r. w trakcie kontroli NIK wezwano Zakłady do zapłaty tej sumy z odsetkami.

Przyczynami powyższego stanu rzeczy był brak rzetelnej współpracy osób kierujących wykonywanymi pracami (tzw. liderzy projektów) z departamentem finansowo-księgowym ARP S.A., wynikający z braku jasno określonych zasad tej współpracy. Liderzy projektów nie zawsze terminowo informowali departament o terminach odebrania przez przedsiębiorstwa poszczególnych etapów prac, a więc o przypadających datach płatności. Nie stosowanie sankcji finansowych tłumaczone było w trakcie kontroli trudną sytuacją finansową kontrahentów Agencji, wskazywaną przez liderów projektów. Jednakże i te informacje od liderów wpływały do departamentu finansowego z dużym opóźnieniem. Przykładowo wnioski o zaniechanie obciążenia odsetkami przedsiębiorstw takich jak „KONTEX” czy ZPW „ZELTOR” w Zgierzu i „Stalchemak” w Siedlcach (zwlekających z płatnościami od 1995 r.) wpłynęły dopiero w marcu 1997 r. (w trakcie trwania kontroli NIK).

Na podstawie protokołu podpisanego w dniu 1 lutego 1993 r. pomiędzy Rządem Francji a Rządem Polski, ARP S.A. jako dysponent środków pomocowych wytypował (za akceptacją strony francuskiej) do sfinansowania z tych środków projekt restrukturyzacji Zakładów „Poltax” w Łodzi. W wyniku przetargu dokonano wyboru konsultanta, tj. firmę francuską „Bossard Consultants”, z którą zawarto kontrakt na sumę 2.300 tys. franków francuskich. Realizacja projektu została rozłożona na lata 1994-1995. W obydwu tych latach na realizację projektu wydatkowano po 1.150 tys. franków francuskich.

Wydatkowana przez Agencję w 1996 r. kwota 39,6 tys. ECU dotyczyła dofinansowania przez Fundację Francja-Polska szkolenia na temat „Technoparki i rozwój regionalny w Unii Europejskiej na przykładzie doświadczeń Francji”. Pierwotne założenia projektu przewidywały przeszkolenie 24-25 osób a uzyskane dofinansowanie pozwoliło tę grupę podwoić. Łącznie szkoleniami objęto 48 osób (w 2 turach po 24 osoby) z b. MPiH, ARP S.A. oraz Agencji Rozwoju Regionalnego i urzędów wojewódzkich. Wykonawcą szkolenia na zasadzie „non profit” była Fundacja Przemysłu Górniczego przy Wyższej Szkole Górniczej w Saint-Etienne. Kwotę 39,6 tys. ECU rozliczył wykonawca bezpośrednio z Fundacją Francja-Polska.

Ponadto w 1996 r. ARP S.A. dysponowała kwotą 264,0 tys. dolarów amerykańskich w ramach pożyczki udzielonej przez Bank Światowy dla Rządu Polskiego (nr 3342-POL) z przeznaczeniem na prace restrukturyzacyjne przedsiębiorstwa PLL-LOT. Rola Agencji sprowadzała się do nadzorowania pracy konsultantów.

3.2.2. Finansowe wspieranie przedsiębiorstw

W latach 1995-1996 ARP S.A. udzieliła łącznie 81 pożyczek 76 podmiotom gospodarczym na łączną kwotę 318.545,8 tys. zł. Było to o 104,9 % więcej niż w latach 1991-1994. Uwzględniając pożyczki z lat 1991-1994³³ w łącznej wysokości 155.452,0 tys. zł (164 pożyczki dla 113 podmiotów) ogólna suma pożyczonego podmiotom kapitału wyniosła 473.997,8 tys. zł.

³³ Kwota wykazana ze względu na przypadające w badanym okresie płatności rat niektórych spośród nich.

Podkreślić należy, że w ogólnej sumie pożyczonego podmiotom kapitału w latach 1991-1996 (473.997,8 tys. zł) środki własne Agencji stanowiły 36,3 % (172.131,0 tys. zł), przy czym w 1995 r. udział tych środków w ogólnej kwocie pożyczek wyniósł 8,8 % a w 1996 r. - 10,6 %.

Przyczyną powyższego stanu rzeczy było uruchomienie (począwszy od 1995 r.) na dużą skalę pożyczek ze środków EFSAL, udzielanych za pośrednictwem ARP S.A., co przedstawiono w następnym punkcie niniejszej „Informacji”.

Spląty pożyczek dokonywane były przez podmioty gospodarcze, zarówno w formie gotówkowej jak i bezgotówkowej (konwersja na akcje, udziały, przejęcie majątku trwałego). W badanym okresie (1995-1996) z tytułu spląty pożyczek ARP S.A. uzyskała łącznie³⁴ 146.128,4 tys. zł, z tego gotówkowo 89.960,0 tys. zł a bezgotówkowo 56.168,4 tys. zł. Łącznie ze splątami w latach 1991-1994 suma zwrotów pożyczek wyniosła 324.150,6 tys. zł.

W związku z zawartymi przez pożyczkobiorców bankowymi postępowaniami ugodowymi oraz sądowymi postępowaniami układowymi a także na podstawie własnych decyzji ARP S.A. umorzyła w latach 1991-1996 wierzytelności w łącznej kwocie 180.784,3 tys. zł. Zwraca uwagę fakt, iż stanowiło to ponad 55 % sumy uzyskanej ze spląty pożyczek w tym okresie. Zasadnicza część umorzeń (127.061,9 tys. zł) przypadała na lata 1991-1994.

Stan wierzytelności Agencji z tytułu udzielonych pożyczek w dniu 31 grudnia 1996 r. wyniósł łącznie 389.694,5 tys. zł. Ponad 33% tej kwoty (tj. 130.971,3 tys. zł) stanowiły w ocenie ARP S.A. tzw. „pożyczki trudne”, których splata jest zagrożona. Dotyczą one 174 dłużników. Jest wśród nich:

- 9 podmiotów, które splacają zadłużenie wobec Agencji w kwocie 16.205,7 tys. zł wg warunków ustalonych w zawartych układach;
- 35 podmiotów, które zaspokajają wierzytelności Agencji (20.546,8 tys. zł) wg warunków zawartych uгод (po b.p.u.);
- 7 podmiotów postawionych w stan likwidacji, a wierzytelności Agencji zostały zgłoszone do zaspokojenia z masy likwidowanych przedsiębiorstw (2.465,7 tys. zł);
- 39 podmiotów postawionych w stan upadłości a Agencja zgłosiła wierzytelności do zaspokojenia z masy upadłościowej (46.351,5 tys. zł);
- 13 podmiotów zalegających ze splątą kapitału bądź oprocentowania objętych szczególnym nadzorem windykacyjnym poszczególnych komórek organizacyjnych ARP (22.017,7 tys. zł);
- 71 podmiotów, wobec których dochodzone są roszczenia na drodze sądowej (23.383,9 tys. zł).

Działalność pożyczkowa ARP S.A. była zgodna z przedmiotem działalności Spółki (finansowanie i wspomaganie procesów restrukturyzacyjnych) określonych w § 8 lit. a i b Statutu. Pożyczkobiorcami były na ogół podmioty znajdujące się w trudnej sytuacji ekonomicznej, przez co Agencja ponosiła zwiększone ryzyko utraty zaangażowanego kapitału. Konsekwencją tego ryzyka była zarówno znaczna skala umorzeń wierzytelności z powodu niewypłacalności dłużników jak i powstanie grupy tzw. wierzytelności trudnych. Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie pod względem gospodarności ocenia fakt, iż cała kwota zaliczona do wierzytelności trudnych objęta była szczególnym nadzorem windykacyjnym. Oznacza to, iż ARP S.A. wykorzystywała wszystkie dostępne jej instrumenty ekonomiczne i środki prawne dla zminimalizowania ewentualnych strat związanych z utratą pożyczonego kapitału i przyszłych korzyści (spląty pożyczek EFSAL przejmowane przez Agencję).

³⁴ kapitał wraz z oprocentowaniem i należnościami ubocznymi

3.2.3. Pożyczki ze środków EFSAL

Na realizację pożyczek ze środków EFSAL ARP S.A. uzyskała w badanym okresie łącznie 246.561,9 tys. zł, w tym w 1995 r. 152.061,6 tys. zł a w 1996 roku 94.500,3 tys. zł.

Kwota środków faktycznie przekazanych pożyczkodawcom była w badanym okresie wyższa niż otrzymana i wynosiła 259.029,6 tys. zł, w tym w 1995 roku 172.365,1 tys. zł a w 1996 roku 86.664,5 tys. zł. Wynikało to z czasowych różnic pomiędzy datami otrzymania środków a datami ich uruchomienia dla podmiotów. I tak w 1995 r. wypłacono pożyczkodawcom 34.843,5 tys. zł z puli środków otrzymanych przez ARP S.A. w 1994 r. a w 1996 roku 14.540,0 tys. zł z kwoty otrzymanej w 1995 r.

Nie wypłacona kwota na dzień 31 grudnia 1996 r. wyniosła 22.375,8 tys. zł, z czego 8.081,6 tys. zł dotyczyło kolejnych transz pożyczek z umów zawartych w 1995 r.; 3.859,2 tys. zł to nie uruchomiona kwota pożyczek zawartych w 1996 r., a 10.435 tys. zł pozostawało w dyspozycji ARP S.A. z przeznaczeniem dla 8 podmiotów, z którymi do końca 1996 r. nie zawarto jeszcze umów.

Środki pożyczek EFSAL uruchamiane były przez Ministra Finansów na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu. Podstawą wysłania wniosku było zapotrzebowanie zgłaszane przez ARP S.A. I tak, uwzględniając również środki otrzymane w 1994 r. (38.843,5 tys. zł) ARP S.A. dysponowała do końca 1996 r. łączną kwotą 285.405,4 tys. zł. Z kwoty tej na koncie ARP S.A. przetrzymywanych było przez okres:

- od 15 do 30 dni 58.983,3 tys. zł, tj. 20,7 %;
- od 31 do 60 dni 39.081,0 tys. zł, tj. 13,7 %;
- powyżej 60 dni 42.301,9 tys. zł, tj. 14,8 %.

Na przykład:

- Środki w kwocie 2.526,0 tys. zł stanowiące I transzę pożyczki dla Huty Szkła „Czechy” w Trąbkach (umowa nr 61/33/96 z dnia 22.01.1996 r.) przebrane zostały przez b. Ministra Przemysłu i Handlu na konto ARP S.A. już 17 stycznia 1996 r. a pożyczkodawcy przekazano je dopiero 27 maja 1996 r., tj. po 131 dniach.
- Umowa nr 61/35/96 dotycząca pożyczki w kwocie 947,0 tys. zł dla PTS „Transbud” we Wrocławiu zawarta została 5 czerwca 1996 r., a kwota pożyczki znajdowała się na koncie ARP S.A. od 2 stycznia 1996 r. Pożyczkobiorcy przekazano ją 17 czerwca 1996 r., tj. po 167 dniach od daty wpływu na konto ARP S.A.

Także w przypadku pożyczek już uruchomionych, ARP S.A. z dużym niekiedy wyprzedzeniem występowała do b. Ministra Przemysłu i Handlu o uruchomienie kolejnych transz pożyczek dla podmiotów gospodarczych. Umowy pożyczek zawierały warunek uruchomienia kolejnych transz po uzyskaniu przez pożyczkobiorcę pozytywnej oceny wykorzystania transz już otrzymanych. Na przykład:

- W przypadku drugiej transzy w kwocie 10.199,4 tys. zł i trzeciej transzy w wysokości 5.794,0 tys. zł pożyczki dla KWK „Nowa Ruda” ARP S.A. wystąpiła o uruchomienie środków odpowiednio na 40 i 84 dni przed stwierdzeniem prawidłowości wykorzystania poprzednich transz.

- W przypadku drugiej transzy pożyczki w kwocie 7.328,0 tys. zł dla Fabryki Łożysk Tocznych o środki wystąpiono na 127 dni przed datą dokonania przez powołany Zespół oceny wykorzystania pierwszej transzy (środki wpłynęły na konto ARP S.A. na 111 dni przed tą datą).
- W przypadku drugiej transzy pożyczki w kwocie 9.630,0 tys. zł dla WSK-PZL Mielec o uruchomienie środków wystąpiono na 44 dni przed zgłoszeniem przez zespół oceniający oceny wykorzystania I transzy.

Z zachowaniem zasady legalności, tzn. w terminie wynikającym z art. 42 ust. 1 pkt 10 ustawy Prawo budżetowe (do końca lutego następnego roku) ARP S.A. zwracała do budżetu kwoty otrzymanych środków dotacji nie wykorzystanych na pożyczki. Jednakże i w tych przypadkach ARP S.A. uzyskiwała przychody z tytułu odsetek bankowych w związku z przetrzymywaniem tych kwot na swoim rachunku bankowym. Na przykład:

- Nie wykorzystaną nadwyżkę środków przeznaczonych na pożyczkę dla Fabryki Automatów Tokarskich we Wrocławiu w kwocie 1.056,0 tys. zł zwrócono do budżetu w dniu 30 stycznia 1997 r. Kwota ta pozostawała w dyspozycji ARP S.A. przez 58 dni (w dn. 3 grudnia 1996 r. pożyczkodawca zgłosił wniosek o ograniczenie kwoty pożyczki).
- Nie wykorzystane środki w kwocie 1.750,0 tys. zł przeznaczone na pożyczkę dla firmy Canoe-Meat S.A. w Łodzi pozostawały w dyspozycji ARP S.A. przez 115 dni (od 14 października 1996 r. do daty zwrotu 6 lutego 1997 r.).
- Przez 100 dni w dyspozycji ARP S.A. była kwota 4.300,0 tys. zł przeznaczona na pożyczkę dla zakładów Metalplast - Zamość S.A. Środki te otrzymane 29 października 1996 r. zwrócono dopiero 6 lutego 1997 r. ze względu na nie zawarcie umowy.

W okresie od 1 stycznia 1995 do końca 1996 r. ARP S.A. uzyskała od 32 pożyczkobiorców gotówkową spłatę z tytułu udzielonych pożyczek ze środków EFSAL w łącznej kwocie 36.028,1 tys. zł, w tym spłata rat kapitału wynosiła 7.124,1 tys. zł a oprocentowania 28.903,9 tys. zł. Inny tryb spłaty pożyczki EFSAL Agencja zastosowała wobec WSK-PZL Mielec. ARP S.A. nabyła bowiem od tych zakładów nieruchomość o wartości 15.968,5 tys. zł. Zapłata ceny nabycia nastąpiła w drodze jej potrącenia z wierzytelności Agencji wobec tych Zakładów z tytułu udzielonej pożyczki EFSAL (w łącznej kwocie 17.692,5 tys. zł). Pozostałą część wierzytelności WSK-Mielec zamierza rozliczyć w 1997 r. poprzez przekazanie Agencji akcji bądź udziałów posiadanych przez te Zakłady w innych podmiotach gospodarczych.

3.2.4. Poręczenia i gwarancje kredytowe

W badanym okresie ARP S.A. udzieliła 3 podmiotom poręczeń bądź gwarancji kredytowych na łączną kwotę 33.422,0 tys. zł. W stosunku do okresu poprzedniego przed kontrolowanym (1991-1994) wystąpił wyraźny spadek liczby podmiotów korzystających z tej formy zabezpieczenia zobowiązań finansowych (z 20 do 3). Porównywalna była natomiast kwota poręczonych kredytów bądź innych zobowiązań (32.815,2 tys. zł w latach 1991-1994). Pomimo to, agencja uzyskała w badanym okresie zdecydowanie niższą kwotę prowizji, tj. 188,4 tys. zł wobec 726,6 tys. zł w latach 1991-1994. Było to wynikiem obniżenia stopy prowizji stosowanej przez ARP S.A. przeciętnie z 2,3% kwoty poręczonej do 0,6%.

Poniesione przez Agencję koszty związane z wykorzystaniem poręczenia, aczkolwiek w badanym okresie wyniosły łącznie 845,2 tys. zł, to dotyczyły wyłącznie poręczeń udzielonych przed 1995 r. Poręczenia z lat 1995-1996 nie zostały wykorzystane. Łącznie z kwotą wykorzystaną w latach 1991-1994 koszty Agencji z tego tytułu wyniosły 19.838,2 tys. zł, co stanowiło 60,5% kwoty objętej poręczeniami. Do czasu zakończenia kontroli, ARP

S.A. w formie gotówkowej bądź bezgotówkowej (konwersja na akcje lub udziały) odzyskała 9.028,6 tys. zł (45,5%).

Po zawarciu ugód bankowych lub układów sądowych Agencja umorzyła 5.131,6 tys. zł, tj. 25,9% kwoty wykorzystanej przez podmioty korzystające z poręczeń bądź gwarancji. Kwota w wysokości 734,1 tys. zł dochodzona jest z masy upadłościowej przedsiębiorstw bądź skierowana do egzekucji po uprawomocnieniu się wyroku sądowego. Do spłaty na dzień 31 grudnia 1996 r. przypadało 4.943,7 tys. zł (24,9% wykorzystanej kwoty), w tym 4.473,0 tys. zł od Jelczańskich Zakładów Samochodów „Jelcz”.

Udzielanie poręczeń i gwarancji było działalnością zgodną z celami statutowymi ARP S.A. (§ 8 lit. c Statutu) a także art. 876-887 kc. Działalność ta nie budziła także zastrzeżeń pod względem gospodarności, ze względu na dochodzenie roszczeń od podmiotów, które wykorzystywały poręczenia. Kwota należna do spłaty na koniec badanego okresu objęta jest praktycznie w całości umowami pożyczek (np. umowa z JZS „Jelcz” z dnia 30 czerwca 1994 r.), które są spłacane na bieżąco.

3.3. Działalność ARP S.A. jako likwidatora przedsiębiorstw

ARP S.A. począwszy od 1991 r. sprawowała funkcję likwidatora przedsiębiorstw, w tym w latach 1991-1994 w stosunku do 36 podmiotów, w 1995 r. - 8 i w 1996 r. - 5 przedsiębiorstw. Naliczone przedsiębiorstwom koszty likwidacji w latach 1991-1994 wyniosły 2.561 tys. zł a w badanym okresie 424 tys. zł, a więc łącznie 2.985 tys. zł. Wynagrodzenie Agencji jako likwidatora stanowiło odpowiednio 758 tys. zł (l. 1991-1994) i 169 tys. zł (w badanym okresie), a więc łącznie 927 tys. zł. Pozostałe kwoty stanowiły wynagrodzenie państwowych lub prywatnych osób prawnych i osób fizycznych, które jako pełnomocnicy ARP S.A. wykonywały faktyczne czynności likwidacyjne (odpowiednio 1.803 tys. zł i 255 tys. zł, tj. łącznie 2.058 tys. zł).

Rzeczywiste wpływy Agencji z tytułu likwidacji wyniosły w latach 1991-1994 1.404,0 tys. zł a w badanym okresie 461,0 tys. zł (łącznie 1865,0 tys. zł).

Z powyższych danych wynika, iż faktycznie uzyskane przychody z działalności likwidacyjnej nie wystarczyły nawet na pokrycie wynagrodzeń dla ustanowionych pełnomocników. Różnicę w kwocie 193 tys. zł ARP S.A. sfinansowała z własnych środków, wypełniając w pełni swoje zobowiązania.

Dokonane umorzenia w łącznej kwocie 558 tys. zł związane były z brakiem możliwości zaspokojenia wierzytelności z masy upadłościowej przedsiębiorstw, które poprzednio były likwidowane. Do wyegzekwowania na dzień 31 grudnia 1996 r. pozostawało ogółem 562 tys. zł³⁵ od 11 podmiotów, w tym 10 postawionych w stan upadłości.

Całość działalności likwidacyjnej nie była dla ARP S.A. korzystna i to w całym okresie jej prowadzenia, co należy ocenić negatywnie. Zwraca uwagę fakt, że czynności likwidacyjne prowadzone były niekiedy długotrwałe. Na przykład:

- Biuro Projektowania Dokumentacji Technologiczno-Konstrukcyjnej Przemysłu Lekkiego „Protex” w Łodzi likwidowane było od 13 grudnia 1991 r. do 31 października 1996 r. i postawione zostało w stan upadłości.
- Żywieckie Zakłady Futrzarskie w Żywcu - likwidacja prowadzona przez ARP S.A. trwała od 8 kwietnia 1992 r. do 15 marca 1995 r. (data ogłoszenia upadłości) z pięciokrotnym przesuwaniem terminu jej zakończenia.
- Fabryka Artykułów Technicznych „Stomil” w Wolbromiu, likwidowana była od 7 kwietnia 1993 r. do 12 lipca 1995 r. (ogłoszenie upadłości).

³⁵ 927 tys. zł nie otrzymanego wynagrodzenia ARP S.A. + 193 tys. zł jako sfinansowana przez Agencję część wynagrodzeń pełnomocników - umorzenia.

Na problem przewlekłych czynności likwidacyjnych Najwyższa Izba Kontroli wskazała w „Informacji o wynikach kontroli wykonywania funkcji likwidatora przez ARP S.A.” z września 1995 r.³⁶. Negatywnie oceniono fakt, iż ARP S.A. korzystając z upoważnienia Ministra Przemysłu i Handlu faktycznie nie wykonywała czynności likwidacyjnych, zlecając ich wykonanie różnym osobom fizycznym bądź firmom. Z kolei firmy te wykonywały swoje obowiązki za pośrednictwem osób fizycznych, z którymi zawierały umowy zlecenia. Powstawał więc skomplikowany system pełnomocnictw, nad którym ARP S.A. nie sprawowała skutecznego nadzoru. Powodowało to przedłużanie się likwidacji i wzrost jej kosztów. Ustalenia obecnej kontroli wykazały, że problem ten jest nadal aktualny, pomimo zmniejszającej się liczby likwidowanych przez ARP S.A. podmiotów.

3.4. Wspieranie rozwoju regionalnego

3.4.1. Agencje rozwoju regionalnego

Agencje rozwoju regionalnego (ARR) są organizacjami pozarządowymi, których celem jest stymulowanie pożądanych zmian strukturalnych w sferze gospodarczej regionów w tym m.in. aktywizacji gospodarczej tych regionów. Proces powstawania ARR został zainicjowany m.in. przez ARP S.A. w 1991 r.

Wartość nominalna akcji 33 ARR S.A. posiadanych przez ARP S.A. wyniosła w dniu 31 grudnia 1996 r. 7.496,6 tys. zł, tj. 12,9 % łącznego kapitału akcyjnego tych Agencji w wysokości 58.239,6 tys. zł. Wysokość udziału ARP S.A. w kapitale akcyjnym poszczególnych ARR wynosiła (w tym dniu) od 48,7 % w ARR S.A. Nowa Ruda do 0,44 % w ARRK S.A. w Krakowie. Niezależnie od powyższego ARP S.A. posiadała akcje lub udziały w 4 innych spółkach zajmujących się promocją rozwoju regionalnego, a nie będących Agencjami Rozwoju Regionalnego. Ogólna wartość tych akcji i udziałów wynosiła (wg cen nominalnych) 2.090,0 tys. zł. Łącznie więc kapitałowe zaangażowanie ARP S.A. w firmy działające na rzecz rozwoju regionalnego wyniosło 9.506,6 tys. zł.

W 1995 r. ARP S.A. wydatkowała 798,0 tys. zł obejmując akcje o tej samej wartości nominalnej w 9 spółkach, w tym w 8 ARR. Z powyższej kwoty na przystąpienie do spółek (nabycie pierwszych akcji) przeznaczono łącznie 362,0 tys. zł a na dokapitalizowanie i nabycie dodatkowych akcji 436,0 tys. zł.

W 1996 r. kupiono za 210,2 tys. zł akcje w ARR S.A. (o wartości nominalnej 97,0 tys. zł), w tym w 2 ARR S.A. kosztem zmniejszenia wierzytelności ARP S.A. wobec dotychczasowych posiadaczy akcji. Dotyczyło to objęcia akcji o wartości nominalnej 30,0 tys. zł za kwotę 143,2 tys. zł w ARR Mielec w drodze ich nabycia od WSK-PZL Mielec w ramach spłaty pożyczki EFSAL oraz w ARR S.A. w Wałbrzychu o wartości nominalnej 5,0 tys. zł kosztem zmniejszenia wierzytelności wobec Banku Spółdzielczego w Wałbrzychu o tę samą kwotę. Ponadto w 1996 r. przekazano na poczet objęcia akcji w 5 spółkach kwotę 376,6 tys. zł.

Łącznie na inwestycje kapitałowe w ARR S.A. i innych o zbliżonych celach działaniach ARP S.A. przeznaczyła w 1996 r. 586,8 tys. zł, a w całym badanym okresie 1.384,8 tys. zł.

Z tytułu trwałej utraty wartości udziałów i akcji dokonano natomiast odpisów w kwocie 974,0 tys. zł, w tym 100 % udziałów w Agencji Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw Sp. z o.o. (w likwidacji) o wartości w cenach nabycia 950,0 tys. zł i 50 % akcji (o wartości w cenach nabycia 24,0 tys. zł) w Agencji Rozwoju Opolszczyzny w Opolu.

Zainicjowanie powstania ARR S.A. i zaangażowanie kapitałowe ARP S.A. w te spółki należy ocenić jako działalność celową, tj. zgodną z przedmiotem przedsiębiorstwa Spółki. Jest nim bowiem m.in. prowadzenie działalności gospodarczej mającej na celu wspieranie procesów restrukturyzacji (§ 8 lit. h Statutu ARP S.A.). Środkiem realizacji tego celu jest udział w tworzeniu prawnych i instytucjonalnych rozwiązań w obszarze zmian

³⁶ Nr kontroli DPiH-41101-95 (38/95/38a/94).

strukturalnych w gospodarce, a także bezpośrednie uczestnictwo w realizacji strategii i kierunków polityki gospodarczej i regionalnej państwa. Zaangażowanie ARP S.A. w kapitale akcyjnym ARR S.A. sięgając na koniec 1996 roku 12 %, daje Agencji drugie miejsce w strukturze właścicieli za Skarbem Państwa reprezentowanym z reguły przez wojewodów i pozwala na wywieranie wpływu na działalność tych Agencji. Wypracowywane zyski ARR S.A. - zgodnie z uchwałami Walnych Zgromadzeń Akcjonariuszy tych Spółek - z reguły przeznaczone były na fundusze zapasowe lub fundusze specjalne, z przeznaczeniem na finansowanie kolejnych przedsięwzięć restrukturyzacyjnych w regionie. W konsekwencji bardzo niska w stosunku do skali zaangażowania kapitałowego była kwota otrzymanej przez ARP S.A. dywidendy (w badanym okresie tylko 9,5 tys. zł od 2 Agencji RR w 1996 r.). Deklarowanym przez Zarząd ARP S.A. dążeniem jest stworzenie Agencjom Rozwoju Regionalnego S.A. szansy funkcjonowania w charakterze organizacji „non profit”, koncentrujących się nie na działalności komercyjnej lecz statutowej, tj. wspieraniu gospodarczego rozwoju regionów.

3.4.2. Specjalna Strefa Ekonomiczna w Mielcu

Formą wspierania przez Agencję rozwoju regionalnego był w badanym okresie jej udział w tworzeniu specjalnej strefy ekonomicznej SSE-Euro-PARK w Mielcu. Powstała ona na mocy cyt. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 września 1995 r. w sprawie ustanowienia specjalnej strefy ekonomicznej w Mielcu na okres 20 lat, na gruntach o łącznej powierzchni 574,8 ha, stanowiących własność Skarbu Państwa.

Działalność gospodarczą na terenie strefy w chwili jej utworzenia prowadziło 27 podmiotów gospodarczych. Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. ustanowiona została zarządzającym strefą. W związku z tym we wrześniu 1995 r. Zarząd ARP S.A. podjął uchwały m.in. w sprawie utworzenia w Mielcu Oddziału Agencji dla bieżącego zarządzania strefą oraz o utworzeniu Biura Pełnomocnika Zarządu ARP S.A. d/s Specjalnych Stref Ekonomicznych.

Finansowe zaangażowanie ARP S.A. w organizację Oddziału w Mielcu osiągnęło w badanym okresie 38.395,9 tys. zł, w tym 36.715,5 tys. zł stanowił rzeczowy majątek trwały (środki trwałe i inwestycje rozpoczęte) a 1.680,4 tys. zł wartości niematerialne i prawne (koszty nabycia znaków towarowych, oprogramowania komputerowego etc.). Na kwotę wniesionego majątku złożyła się:

- wartość darowizny w kwocie 19.624,3 tys. zł, którą Agencja otrzymała w dniu 24 listopada 1995 r. od WSK-PZL Mielec Sp. z o.o., w tym prawo wieczystego użytkowania gruntów w Mielcu (łącznie 94 ha) o wartości 1.207,6 tys. zł, budynki - 14.746,7 tys. zł, budowle - 3.606,4 tys. zł i pozostałe środki trwałe - 63,6 tys. zł;
- wartość majątku zakupionego od WSK-PZL Mielec (w dniu 30 grudnia 1996 r.) w kwocie 15.968,5 tys. zł, w tym prawo wieczystego użytkowania gruntów (47 ha) o wartości 271,6 tys. zł, budynki - 2.136,3 tys. zł, budowle - 4.113,8 tys. zł, infrastruktura techniczna - 9.121,0 tys. zł i wyposażenie - 325,8 tys. zł. Zobowiązanie ARP S.A. wobec WSK-PZL Mielec z tytułu powyższej transakcji skompensowane zostało z wierzytelności Agencji wobec tej firmy, z tytułu udzielonej pożyczki EFSAL;
- wartość nakładów poniesionych przez ARP S.A. na modernizację budynku stanowiącego siedzibę Oddziału w Mielcu - 2.098,9 tys. zł (w latach 1995-1996);
- pozostałe nakłady (środki trwałe, wyposażenie, wartości niematerialne i prawne etc.) ze źródła ARP S.A. - 704,2 tys. zł (w latach 1995-1996).

Zgodnie z § 14 cyt. rozporządzenia RM z dnia 5 września 1995 r. w sprawie ustanowienia SSE w Mielcu, zwalnia się od podatku dochodowego od osób prawnych dochody ARP S.A. w części wydatkowanej w roku podatkowym lub roku po nim następującym na cele rozwoju strefy, w tym na nabycie nieruchomości lub innych rzeczy służących do prowadzenia działalności gospodarczej na terenie strefy oraz modernizację i rozbudowę infrastruktury gospodarczej i technicznej na jej terenie.

Wykorzystując tę możliwość ARP S.A. w 1995 r. zmniejszyła podstawę opodatkowania podatkiem dochodowym od osób prawnych o kwotę 19.624,3 tys. zł. Uchwałą Zarządu ARP S.A. postanowiono bowiem, że Agencja planuje ponieść nakłady na cele rozwoju strefy w 1996 r. w takiej wysokości.

W rzeczywistości nakłady poniesione na cele rozwoju strefy, w rozumieniu przytoczonego powyżej § 14 rozporządzenia, wyniosły w 1995 r. - 40,9 tys. zł a w 1996 r. - 18.534,6 tys. zł, a więc łącznie 18.575,4 tys. zł.

Dokonując korekty zobowiązań podatkowych, w 1996 r. ARP S.A. zmniejszyła podstawę opodatkowania o kwotę 18.575,4 tys. zł odpowiadającą faktycznie poniesionym wydatkom a przywróciła do podstawy opodatkowania odliczoną w 1995 r. sumę wydatków planowanych w wysokości 19.624,3 tys. zł.

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli postępowanie ARP S.A. było zgodne z obowiązującymi przepisami oraz celowe i gospodarne z punktu widzenia interesów ARP S.A. Agencja dochowała też zasady legalności i rzetelności dokonując stosownej korekty podstawy opodatkowania w roku 1996 (przywrócenie do podstawy kwoty darowizny).

Wskazać należy, iż w odliczonej od podstawy opodatkowania w 1996 r. kwocie 18.575,4 tys. zł zawarta jest wartość nieruchomości zakupionych przez ARP S.A. od WSK-PZL Mielec (15.968,5 tys. zł), za które Agencja rozliczyła się ze sprzedającym w drodze kompensaty z wierzytelnościami za udzieloną pożyczkę EFSAL. W praktyce oznacza to, że budżet dwukrotnie pozbawiony został wpływów z tytułu podatku dochodowego. Po pierwsze ze względu na to, iż spłaty rat kapitałowych pożyczki EFSAL stanowiące przychód Agencji zwolnione są od tego podatku (na mocy art. 17 ust. 1 pkt 23 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych) a po drugie wskutek ulgi podatkowej wynikającej z cyt. § 14 rozporządzenia z dnia 5 września 1995 r., w związku z przeznaczeniem zakupionej nieruchomości na cele rozwoju SSE Mielec i odliczeniem od podstawy opodatkowania kwoty stanowiącej równowartość zakupu.

3.5. Zaangażowanie Agencji w operacje kapitałowe i inwestowanie wolnych środków pieniężnych

3.5.1. Operacje kapitałowe

W dniu 1 stycznia 1995 r. ARP S.A. posiadała akcje i udziały w 46 spółkach prawa handlowego (poza notowanymi na giełdzie) o łącznej wartości wg cen zakupu 70.322,0 tys. zł (71.240 tys. zł wg wartości nominalnej). W ciągu roku Agencja nabyła akcje bądź udziały w 25 spółkach za kwotę 37.832,1 tys. zł, w tym w odniesieniu do 20 spółek (za kwotę 26.150,8 tys. zł) w wyniku konwersji za wierzytelności wobec tych podmiotów. Najważniejsze transakcje dotyczyły:

- objęcia nowej emisji Banku Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych S.A. (BISE)
8.179,5 tys. zł
- nabycia 100 % udziałów firmy „Cemix” 2.878,2 tys. zł
- objęcia w drodze konwersji po przeprowadzeniu bankowego postępowania
ugodowego akcji firm:
 - Star S.A. w Starachowicach 6.166,4 tys. zł
 - Zatra S.A. w Skierniewicach 2.300,0 tys. zł
 - Zakłady Papiernicze S.A. w Krapkowicach 2.620,9 tys. zł
 - Zakład Elektronowy „Lamina” S.A. w Piasecznie 2.178,1 tys. zł
- konwersje pozostałych wierzytelności nie objętych b.p.u., w tym
 - Spółka „Fonica” S.A. 3.973,0 tys. zł
 - Spółka „Dioner” S.A. 2.000,0 tys. zł

Do 31 grudnia 1995 r. Agencja sprzedawała akcje i udziały 3 spółek za łączną kwotę 12.604,9 tys. zł osiągając zysk w wysokości 7.892,3 tys. zł. Zyskowność powyższych transakcji była wysoka (globalnie 62,6 %). I tak:

- akcje Spółki „Polixnova” sprzedano za 2.630,5 tys. zł przy cenie nabycia 192,4 tys. zł (zyskowność 92,6 %)
- ze sprzedaży udziałów w Spółce „Huta Lucchini” uzyskano 9.900,0 tys. zł przy cenie nabycia 4.471,1 tys. zł (zyskowność 54,8 %)
- udziały w Spółce „Sias” za kwotę I raty w wysokości 74,4 tys. zł przy cenie nabycia 49,1 tys. zł (zyskowność 34,0 %).

Łączna wartość portfela inwestycyjnego Agencji na koniec 1995 r. była większa od stanu z początku roku o 36,7 % i wynosiła wg cen nabycia 102.951,5 tys. zł (wartość nominalna 96.234,2 tys. zł). Znajdowały się w nim akcje i udziały 63 spółek. Do końca grudnia 1996 r. zakupiono akcje i udziały w 35 spółkach za kwotę 44.275,5 tys. zł, w tym w 17 spółkach akcje i udziały objęto w drodze konwersji wierzytelności na sumę 17.039,1 tys. zł. Znaczący wpływ na wzrost wartości portfela miało przejęcie udziałów w 3 spółkach, stanowiących aport wniesiony przez Ministra Przemysłu i Handlu w celu podwyższenia kapitału akcyjnego (podstawowego) Agencji. Łączna wartość przejętych udziałów wyniosła 17.700,0 tys. zł, co stanowiło prawie 40 % łącznej wartości zakupu bądź przejęcia akcji i udziałów w tym roku. Pozostałe znaczące transakcje to:

- zakup akcji nowej emisji BISE S.A. 2.682,8 tys. zł;
- konwersje wierzytelności Spółki „Galwanizer” i Zakładu Lotniczego PZL „Mielec” 9.381,4 tys. zł.

Łączna wartość portfela na dzień 31 grudnia 1996 r. wyniosła 118.892,4 tys. zł.

W przeciwieństwie do wyniku finansowego z obrotu pozagiełdowymi akcjami i udziałami w 1995 roku, sprzedaż walerów 10 spółek w 1996 r. przyniosła stratę w wysokości 8.088,2 tys. zł (przychód ze sprzedaży 19.098,6 tys. zł, wartość wg cen nabycia 27.186,8 tys. zł). Powstanie tej straty było wynikiem jednej transakcji. I tak:

- W dniu 31 lipca 1996 r. ARP S.A. sprzedała koreańskiej firmie Kyung Bang Ltd. posiadany pakiet 138.839 udziałów Spółki „Fonica” w Łodzi (o wartości wg cen nabycia 8.623,0 tys. zł) za cenę 1 zł za udział. Pakiet ten stanowił 84 % całości udziałów. Decyzję o sprzedaży udziałów podjęto ze względu na działalność Spółki ze stratą od 1993 do 1995 r. o której świadczą ujemne wskaźniki zyskowności netto na poziomach odpowiednio 59 %, 84 % i 62 %. Ujemne wyniki finansowe pokrywane były z kapitałów własnych, które na koniec 1995 r. osiągnęły ujemną wartość 339,8 tys. zł, a ponadto zadłużenie Spółki wobec Agencji w kwocie 4.484,8 tys. zł przekraczało w ocenie ARP S.A. możliwości jego spłaty. Kupujący udziały zobowiązał się do zapłaty ceny nabycia udziałów jednorazowo, zainwestowania kwoty 2,5 mln dolarów amerykańskich pod rygorem zapłaty na rzecz ARP S.A. kary umownej w wysokości nie zainwestowanej kwoty, utrzymania zatrudnienia i poziomu wynagrodzeń wg stanu na dzień sprzedaży udziałów przez okres 2 lat, pokrywanie kosztów szkoleń pracowników i przekazania im bezpłatnie 20 % udziałów nabytych od ARP S.A. ARP S.A. zobowiązała się do umorzenia swoich wierzytelności wobec Spółki w kwocie 4.367,6 tys. zł, czego dokonano w 1996 r.

Łącznie kwota strat Agencji poniesionych w związku z zaangażowaniem się w Spółkę „Fonica” wyniosła więc 12.851,8 tys. zł³⁷. Uwzględniając treść umowy, a zwłaszcza zobowiązanie kontrahenta Agencji w zakresie inwestycji i pakietu socjalnego, w ocenie Najwyższej Izby Kontroli działanie Agencji w tej konkretnej sytuacji było uzasadnione pod względem celowości i gospodarności. Alternatywą była bowiem upadłość bądź likwidacja Spółki.

Pozytywnej oceny nie można jednak odnieść do łącznych wyników sprzedaży akcji i udziałów w 1996 r. Po wyeliminowaniu z rachunku transakcji sprzedaży udziałów w Spółce „Fonica” jako szczególnej, przychód ze sprzedaży wyniósł 19.089,6 tys. zł przy cenie nabycia 18.563,8 tys. zł, co oznacza osiągnięcie zysku w kwocie 534,8 tys. zł i wskaźnika zyskowności 2,8 %. W okresie objętym kontrolą Agencja uzyskiwała dywidendę w łącznej kwocie 1.277,1 tys. zł, w tym w 1995 roku 189,8 tys. zł a w 1996 roku 1.087,3 tys. zł. Stanowiło to odpowiednio 0,18 % wartości akcji w cenach nabycia na koniec 1995 r. oraz 0,91 % wg stanu w dn. 31 grudnia 1996 r.

Ponadto w latach 1995-1996 w stosunku do 19 spółek, spośród 75 w których zaangażowane były środki Agencji, dokonano odpisów w łącznej kwocie 19.844,1 tys. zł z tytułu trwałej utraty wartości finansowej posiadanych akcji lub udziałów. Kwota ta stanowiła 16,7 % wartości portfela akcji bądź udziałów w spółkach pozagiełdowych (w cenach nabycia) wg stanu na koniec grudnia 1996 r.

Istotny wpływ na niekorzystne wyniki finansowe z operacji kapitałowych miał fakt, iż znaczna część portfela akcji i udziałów spółek pozagiełdowych przejęta została w drodze konwersji wierzytelności. Tak niska wartość rynkowa w związku z trudną sytuacją spółek ograniczała więc możliwość osiągnięcia zysku ze sprzedaży. Przejmowanie akcji bądź udziałów w drodze konwersji z oczywistych względów było jednakże korzystniejsze niż umorzenie wierzytelności.

3.5.2. Inwestowanie wolnych środków pieniężnych

Zasady operacji finansowych na rynku pieniężnym unormowane zostały w dokumencie pn. „Zasady i procedury inwestowania wolnych środków pieniężnych obowiązujących w Agencji Rozwoju Przemysłu S.A.” wprowadzonym w życie w sierpniu 1996 r. Najistotniejsze postanowienia „Zasad...” określały limity środków do lokowania na rynku pieniężnym (15 % kapitału akcyjnego Agencji i 100 % wartości poręczeń umów kredytowych i pożyczkowych), listę instrumentów finansowych, w które mogłyby być angażowane środki pieniężne Agencji oraz dopuszczalną strukturę portfela inwestycyjnego tj.:

- instrumenty grupy A, całkowicie bezpieczne (bony skarbowe, bony pieniężne, obligacje Skarbu Państwa) - 60 % - 100 % całkowitej wartości portfela,
- instrumenty grupy B o umiarkowanym ryzyku utraty części kapitału (obligacje municypalne, lokaty bankowe, certyfikaty depozytowe) do 40 %,
- instrumenty grupy C, o największym ryzyku, (obligacje przedsiębiorstw i akcje) do 20 %,
- pozostałe np. kwity i bony komercyjne do 30 %.

W „Zasadach...” ustalono także limit (do 3 mln zł) wysokości lokat zgromadzonych na rachunkach terminowych w jednym banku, za wyjątkiem banków prowadzących rachunki ARP S.A. i banków objętych gwarancjami Skarbu Państwa; limit zaangażowania środków w akcje spółek jednej branży (do 40 % wartości portfela akcji) oraz w jeden walor (do 20 %), tak aby portfel akcji obejmował co najmniej 5 spółek z 3 branż.

Łączna wartość portfela inwestycyjnego ARP S.A. wg stanu na dzień 31 grudnia 1995 r. wyniosła 79.801,7 tys. zł, co stanowiło 94,3 % jej kapitału akcyjnego (podstawowego) i 12,8 % wartości łącznych aktywów. Struktura portfela inwestycyjnego przedstawiała się następująco:

³⁷ wartość akcji wg cen nabycia 8.623,0 tys. zł + umorzenie wierzytelności 4.367,6 tys. zł - przychód ze sprzedaży udziałów 138,8 tys. zł.

Gospodarka finansowa Agencji Rozwoju Przemysłu S.A.
P/96/092

Grupa A	60.380,8 tys. zł, tj. 75,6 % wartości portfela
w tym:	
Bony skarbowe i pieniężne	47.902,1 tys. zł, tj. 60,0 %
Obligacje Skarbu Państwa	12.478,7 tys. zł, tj. 15,6 %
Grupa B (lokaty bankowe)	10.761,6 tys. zł, tj. 60,0 %
Grupa C (akcje)	7.263,0 tys. zł, tj. 9,1 %
Pozostale (bony komercyjne)	1.486,3 tys. zł, tj. 1,9 %

Do dnia 31 grudnia 1996 r. ARP S.A. w praktyce podwoiła wartość swojego portfela (przyrost wartości o 99 %), do kwoty 158.841,0 tys. zł, stanowiącej 154,8 % kapitału akcyjnego i 19,4 % łącznej wartości aktywów w tym dniu. Wraz ze wzrostem wartości poszerzono skład portfela o nowe instrumenty finansowe, tj. obligacje municypalne, certyfikaty i bony handlowe. W związku z powyższym struktura portfela obejmowała:

Grupa A	125.308,5 tys. zł (78,9 % łącznej wartości)
w tym:	
Bony skarbowe i pieniężne	97.960,0 tys. zł (61,7 %)
Obligacje Skarbu Państwa	27.348,0 tys. zł (17,2 %)
Grupa B	14.029,2 tys. zł (8,8 %)
w tym:	
Obligacje municypalne	1.643,0 tys. zł (1,0 %)
Lokaty bankowe	10.729,5 tys. zł (6,7 %)
Certyfikaty	1.656,7 tys. zł (1,0 %)
Grupa C (akcje)	11.447,3 tys. zł (7,2 %)
Pozostale	8.056,0 tys. zł (5,1 %)
w tym:	
Bony komercyjne	7.644,1 tys. zł (4,8 %)
Bony handlowe	411,9 tys. zł (0,3 %)

Struktura portfela inwestycyjnego wg stanu na koniec grudnia 1996 r. odpowiadała regułom określonym w „Zasadach...” nie zbliżając się nawet w grupach o większym ryzyku do wyznaczonych limitów. Zwiększając dywersyfikację portfela dokonano w strukturze przesunięć zwiększających bezpieczeństwo inwestycji kapitałowych (wzrost udziału grupy A o 3,3 punktu procentowego i spadek grupy C o 1,9 punktu).

Utrzymano także dopuszczalne poziomy wartości lokat bankowych. Umieszczono je w 4 bankach, w tym w Pekao S.A. (objętym gwarancjami Skarbu Państwa) - 4.414,7 tys. zł, Banku ING - 911,0 tys. zł, Polskim Banku Rozwoju S.A. - 2.402,5 tys. zł oraz Powszechnym Banku Kredytowym S.A. - 3.001,0 tys. zł. Powyższe wartości obejmują także należne odsetki.

W 1996 r. zmniejszyła się natomiast efektywność niektórych instrumentów rynku pieniężnego w stosunku do 1995 r. I tak, z obrotu bonami skarbowymi, komercyjnymi i papierami dłużnymi ARP S.A. osiągnęła w 1995 r. zysk w wysokości 11.154,4 tys. zł przy wartości zakupu 132.232,2 tys. zł (zyskowność 8,4 %) podczas gdy w 1996 roku 10.877,0 tys. zł przy wartości zakupu 209.695,7 tys. zł (zyskowność 5,2 %).

Zjawisko obniżania się rentowności obrotu tą grupą papierów wartościowych było niezależne od działań Agencji. O jej poziomie decydowała bowiem wysokość stopy dyskonta ustalonej przez Ministra Finansów przy sprzedaży bonów skarbowych.

Przychody z lokat (depozytów) bankowych w 1995 r. wyniosły ogółem 3.361,3 tys. zł a w 1996 r. - 2.542,1 tys. zł. Średnia efektywność lokat bankowych, oprocentowanych w relacji do zmniejszającego się wskaźnika inflacji, w badanym okresie malała. I tak wynosiła:

- dla depozytów zawiązanych i zakończonych w danym roku kalendarzowym w 1995 roku 23,01 % a w 1996 roku 18,46 %
- dla depozytów zawiązanych w roku poprzednim w 1995 roku 24,00 % a w 1996 r. - 19,85 %.

Łącznie w 1995 r. z obrotu obligacjami Skarbu Państwa ARP S.A. uzyskała zysk w kwocie 105 tys. zł a w 1996 r. 720 tys. zł, a ponadto wpływy z odsetek naliczanych i wypłacalnych w cyklu kwartalnym dla obligacji wieloletnich 2.485,6 tys. zł w 1995 r. i 2.295,1 tys. zł w 1996 r.

Jednakże średnia rentowność dla obligacji pozostających w portfelu Agencji na dzień 31 grudnia 1996 r. obniżała się. Jej poziom wynosił:

- dla obligacji trzyletnich 28,1 % w 1995 r. i 22,4 % w 1996 r.
- dla obligacji pięcioletnich 26,7 % w 1995 r. i 20,6 % w 1996 r.

Było to wynikiem powiązania wysokości oprocentowania obligacji ze stopą dyskonta stosowaną przy sprzedaży bonów skarbowych.

Wartość posiadanego przez ARP S.A. portfela akcji 15 spółek giełdowych w dniu 1 stycznia 1995 r. wynosiła wg cen nabycia 28.034,8 tys. zł. W ciągu roku zakupiono akcje za kwotę 8.903,5 tys. zł i zawarto transakcje sprzedaży na kwotę 7.565,2 tys. zł. Uwzględniając cenę nabycia sprzedanych akcji (5.940,1 tys. zł) zysk wyniósł 1.625,1 tys. zł, co oznacza rentowność 27,3 %. Z łącznej liczby 72 transakcji sprzedaży 55 zamkniętych zostało wynikiem dodatnim a 13 ujemnym (strata).

Na początku 1996 r. wartość portfela akcji wyniosła wg cen nabycia 31.085,3 tys. zł (walory 15 spółek). Zakupiono w ciągu roku akcje za kwotę 16.878,8 tys. zł a sprzedano za 19.251,8 tys. zł. Po uwzględnieniu ceny nabycia sprzedanych akcji (16.811,6 tys. zł) zysk wyniósł 2.278,1 tys. zł a wskaźnik rentowności 13,6 %. Z łącznej liczby 172 transakcji sprzedaży zysk osiągnięto na 117 a stratę poniesiono na 55 transakcjach.

Wartość uzyskanej dywidendy w 1995 r. wyniosła 1.145,9 tys. zł (od 10 spółek) a w 1996 r. 517 tys. zł od 8 spółek.

Z powyższych danych wynika, że opłacalność obrotu akcjami spółek giełdowych w 1996 r. uległa wyraźnemu obniżeniu w stosunku do 1995 r. Wskazują na to zarówno niższy wskaźnik rentowności sprzedaży akcji, większa liczba transakcji sprzedaży zakończona stratą jak i niższe wpływy z tytułu dywidendy. Uwzględniając powyższe za pozytywne zjawisko uznać należy zmniejszenie się w 1996 r. z 9,1 % do 7,2 % udziału akcji w łącznej wartości portfela walorów rynku pieniężnego. Niezależnie jednak od tej oceny istotny dla dalszej działalności finansowej ARP S.A. jest fakt, że zmniejszająca się efektywność operacji na rynku pieniężnym, przy wysokim ich udziale w łącznych przychodach, stanowi zagrożenie przyszłych wyników ekonomicznych Agencji.

3.6. Windykacja należności ARP S.A.

3.6.1. w postępowaniach upadłościowych

Wierzytelności Agencji zgłoszone do zaspokojenia z masy upadłościowej podmiotów gospodarczych wyniosły w badanym okresie 31.784,3 tys. zł. Łącznie z wierzytelnościami zgłoszonymi w latach 1991-1994 (26.960,5 tys. zł) kwota ta wyniosła ogółem 58.774,8 tys. zł.

Podstawowa część wierzytelności dochodzonych w postępowaniach upadłościowych powstała z tytułu udzielonych pożyczek (55.449,1 tys. zł, tj. 94,3%) 60 podmiotom spośród 77 upadłych dłużników Agencji.

Wierzytelności umorzone wskutek braku możliwości zaspokojenia z masy upadłościowej stanowiły 15,1% łącznej ich wielkości. Ogółem było to 8.901,3 tys. zł, z czego w 1996 r. 7.347,2 tys. zł. Wysokość kwoty umorzeń w 1996 r. - istotnie większa niż w latach poprzednich - wynikała z faktu, iż w tym roku nastąpił zbieg terminów zakończenia postępowań upadłościowych wszczętych w latach poprzednich.

Agencja odzyskała do czasu zakończenia kontroli zaledwie 2.094,3 tys. zł, tj. 3,6% łącznych wierzytelności zgłoszonych syndykom (w 1995 r. odzyskano 1.101,3 tys. zł a w 1996 r. - 478,0 tys. zł).

Kwota pozostająca do windykacji - po uwzględnieniu wyłączeń spowodowanych umorzeniem postępowań upadłościowych (913,4 tys. zł) - stanowiła w dniu 31 grudnia 1996 r. 79,7% zgłoszonych wierzytelności, tj. 46.835,8 tys. zł. Jej odzyskanie - w świetle przedstawionych powyżej wyników windykacji - uznać należy za mało realne. Wskazuje na to również fakt, że w zakończonych postępowaniach upadłościowych wobec 13 dłużników Agencji, którym ostatecznie umorzono zobowiązania, tylko od 6 podmiotów udało się odzyskać część wierzytelności, przy czym w większości były to kwoty znikome, zarówno w wielkościach bezwzględnych jak i w stosunku do sumy zgłoszonych wierzytelności. Na przykład:

- Wierzytelność ARP S.A. zgłoszona w postępowaniu upadłościowym Przedsiębiorstwa „Roza” Sp. z o.o. w Łodzi wyniosła łącznie 50,5 tys. zł a odzyskano zaledwie 0,1 tys. zł (0,2%).
- Z kwoty wierzytelności Zakładu POM w Przeworsku w wysokości 190 tys. zł odzyskano w postępowaniu 3,5 tys. zł, tj. 1,8%.
- Kwota odzyskana z wierzytelności upadłych Zakładów Papierniczych w Świeradowie Zdroju wynosiła 94 tys. zł wobec całkowitej kwoty wierzytelności zgłoszonej 4,4 tys. zł (9%).

Nie odzyskano natomiast w ogóle wierzytelności np. wobec Karkonowskich Zakładów Przemysłu Papierniczego na łączną kwotę 4.347,6 tys. zł, która została całkowicie umorzona.

Zasadniczą przyczyną powyższego stanu rzeczy jest fakt, iż wierzytelności ARP S.A. nie korzystają z uwagi na swój charakter ze statusu uprzywilejowanych (art. 204 § 2 Prawa upadłościowego) i dotyczą zasadniczo tylko kwot głównych z odsetkami za ostatni rok przed ogłoszeniem upadłości dłużnika (art. 204 § 1 pkt 6).

3.6.2. w bankowych postępowaniach ugodowych

W badanym okresie niektóre wierzytelności Agencji objęte były bankowymi postępowaniami ugodowymi (b.p.u.) zarówno prowadzonymi przez banki, jak i przez samą ARP S.A. na mocy art. 3 ustawy o restrukturyzacji przedsiębiorstw i banków. Istotą b.p.u. jest doprowadzenie do ugody z dłużnikami, którzy zaprzestali spłacania długów.

Łączna kwota wierzytelności ARP S.A. objęta b.p.u. wyniosła w badanym okresie 208.258,9 tys. zł (20 podmiotów). W ramach powyższych kwot postępowaniami prowadzonymi przez ARP S.A. objęte były wierzytelności o wartości łącznej 165.183,1 tys. zł (79,3% całości kwot objętych b.p.u. w latach 1995-1996)³⁸. Uwzględniając kwoty z lat 1993-1994 o całkowitej wartości 195.086,0 tys. zł (50 podmiotów) łącznie bankowymi postępowaniami ugodowymi objęte były wierzytelności Agencji na sumę 403.344,9 tys. zł, w tym prowadzonymi przez ARP S.A. - 203.344,4 tys. zł.

³⁸ w tym 133.089,5 tys. zł stanowi wierzytelność wobec ZPC „URSUS”. Kwestia oddłużania ZPC „URSUS” przedstawiona została w dalszej części niniejszej Informacji.

Na mocy zawartych ugód (po ich uprawomocnieniu się) umorzone zostały wierzytelności w ogólnej wysokości 201.521,8 tys. zł, tj. 50% kwot objętych b.p.u. (bez ugody z ZPC „Ursus”, która do 31 grudnia 1996 r. nie była prawomocna). Umorzenia w ramach b.p.u. prowadzonych przez ARP S.A. wyniosły łącznie 50.644,4 tys. zł (24,9% łącznej kwoty objętej tymi postępowaniami). Średnia skala umorzeń w stosunku do wierzytelności całkowitych wynosiła 74,5%, w tym głównych 39,4% a odsetkowych 97,1%.

Na akcje lub udziały zamienione zostały wierzytelności w kwocie 31.412,0 tys. zł wobec 32 podmiotów (7,8% łącznej kwoty objętej b.p.u.), w tym w ramach b.p.u. prowadzonych przez Agencję wobec 5 podmiotów w kwocie 6.976,7 tys. zł.

Przedsiębiorstwa objęte tą formą restrukturyzacji spłaciły zadłużenie wobec ARP S.A. (po b.p.u.) w kwocie 13.422,1 tys. zł (3,3% wierzytelności objętych postępowaniem i 6,7% kwoty pozostającej do spłaty po umorzeniu). Wierzytelności ARP S.A. pozostające do spłaty na dzień 31 grudnia 1996 r. wyniosły 156.809,0 tys. zł (wraz z wierzytelnością wobec ZPC „Ursus” w kwocie 133.089,0 tys. zł zaliczoną do tego salda wobec nie uprawomocnienia się do tego dnia ugody bankowej).

W badanym okresie (w stosunku do lat poprzednich) Agencja osiągnęła korzystniejsze warunki przeprowadzonych bankowych postępowaniach ugodowych. O ile konwersją na akcje lub udziały w latach 1993-1994 objęto zaledwie 2,4% wierzytelności Agencji (4.701,5 tys. zł wobec 195.086,0 tys. zł objętych b.p.u. w tych latach), to w 1995 r. udział ten wyniósł 40,4% (19.161,0 tys. zł wobec 47.371,0 tys. zł) a w 1996 r. - 4,7% (7.609,5 tys. zł wobec 160.887,9 tys. zł).

W świetle przedstawionych powyżej wyników kontroli działania Agencji, jako uczestnika i prowadzącego bankowe postępowania ugodowe, należy ocenić pozytywnie pod względem gospodarności. Ocena ta znajduje także potwierdzenie w podejmowaniu mieszczących się w granicach ryzyka gospodarczego działań, które w dłuższym okresie mogą przysporzyć Agencji korzyści finansowych. I tak:

- W dniu 5 marca 1996 r. ARP S.A. nabyła od Banku Śląskiego S.A. wierzytelności w kwocie 3.131,1 tys. zł wobec Przędzalni Czesankowej „Wełnopol” w Częstochowie za kwotę 270 tys. zł (8,6% wartości całkowitej wierzytelności i 42% wierzytelności głównej). Nabycie wierzytelności uprawniało Agencję do wszczęcia b.p.u. (na wniosek Przędzalni złożony 5 marca 1996 r.). Łącznie z naliczonymi odsetkami własnymi za okres od 24 lutego 1996 r. (data zaprzestania naliczania odsetek przez BŚ S.A.) do 14 marca 1996 r. (data wszczęcia b.p.u.) wierzytelności Agencji wyniosła 3.150,0 tys. zł i w całości (w porozumieniu z dłużnikiem) została zaliczona do wierzytelności głównej. Zawarta w dniu 24 czerwca 1996 r. (uprawomocniona 25 grudnia 1996 r.) ugoda bankowa przewidywała umorzenie wierzytelności odsetkowych o 9% oraz konwersję pozostałej części wierzytelności na udziały w proporcji takiej samej, w jakiej pozostawały wierzytelności łączne poszczególnych wierzycieli w stosunku do ogólnej wierzytelności objętej b.p.u. Sposób podziału objętych przez poszczególnych wierzycieli udziałów nie stawiał więc ARP S.A. w sytuacji uprzywilejowanej. W wyniku tej ugody Agencja objęła udziały o nominalnej wartości 3.150,0 tys. zł za 270 tys. zł.

3.6.3. w sądowych postępowaniach układowych

W celu windykacji swoich należności ARP S.A. zgłaszała wierzytelności do sądowych postępowań układowych prowadzonych na mocy rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 24 października 1934 r. - Prawo o postępowaniu układowym. Wierzytelności objęte s.p.u. w badanym okresie wyniosły 508,1 tys. zł. Kwota ta stanowiła zaledwie 1,4% sum objętych postępowaniami układowymi w latach 1991-1994 (36.173,3 tys. zł).

Znacznie zmniejszyła się też liczba podmiotów - dłużników Agencji objętych s.p.u. W latach 1991-1994 było ich 14 a w badanym okresie po jednym rocznie. Łącznie od 1991 r. do końca 1996 r. sądowymi postępowaniami układowymi objęte były wierzytelności Agencji w kwocie 36.681,4 tys. zł. Było to wynikiem wejścia w życie ustawy o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków, na mocy której utworzona została nowa forma oddłużania podmiotów gospodarczych.

W konsekwencji w badanym okresie (tj. w 1995-1996) wystąpiły wierzytelności wyłączone z s.p.u. w wysokości 23.220,4 tys. zł (w 1995 r. - 20.555,2 tys. zł a w 1996 r. - 2.665,2 tys. zł), które stanowiły 63,3% łącznych wierzytelności objętych postępowaniami układowymi. Wyłączenie następowało przede wszystkim wskutek umorzenia postępowania i wszczęcia bankowego postępowania ugodowego w stosunku do tej części wierzytelności, które nie zostały w s.p.u. umorzone. Na przykład:

- wierzytelność ARP S.A. wobec Zakładów Unimor w Gdańsku objęta postępowaniem układowym wynosiła 4.149,7 tys. zł. Na mocy s.p.u. umorzono kwotę 1.656,3 tys. zł (40,0%) a pozostałość w wysokości 2.484,4 tys. zł wyłączono i objęto bankowym postępowaniem ugodowym,
- zobowiązania firmy „Butbędzin” wobec ARP objęte s.p.u. wynosiły łącznie 7.275,7 tys. zł i w ramach postępowania układowego zostały umorzone w 5,4% (390,4 tys. zł) a pozostałość, tj. 6.885,3 tys. zł objęto b.p.u.,
- wierzytelność wobec ZPC „Ursus” w kwocie 5.523,0 tys. zł w ramach postępowania układowego została umorzona w 40%. Zakłady spłaciły kwotę 648,8 tys. zł, a resztę z wierzytelności objętej s.p.u. wyłączono i objęto bankowym postępowaniem ugodowym (2.665,2 tys. zł).

Wyłączenie wierzytelności dotyczyło 7 podmiotów, których zadłużenie w ARP S.A. w kwocie 22.350,3 tys. zł objęto bankowym postępowaniem ugodowym. Jedynie wierzytelność ARP S.A. wobec Odlewni Żeliwa w Koluszkach w kwocie 870,1 tys. zł została zgłoszona do zaspokojenia z masy upadłościowej (umorzenie s.p.u. wobec upadłości podmiotu).

ARP S.A. odzyskała łącznie 1.854,3 tys. zł z kwoty wierzytelności objętej s.p.u., tj. 5,1% całości i 43,8% kwoty po umorzeniach i wyłączeniach. Saldo należności przypadających do spłaty na dzień 31 grudnia 1996 r. wyniosło 2.381,6 tys. zł³⁹.

Łączna kwota umorzeń należności ARP S.A. z tytułu przeprowadzonych bankowych postępowania ugodowych i sądowych postępowania układowych w latach 1991-1996 wyniosła 210.746,9 tys. zł, co stanowiło aż 55,8% kapitałów własnych Agencji wg stanu na koniec grudnia 1996 r. Agencja nie otrzymywała co prawda obligacji restrukturyzacyjnych, o których mowa w art. 52 ustawy o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków, korzystała natomiast z bezpośrednich lub pośrednich form wsparcia środkami budżetowymi, co przedstawiono w poprzednich punktach niniejszej Informacji. Oznacza to, iż wspieranie procesów restrukturyzacji, w tym finansowej, podmiotów gospodarczych częściowo finansowane było przez budżet, za pośrednictwem Agencji, jako podmiotu wykonującego funkcję interwencyjną. Funkcja ta mieściła się w przedmiocie działalności Agencji, stąd działalność ARP S.A. w zakresie restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw Najwyższa Izba Kontroli ocenia jako celową i legalną.

3.7. Zaangażowanie finansowe ARP S.A. w pomoc dla Zakładów Przemysłu Ciągnikowego „URSUS”

³⁹ Ogólna kwota objęta s.p.u. 36.681,4 tys. zł - kwota umorzeń 9.225,1 tys. zł - kwota wyłączeń 22.350,3 tys. zł - kwota spłacona 1.854,3 tys. zł - kwota zgłoszona do zaspokojenia z masy upadłościowej 870,1 tys. zł.

Zakłady Przemysłu Ciągnikowego „Ursus” zwane dalej ZPC „Ursus” utworzone zostały w dniu 1 lipca 1991 r. na podstawie Zarządzenia Nr 273/Org/91 Ministra Przemysłu⁴⁰ z dnia 10 lipca 1991 r. W skład Zakładów weszły jednostki byłego Zrzeszenia Przemysłu Ciągnikowego „Ursus”, tj. Zakłady Mechaniczne „Ursus” w Warszawie, Zakład Doświadczalny Ciągników Rolniczych w Warszawie, Zakład Remontowo-Budowlany w Warszawie, Fabryka Metalurgiczna „Ursus” w Warszawie i Zakłady Metalurgiczne „Lublin” w Lublinie. Z dniem 30 lipca 1993 r. na podstawie Zarządzenia Nr 225/Org/93 Ministra Przemysłu i Handlu⁴¹ do ZPC „Ursus” włączono Zakłady Mechaniczne w Gorzowie Wielkopolskim, Zakłady Mechaniczne we Włocławku, Zakłady Mechaniczne „Nimat” w Nisku, Zakłady Mechaniczne w Sulęcinie oraz Zakłady Sprzętu Mechanicznego w Chełmie. Ponadto, na mocy Zarządzenia Nr 30/Org/96 Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 27 czerwca 1996 r.⁴² do ZPC „Ursus” włączono (z dniem 1 lipca 1996 r.) Wytwórnię Sprzętu Komunikacyjnego PZL - Poznań w Poznaniu.

Organem założycielskim ZPC „Ursus” od dnia 28 czerwca 1991 r. do 31 grudnia 1996 r. był Minister Przemysłu i Handlu a od 1 stycznia 1997 r. jest Minister Skarbu.

Na mocy decyzji 15/Org/91 Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 3 października 1991 r. w ZPC „Ursus” wszczęto postępowanie naprawcze i ustanowiono Zarząd Komisyjny.

Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. począwszy od 1991 r. zaangażowana była w różne formy pomocy dla ZPC „Ursus”. Łącznie pomoc ta (do 31 grudnia 1996 r.) osiągnęła wartość 189.274,6 tys. zł oraz 1.748,9 tys. ECU, w tym w latach 1995-1996 ogółem 181.989,9 tys. zł.

3.7.1. Pomoc ze środków własnych i funduszy PHARE

Udzielona w latach 1991-1994 bezzwrotna pomoc ze środków ARP S.A. na łączną kwotę 341,3 tys. zł dotyczyła finansowania prac konsultingowych, wykonywanych przez 3 firmy, to jest:

- firmę Kevin Mc Donald (ITCA) na podstawie 2 umów (z dnia 23 sierpnia 1991 r. i 6 września 1991 r.) na wykonanie prac analityczno-diagnostycznych oraz przygotowania założeń do planu restrukturyzacji za kwotę 245,8 tys. zł;
- firmę BMF (umowa z dnia 21 października 1991 r.) na dokonanie wyceny Odlewni „Ursus” w Lublinie za kwotę 16,8 tys. zł;
- firmę UNI EXPERT (na podstawie umów zawieranych od sierpnia do listopada 1991 r.) na wykonanie analizy prawnej ZPC „Ursus” za kwotę 78,7 tys. zł

Kontynuacją bezzwrotnej pomocy udzielonej przez ARP S.A. były prace finansowane ze środków PHARE (w ramach PHARE ‘90 i PHARE ‘91) na łączną kwotę 1.748,9 tys. ECU.

W ramach PHARE ‘90 sfinansowano:

- doradztwo w zakresie kwestii prawnych związanych z opracowaną diagnozą, przeprowadzone przez firmę UNI-EXPERT (kontrakt z 12 grudnia 1991 r.) za kwotę 40,6 tys. ECU.

Ze środków PHARE ‘91 wykonano prace dotyczące:

⁴⁰ Utworzenie urzędu Ministra Przemysłu i Handlu nastąpiło dopiero na mocy ustawy z dnia 28 czerwca 1991 r. (Dz.U. z dnia 29 lipca 1991 r. Nr 66, poz. 286). Ustawa ta weszła w życie z dniem ogłoszenia - art. 9 i wówczas utraciła moc ustawa z dnia 23 października 1987 r. o utworzeniu urzędu Ministra Przemysłu (Dz.U. z 1987 r. Nr 33, poz. 172, zm. 1989 r. Nr 73, poz. 433).

⁴¹ nie publikowane

⁴² nie publikowane

- wdrożenia procesu restrukturyzacji wykonane przez firmę IDI (kontrakt z dnia 14 lutego 1992 r.) o wartości 1.431,2 tys. ECU;
- doradztwa finansowego przeprowadzonego przez firmy IDI i DYLE (kontrakty z 13 marca 1992 r. i 16 marca 1992 r.) na łączną kwotę 57,0 tys. ECU;
- przeglądu dokumentacji projektu (dotyczącego programu restrukturyzacji opracowanego przez IDI) oraz oceny sytuacji ZPC „URSUS”, wykonanego przez b. Zarządcę Komisarycznego Władysława Świtalskiego (umowa z 18 lutego 1994 r.) na sumę 4,4 tys. ECU;
- szkolenie w zakresie „kontroli jakości i efektywności produkcji) wykonanego przez firmę ZETOM (kontrakt z 8 lipca 1994 r.) na kwotę 22,6 tys. ECU.

Łącznie w latach 1991-1994 firmy konsultingowe opłacane ze środków własnych ARP S.A. lub pomocowych za jej pośrednictwem wykonały 25 opracowań dotyczących ZPC „Ursus”. Opracowania te wykonywane były przede wszystkim na potrzeby toczącego się w ZPC „Ursus” od 1991 r. postępowania naprawczego. Przeprowadzona przez NIK w 1995 r. kontrola przebiegu tego postępowania⁴³ wykazała, że część opracowań m.in. wykonanych przez firmę Kevin Mc Donald (ITCA) w 1991 r. za 245,8 tys. zł oraz UNI EXPERT za 78,7 tys. zł wykorzystanych zostało przy konstruowaniu I etapu programu naprawczego ZPC „Ursus”. Sporządzone przez firmę IDI w 1992 r. opracowanie dotyczące wdrożenia II etapu programu naprawczego (za 1.431,2 tys. ECU) nie zostało natomiast spożytkowane. We wrześniu 1992 r. Międzyresortowy Zespół powołany przez Ministra Przemysłu i Handlu podjął decyzję o wyborze innego, konkurencyjnego opracowania (autorstwa Janusza Ściskalskiego) jako podstawy konstrukcji II etapu programu naprawczego. Z ustaleń tej kontroli wynika, że ARP S.A. nie miała bezpośredniego wpływu na sposób wykorzystania opracowań przez ZPC „Ursus”.

W okresie trwania kontroli, tj. pomiędzy listopadem 1996 r. a połową marca 1997 r. Zakłady „Ursus” nie dysponowały jednak tekstem żadnego z tych opracowań. Nie posiadał ich ani obecny Zarządca Komisaryczny ani - jak wynikało ze złożonego oświadczenia - poprzedni Zarządca (Dyrektor Generalny) pełniący tę funkcję od 25 listopada 1992 r. do 31 grudnia 1996 r. Opracowań, o których mowa, nie było również w Centralnym Archiwum ZPC „Ursus”. Z wyjaśnień uzyskanych w ZPC „Ursus” wynika również, że konsultanci firm doradczych kontaktowali się bezpośrednio z Zarządcami i to Zarządcy otrzymywali podstawowe materiały stanowiące wyniki prac. Poczynione w toku kontroli ustalenia wykazały, że przekazywanie obowiązków pomiędzy kolejnymi Zarządcami nie było rzetelnie dokumentowane. Dział Organizacji ZPC „Ursus”, prowadzący m.in. dokumentację protokołów zdawczo-odbiorczych stanowisk, nie dysponował bowiem żadnym protokołem przekazania stanowiska Zarządcy - Dyrektora Generalnego (w latach 1990-1992 były 4 zmiany na tym stanowisku). Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. w marcu 1997 r. na wniosek kontrolerów NIK przekazała fotokopie wszystkich 25 opracowań obecnemu Zarządcy Komisarycznemu.

3.7.2. Pożyczki ze środków własnych

W latach 1991-1995 ARP S.A. udzieliła Zakładom „Ursus” łącznie 4 pożyczek na kwotę 9.943,4 tys. zł. Dwie spośród tych pożyczek - na podstawie umów nr 80/15/91 z 7 sierpnia 1991 r. w kwocie 3.743,4 tys. zł oraz 80/21/91 z 6 września 1991 r. w kwocie 3.000,0 tys. zł przeznaczone były na wypłatę wynagrodzeń dla pracowników ZPC „Ursus” za miesiące od czerwca do sierpnia 1991 r.

Trzecia pożyczka (umowa 80/52/92 z 2 czerwca 1992 r.) w wysokości 200,0 tys. zł przeznaczona była na finansowanie bieżącej działalności gospodarczej (w tym na zakup materiałów do produkcji na bieżące zamówienia).

⁴³ Informacja o wynikach kontroli postępowania naprawczego w przemyśle ciągników rolniczych w latach 1991-1994. Zespół Państwowego Przemysłu i Handlu NIK, wrzesień 1995. Nr ZPPiH-41100-95 [55/95/B95122].

Czwarta pożyczka w wysokości 3.000,0 tys. zł również na bieżące cele produkcyjne udzielona została 16 października 1995 r. (umowa 247/02/08/95).

Żadna z tych pożyczek nie została przez ZPC „Ursus” spłacona w całości. I tak:

- z kwoty 3.743,4 tys. zł (pożyczka 80/15/91) Zakłady spłaciły 2.132,9 tys. zł kapitału i 613,3 tys. zł oprocentowania,
- z kwoty 3.000,0 tys. zł (pożyczka 80/21/91) spłacono 31 grudnia 1991 r. 375,8 tys. zł oprocentowania i 648,8 tys. zł kapitału (dopiero w dniu 30 kwietnia 1995 r.),
- z kwoty 200 tys. zł (pożyczka 80/52/92) Zakłady spłaciły 152,3 tys. zł kapitału i 194,5 tys. zł oprocentowania,
- w ogóle nie spłacono pożyczki w wysokości 3.000,0 tys. zł udzielonej na podstawie umowy 247/02/08/95.

Negatywnie pod względem gospodarności ocenić należy fakt, iż ARP S.A. nie podjęła wobec ZPC „Ursus” działań przewidzianych umową pożyczki nr 247/02/08/95, pomimo iż Zakłady nie wywiązały się z jej postanowień. I tak:

- zgodnie z § 1 ust. 2 umowy kwota pożyczki miała być w całości przeznaczona na sfinansowanie zakupu materiałów i wyrobów do produkcji ciągników. W przypadku wykorzystania pożyczki niezgodnie z przeznaczeniem ARP S.A. zastrzegła sobie prawo postawienia jej w stan natychmiastowej wymagalności (§ 6 ust. 7 pkt a umowy). Z ustaleń kontroli wynika, że prawie 24% pożyczonej kwoty, tj. ok. 717 tys. zł ZPC „Ursus” wydatkowały niezgodnie z przeznaczeniem, opłacając m.in. wynagrodzenia 123,0 tys. zł, składki ZUS - 214,3 tys. zł, zobowiązania podatkowe - 200,0 tys. zł, rachunki za energię 70,0 tys. zł oraz inne płatności nie mieszczące się w ramach umowy - 109,0 tys. zł.

ARP S.A. nie skorzystała z możliwości odstąpienia od umowy, pomimo iż byłoby to działanie legalne, a ustanowione zabezpieczenia (m.in. 6 weksli własnych in blanco płatnych bez protestu za okazaniem, hipoteka na nieruchomości i cesja wierzytelności z kontraktu eksportowego do Malezji) stwarzały możliwość wyegzekwowania należności. Podnieść przy tym należy, że z ostatniej z wymienionych form zabezpieczenia (cesja wierzytelności) ARP S.A. dobrowolnie zrezygnowała aneksem do umowy pożyczki z dnia 3 stycznia 1996 r.

3.7.3. Sądowe postępowanie układowe i bankowe postępowanie ugodowe

W dniu 18 maja 1992 r. otwarte zostało postępowanie układowe ZPC „Ursus”, do którego ARP S.A. zgłosiła swoje wierzytelności z tytułu pożyczek nr 80/15/91 i 80/21/91 w łącznej wysokości 5.523,3 tys. zł (kapitał 4.610,5 tys. zł⁴⁴ i oprocentowanie 912,8 tys. zł).

W wyniku zawartego w dniu 10 marca 1994 r. układu, który uprawomocnił się 17 lutego 1995 r. wierzytelności Agencji zostały zredukowane o 2.209,3 tys. zł, tj. o 40% zgłoszonej kwoty do wysokości 3.314,0 tys. zł. Po uwzględnieniu spłaty w dniu 30 kwietnia 1995 r. kwoty 648,8 tys. zł z pożyczki 80/21/91, do wyegzekwowania pozostawało łącznie 2.665,2 tys. zł. Suma ta miała być uiszczona w 20 ratach kwartalnych, począwszy od 17 lutego 1996 r. Spłata jednak nie nastąpiła, gdyż w dniu 20 stycznia 1996 r. Agencja wszczęła

⁴⁴ 3000,0 tys. zł z pożyczki 80/21/95 i 1610,5 tys. zł pozostałości z pożyczki 80/15/95.

bankowe postępowanie ugodowe, obejmujące m.in. ww. kwotę. Postępowaniem tym objęto także całość pożyczki z umowy 247/02/08/95 w kwocie wraz z oprocentowaniem 3.188,6 tys. zł (kapitał 3000,0 tys. zł oraz pozostałość w kwocie 51,3 tys. zł (wraz z oprocentowaniem) z umowy 80/52/92.

Niezależnie od powyższego bankowym postępowaniem ugodowym objęto zakupioną przez ARP S.A. za 100,0 tys. zł wierzytelność Powszechnego Banku Kredytowego S.A. wobec ZPC „Ursus” w łącznej wysokości 127.184,4 tys. zł.

Ogółem bankowym postępowaniem ugodowym, zakończonym podpisaniem ugody w dniu 11 lipca 1996 r., objęte zostały wierzytelności ARP S.A. o wartości 133.089,5 tys. zł⁴⁵. Jego postanowienia przewidywały umorzenie wierzytelności w 90% oraz zamianę pozostałej części na akcje imienne w spółce, w którą miały przekształcić się Zakłady zgodnie z postanowieniami ugody.

W odniesieniu do ARP S.A. warunki ugody oznaczały umorzenie kwoty 119.780,6 tys. zł i objęcie akcji o wartości 13.308,9 tys. zł. Realny, tj. faktyczny koszt Agencji związany z umorzeniem wierzytelności w b.p.u. wyniósł jednakże znacznie mniej, bo tylko 5.404,6 tys. zł (90% z kwoty 6.005,1 tys. zł stanowiącej sumę wierzytelności wraz z kosztem zakupu długu ZPC „Ursus” w PBK S.A.)⁴⁶. Zasadnicza część kwoty umorzonej (114.375,9 tys. zł) była więc faktycznie wierzytelnością wyłącznie ewidencyjną (z punktu widzenia ARP S.A.) i praktycznie nieściągalną.

Zgodnie z § 4 ust. 1 ugody bankowej ZPC „Ursus” zobowiązane zostały do złożenia u b. Ministra Przekształceń Własnościowych wniosku o przekształcenie ZPC „Ursus” w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa, w celu umożliwienia wierzycielom realizacji wybranej opcji zamiany nie umorzonej części wierzytelności na akcje imienne w przyszłej spółce. Warunek ten został spełniony. W dniu 5 sierpnia 1996 r. skierowano stosowny wniosek do Ministra Przekształceń Własnościowych.

W § 5 ust. 2 ugody ZPC „Ursus” zostały natomiast zobligowane do głębokiej redukcji kosztów wytwarzania m.in. poprzez sprzedaż lub inne formy zagospodarowania trwale zbędnych składników majątkowych (§ 5 ust. 2 pkt a), nabycia praw wieczystego użytkowania gruntów (§ 5 ust. 2 pkt b) oraz osiągnięcie trwałej zdolności płatniczej i kredytowej (§ 5 ust. 2 pkt c). W ocenie NIK realizacja tych zobowiązań jest zagrożona (za wyjątkiem nabycia prawa wieczystego użytkowania), co szczegółowo przedstawiono w dalszej części niniejszej „Informacji...”, dotyczącej sytuacji gospodarczej Zakładów.

W stosunku do zawartej ugody 23 wierzycieli zgłosiło sprzeciwy, w tym do czasu ich rozpatrzenia (15 stycznia 1997 r.) 3 wierzycieli cofnęło sprzeciw a 2 nie wniosło wpisów sądowych. Z pozostałych 18 Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy 15 oddalił a 3 umorzył. Od tych postanowień 5 wierzycieli wniosło apelację, które do czasu zakończenia kontroli nie zostały rozpatrzone.

3.7.4. Pożyczka ze środków EFSAL

Rada Ministrów uchwałą nr 94/95 z dnia 18 lipca 1995 r. w sprawie przyznania pomocy ze środków budżetowych EFSAL na wsparcie restrukturyzacji i osłony likwidacji przedsiębiorstw⁴⁷ udzieliła pomocy ZPC „Ursus” w kwocie 27.000,0 tys. zł (w formie pożyczki).

Zgodnie z powyższą uchwałą, pomoc została udzielona za pośrednictwem ARP S.A. (§ 2 ust. 1) z przeznaczeniem na sfinansowanie wybranych przedsięwzięć inwestycyjnych zawartych w programie restrukturyzacji (§ 2 ust. 2). Warunki pożyczki (§ 3) przewidywały, że środki zostaną przekazane w 3 transzach

⁴⁵Suma należności ogółem wszystkich wierzycieli wyniosła 697.481,1 tys. zł, w tym Skarbu Państwa 338.065,9 tys. zł, Urzędu Gminy Warszawa Ursus - 17.931,1 tys. zł, Zakładów Energetycznych w Lublinie - 19.100,0 tys. zł, Urzędu Miejskiego w Lublinie - 12.227,2 tys. zł, PFRON - 13.499,0 tys. zł a pozostałych - 16.948,8 tys. zł.

⁴⁶ łączna kwota objęta b.p.u., tj. 133.089,5 tys. zł - wierzytelność wobec ZPC „Ursus” zakupiona w PBK (127.184,4 tys. zł) + koszt zakupu tej wierzytelności 100 tys. zł.

⁴⁷ nie publikowane

(pierwsza 12.000,0 tys. zł i dwie po 7.500,0 tys. zł). Oprocentowanie ustalono na 1/2 stopy kredytu refinansowego NBP a karencję w spłacie kapitału wyznaczono na 5 lat. Karencja w spłacie oprocentowania wynosiła 18 miesięcy. Spłata miała nastąpić w okresie 5 lat po upływie karencji (kapitał w ratach kwartalnych a odsetki w miesięcznych). Zabezpieczeniem pożyczki miały być weksle in blanco, cesje z rachunków przedsiębiorstwa, cesja należności z kontraktów eksportowych i krajowych, zastaw na udziałach i akcjach w spółkach z udziałem ZPC „Ursus” oraz przewłaszczenia maszyn i urządzeń a także hipoteka na nieruchomościach wskazanych przez ZPC „Ursus”. Minister Przemysłu i Handlu zobowiązany został (§ 4) do powołania Zespołu opiniującego i monitorującego przebieg realizacji działań restrukturyzacyjnych i finansowanie inwestycji, tj. zadań określonych w szczegółowym harmonogramie realizacyjnym. Zgodnie z § 6 uchwały uruchomienie kolejnych transz uwarunkowane zostało uzyskaniem pozytywnej opinii Zespołu.

W dniu 31 lipca 1995 r. pomiędzy ARP S.A. a ZPC „Ursus” zawarta została umowa pożyczki (nr 61/19/95) na finansowanie wybranych przedsięwzięć inwestycyjnych (zgodnie z zakresem i harmonogramem zawartym w załączniku nr 1). Załącznik nr 2 stanowił harmonogram realizacji przedsięwzięć restrukturyzacyjnych.

Szczegółowe warunki umowy były zgodne z postanowieniami uchwały Rady Ministrów nr 94/95. Dodatkowe zobowiązania pożyczkobiorcy dotyczyły m.in. obowiązku składania comiesięcznych sprawozdań w przedmiocie wykorzystania pożyczki oraz powiadamiania ARP S.A. o zamierzeniach dotyczących dysponowania mieniem przekraczającym 5% wartości jego majątku, a także informowania o wszelkich innych okolicznościach, które mogą mieć wpływ na sytuację finansową Zakładów (§ 6 ust. 4 umowy).

Przekazanie I transzy pożyczki w kwocie 12.000,0 tys. zł nastąpiło w dniu 24 sierpnia 1995 r. Sprawozdanie z wykorzystania tych środków ZPC „Ursus” złożyły w dniu 17 października 1995 r. (a następnie dwukrotnie - na żądanie Zespołu) uzupełniały jego treść - 13 i 24 listopada 1995 r.).

Sprawozdanie to było przedmiotem oceny przez Zespół ds. opiniowania działań operacyjnych i monitorowania w ZPC „Ursus”, powołany przez Ministra Przemysłu i Handlu w dniu 25 października 1995 r. zgodnie z § 4 cyt. uchwały Rady Ministrów. Ocenę tę Zespół zawarł w 4 protokołach (z kolejnych posiedzeń), tj. Nr 1 z dnia 8 listopada 1995 r., Nr 2 z dnia 4 grudnia 1995 r., Nr 3 z dnia 4 kwietnia 1996 r., Nr 4 z dnia 29 sierpnia 1996 r. Była to ocena negatywna.

Na drugim posiedzeniu (protokół z dnia 4 grudnia 1995 r.) Zespół stwierdził, że łączna kwota wątpliwych wydatków z punktu widzenia celowości ich sfinansowania ze środków EFSAL, wyniosła 9.168,4 tys. zł, tj. 76,3% ogólnej kwoty I transzy pożyczki. Zakwestionowano wydatki dotyczące:

- zakupu prefabrykatów metalurgicznych z przeznaczeniem do produkcji części zamiennych na rynek krajowy i zagraniczny w kwocie 4.447,2 tys. zł;
- zakupu ciągników przeznaczonych na cele promocyjno-reklamowe do 6 krajów (Litwa, Kazachstan, Słowacja, Birma, RPA i Pakistan) za kwotę 3.500,0 tys. zł;
- zakupu prac badawczo-konstrukcyjnych i prototypowych za kwotę 1.121,2 tys. zł.

Zespół uznał, iż przedstawione powyżej wydatki nie są przedsięwzięciami inwestycyjnymi mieszczącymi się w wykazie stanowiącym załącznik nr 1 do umowy pożyczki i nie powinny być finansowane ze środków EFSAL.

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli - opartej o przyjęte przez Zespół kryterium uznawania za zgodne z celami pożyczki tylko tych wydatków, które w efekcie powiększają majątek trwały Zakładów - z kwot przedstawionych przez ZPC „Ursus” za niezasadne uznać należy:

- całość wydatków w kwocie 4.447,2 tys. zł, przeznaczonych na zakup materiałów i półfabrykatów do produkcji części zamiennych, jako zaliczanych do środków obrotowych,
- kwotę 3.201,3 tys. zł z wykazanej przez ZPC „Ursus” wartości zakupu ciągników oraz innych wydatków na cele promocyjno-reklamowe za granicą w łącznej kwocie 3.500,0 tys. zł. Uwzględniając przyjęte przez

Zespół kryteria za uzasadniony uznać należy tylko wydatek w wysokości 298,7 tys. zł na zakup 7 ciągników, samochodu osobowego oraz sprzętu rolniczego, wniesionego jako aport rzeczowy przez ZPC „Ursus” do spółki „POLAGRIS” S.A. na Litwie. Pozostałe wydatki promocyjne, w tym wysyłka ciągników do Kazachstanu, Birmy, RPA i na Węgry obciążały Spółkę „Ursus-Trading”⁴⁸ albo stanowiły koszty działalności bieżącej a nie inwestycyjnej.

- kwotę 775,2 tys. zł z wykazanej przez ZPC „Ursus” wartości poniesionych nakładów na prace badawcze i rozwojowe zakwalifikowane do finansowania ze środków EFSAL (1.211,2 tys. zł). Do czasu złożenia sprawozdania na stan majątku trwałego (wartości niematerialne i prawne) przyjęto dokumentację o wartości 436,0 tys. zł. Pozostałe nakłady mogą być rozliczone w przyszłych okresach.

Łącznie, w ocenie NIK, niezgodnie z przeznaczeniem wydatkowano ze środków I transzy kwotę 8.433,0 tys. zł, tj. 70,3%. Stanowiło to naruszenie § 2 ust. 2 cyt. uchwały Rady Ministrów nr 94/95 oraz § 6 ust. 1 umowy pożyczki zawartej pomiędzy ZPC „Ursus” a ARP S.A. Zgodnie z § 8 ust. 1 lit. a umowy pożyczki Agencji przysługiwało prawo (wobec wykorzystania środków niezgodnie z przeznaczeniem) do postawienia pożyczki w stan natychmiastowej wymagalności. Z prawa tego ARP S.A. nie skorzystała.

Po rozpatrzeniu sprawozdania ZPC „Ursus” Zespół wyraził negatywną opinię o wykorzystaniu środków I transzy (protokół z dnia 4 grudnia 1995 r.) i wskazał na brak przesłanek do uruchomienia środków II transzy. Jednocześnie jednak Zespół „kierując się troską o wspomaganie zapoczątkowanego procesu restrukturyzacji fabryki...” zaproponował rozważenie celowości utrzymania środków EFSAL jako jednego ze źródeł wspomagania tego procesu, przy zmianie warunków finansowania. Zespół wnioskował aby organ założycielski zobowiązał Zarządcę Komisyjnego m.in. do:

- przygotowania wniosku o rozszerzenie zakresu przedmiotowego zadań przewidzianych do finansowania ze środków EFSAL,
- przygotowania kompleksowego programu restrukturyzacji i harmonogramów jego finansowania z wyodrębnieniem zadań pozainwestycyjnych.

Pod adresem organu założycielskiego zgłoszono wniosek o przygotowanie wystąpienia do Rady Ministrów w sprawie wprowadzenia zmian w uchwale Rady Ministrów, rozszerzających zakres finansowania przedsięwzięć ze środków EFSAL a pod adresem ARP S.A. wniosek o dokonanie w umowie pożyczki stosownych zmian, po nowelizacji uchwały Rady Ministrów.

ZPC „Ursus” wykonały powyższe zalecenia, aktualizując program restrukturyzacji (zatwierdzony decyzją Ministra Przemysłu i Handlu w dniu 10 czerwca 1996 r.) i przygotowując do zatwierdzenia szczegółowy harmonogram zadań inwestycyjnych do sfinansowania ze środków II i III transzy pożyczki EFSAL. Wykonanie tych prac potwierdzono w protokole nr 4 z posiedzenia Zespołu (z dnia 29 sierpnia 1996 r.). Zespół - podtrzymując negatywną ocenę na temat wykorzystania środków I transzy - sformułował wniosek rekomendujący Ministrowi Przemysłu i Handlu podjęcie ostatecznej decyzji w odniesieniu do poszczególnych transz pożyczki EFSAL.

Na tej podstawie ARP S.A. - po przyjęciu do akceptującej wiadomości szczegółowego harmonogramu działań inwestycyjnych - wystąpiła do Ministra Przemysłu i Handlu z wnioskiem o podjęcie decyzji w sprawie uruchomienia II transzy pożyczki, informując jednocześnie o przygotowanym zakresie zmian w umowie pożyczki. Zmiany te zaostrzały warunki nadzoru nad przepływem środków na finansowanie poszczególnych zadań (płatność z wyodrębnionego konta po akceptacji i weryfikacji przez ARP S.A.).

Minister Przemysłu i Handlu w oparciu o opinię Zespołu wyrażoną w protokole nr 4 oraz wniosek ARP S.A. wystąpił do Ministra Finansów o uruchomienie kwoty 7.500,0 tys. zł jako II transzy pożyczki EFSAL. Przedłożył też Ministrowi Finansów dodatkową dokumentację dotyczącą zadań finansowanych ze środków EFSAL oraz propozycje zmian w umowie pożyczki pomiędzy ARP S.A. a ZPC „Ursus”, proponując jednocześnie rozłożenie II transzy na 3 raty. Pierwsza z tych rat w wysokości 2.628 tys. zł wpłynęła do ARP S.A.

⁴⁸ „Ursus-Trading” Sp. z o.o. jest w 100% własnością ZPC „Ursus”.

15 listopada 1996 r., lecz do maja 1997 r. nie została przekazana Zakładom, wobec nie uzgodnionych ostatecznie warunków aneksu do umowy pożyczki (w zakresie proponowanych zabezpieczeń przez ZPC „Ursus”).

Najwyższa Izba Kontroli negatywnie pod względem legalności ocenia działania podjęte w celu uruchomienia środków II transzy pożyczki, albowiem zgodnie z § 6 ust. 2 uchwały Rady Ministrów nr 94/95 przekazanie części środków dotyczących transz drugiej i trzeciej pożyczki, następuje po uzyskaniu pozytywnej opinii Zespołu powołanego na podstawie § 4 uchwały. Zespół ten wyraził negatywną opinię sposobu wykorzystania środków I transzy i opinię tę podtrzymał w kolejnych protokołach ze swoich posiedzeń. W tej sytuacji - w ocenie NIK - brak było podstaw prawnych do występowania przez Ministra Przemysłu i Handlu do Ministra Finansów o uruchomienie kolejnych części środków pożyczki. Ocena ta znajduje także uzasadnienie w fakcie, iż Minister Finansów nie był w pełni poinformowany o sposobie wykorzystania środków pierwszej transzy, czemu dał wyraz w piśmie skierowanym w dniu 12 maja 1997 r. do Ministra Skarbu Państwa, jako aktualnego organu założycielskiego ZPC „Ursus”. W piśmie tym wyraźnie wskazano ponadto, że upłynęły już zaproponowane przez b. Ministra Przemysłu i Handlu terminy uruchomienia kolejnych rat II transzy (IV kw. 1996 r., I kw. 1997 r. i II kw. 1997 r.). W kolejnym piśmie z dnia 19 czerwca 1996 r. Minister Finansów wskazał, że inicjatywa wystąpienia o zmianę cyt. uchwały Rady Ministrów leży w kompetencji Ministra Skarbu Państwa. Dał też wyraz zaniepokojeniu o rzeczywisty zakres realizacji zadań programu restrukturyzacji ZPC „Ursus”, ze względu na sposób i tempo wykorzystania środków EFSAL.

3.7.5. Poręczenia kredytów

ZPC „Ursus” w 1996 r. (od lutego do kwietnia) zawarły trzy umowy o kredyt dewizowy z Bankiem Polska Kasa Opieki S.A. z przeznaczeniem na środki obrotowe. Ze środków tych ZPC „Ursus” mogły regulować zobowiązania z tytułu i zakupu materiałów, półfabrykatów, materiałów kooperacyjnych, wypłat wynagrodzeń wraz z pochodnymi i bieżących opłat na rzecz budżetu. Poręczenia zawartych umów dokonała Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. Były to umowy:

- nr 96/005 z 19 lutego 1996 r. o kredyt dewizowy w wysokości 5.900,0 tys. dolarów amerykańskich. Zgodnie z § 13 tej umowy jako zabezpieczenie kredytu ustanowiono zastaw na akcjach będących przedmiotem obrotu na Gieldzie Papierów Wartościowych, stanowiących własność ARP S.A. o łącznej wartości rynkowej nie mniejszej niż 25.000,0 tys. zł. Agencja w dniu 20 lutego 1996 r. zawarła z ZPC „Ursus” umowę o udzieleniu zabezpieczenia kredytu bankowego poprzez ustanowienie zastawu na akcjach. Na zabezpieczenie zobowiązań ARP S.A. wobec Banku Pekao S.A. mogących powstać z tytułu zastawu ustanowionego na należących do Agencji akcjach, ZPC „Ursus” zobowiązane zostały (§ 2 umowy) m.in. do dokonania cesji wierzytelności od odbiorców dostaw swoich wyrobów na łączną kwotę 40.000,0 tys. zł (§ 2 pkt 2), dokonania przewłaszczenia należących do Zakładów maszyn i urządzeń znajdujących się w ZM „Ursus” we Włocławku o wartości nie niższej niż 2.300,0 tys. zł (§ 2 pkt 3) oraz przewłaszczenia maszyn i urządzeń znajdujących się w ZM „Ursus” w Gorzowie Wlkp. o wartości nie niższej niż 10.800,0 tys. zł (§ 2 pkt 4), dokonania przewłaszczenia wyrobów gotowych w postaci ciągników jako rzeczy oznaczonych co do gatunku, o łącznej wartości nie niższej od 40.000,0 tys. zł (§ 2 pkt 5), dokonania przewłaszczenia na rzecz Agencji wszystkich swoich udziałów w Ursus-Trading Sp. z o.o. oraz powołania do 31 marca 1996 r. do Rady Nadzorczej Spółki przedstawicieli ARP S.A., w taki sposób, aby stanowili oni nie mniej niż 60 % składu Rady (§ 2 pkt 6). ZPC „Ursus” ustanowiły zabezpieczenia, o których mowa powyżej, również w dn. 20 lutego 1996 r. poprzez zawarcie z ARP S.A. umów: o przelew wierzytelności, przewłaszczenia na zabezpieczenie udziałów w Spółce z o.o. „Ursus-Trading”, o czasowe przeniesienie własności rzeczy ruchomej na zabezpieczenie (3 umowy).
- nr 96/007 zawarta w dniu 15 marca 1996 r. o kredyt dewizowy w wysokości 5.900,0 tys. dolarów amerykańskich. Zgodnie z § 13 tej umowy jako zabezpieczenie kredytu ustanowiono poręczenie cywilne ARP S.A. z ograniczeniem odpowiedzialności do kwoty 15.000,0 tys. zł. Agencja w dniu 15 marca 1996 r. zawarła z ZPC „Ursus” umowę o zabezpieczenie kredytu bankowego przez udzielenie poręczenia. Zgodnie z § 2 tej umowy na zabezpieczenie zobowiązań Agencji wobec Banku Pekao S.A. mogących powstać z tytułu udzielonego poręczenia ZPC „Ursus” miały dokonać m.in. przewłaszczenia należących do nich maszyn i urządzeń znajdujących się w Odlewni Ursus w Lublinie o wartości nie niższej od 20.000,0 tys. zł (ustanowiono umowę o czasowe przeniesienie własności rzeczy ruchomej na zabezpieczenie z dn. 15 marca 1996 r.).

- nr 96/011 z dnia 17 kwietnia 1996 r. o kredyt dewizowy w wysokości 5.900,0 tys. dolarów amerykańskich. Zgodnie z § 13 tej umowy jako zabezpieczenie kredytu strony ustanowiły zastaw na bonach skarbowych należących do ARP S.A. o wartości 17.450,0 tys. zł z ograniczeniem odpowiedzialności Agencji do kwoty 15.000,0 tys. zł. W dniu 19 kwietnia 1996 r. Agencja zawarła z ZPC „Ursus” umowę o zabezpieczenie kredytu bankowego przez udzielenie poręczenia. Zgodnie z § 2 tej umowy na zabezpieczenie mogących powstać zobowiązań Agencji wobec Banku ZPC „Ursus” miały dokonać przewłaszczenia należących do nich maszyn i urządzeń znajdujących się w Zakładzie Silnika ZPC „Ursus” w Warszawie o wartości nie niższej niż 31.278,8 tys. zł (dokonano umową o czasowe przeniesienie własności rzeczy ruchomej na zabezpieczenie z dn. 19 kwietnia 1996 r.).

Umowy zawarte pomiędzy ARP S.A. a ZPC „Ursus” o których mowa powyżej nakładały na Zakłady obowiązek wypełniania szczegółowych postanowień dotyczących zabezpieczenia oraz zobowiązywały te Zakłady do składania sprawozdań z realizacji tych postanowień.

ZPC „Ursus” nie w pełni i nie zawsze terminowo wywiązywały się z tych zobowiązań. I tak:

- zgodnie z § 2 ust. 2 umowy o przelew wierzytelności (z dnia 20 lutego 1996 r. - dotyczy umowy kredytu 96/005), suma wierzytelności będących przedmiotem cesji na rzecz ARP S.A. nie mogła być niższa niż 40.000,0 tys. zł. Tymczasem już 12 marca 1996 r. ARP poinformowała Zarządcę Komisarycznego, że cedowane wierzytelności mają wartość tylko 20.053,9 tys. zł),
- ZPC „Ursus” nie wywiązywały się w terminie wynikającym z § 1 pkt 3 umowy o czasowe przeniesienie własności rzeczy ruchomej w postaci ciągników (z 20 lutego 1996 r. dotyczącej umowy kredytu 96/005) z obowiązku przekazania do ARP S.A. aktualnych protokołów inwentaryzacyjnych oraz kopii raportów kasowych. Umownym terminem był 10 dzień po upływie każdego miesiąca kalendarzowego.

Fakty niewywiązywania się ZPC „Ursus” ze zobowiązań umownych spowodowały przeprowadzenie przez ARP S.A. kontroli sposobu ich realizacji (czerwiec 1996 r.). W jej wyniku, w dniu 1 sierpnia 1996 r. skierowano do Zarządcy Komisarycznego wnioski pokontrolne dotyczące:

- konsekwentnego dokonywania przelewów wierzytelności powstałych ze sprzedaży krajowej i zagranicznej, tak aby ich łączna kwota w okresie poręczenia wynosiła 40.000,0 tys. zł,
- dokonania cesji wierzytelności wobec dealerów, tak aby było możliwe ich przeniesienie na ARP S.A.,
- składania comiesięcznych informacji o stanie wyrobów w magazynach,
- uściślenia sposobu oznaczania przewłaszczonych na rzecz ARP S.A. maszyn i urządzeń,
- prowadzenia przez ZPC „Ursus” tylko jednego rachunku bankowego,
- umożliwienia wprowadzenia do Rady Nadzorczej Spółki „Ursus-Trading” 2 przedstawicieli ARP, w celu osiągnięcia 60% głosów w Radzie.

Pomimo otrzymania tych wniosków, Zakłady w dalszym ciągu nie wywiązywały się z przyjętych zobowiązań. I tak:

- w pismach z dnia 3 września i 11 września 1996 r. ARP S.A. ponownie wskazała, że: Zakłady nie dostarczają protokołów inwentaryzacyjnych stanu magazynowego ciągników (pkt 3 wniosków), nie dokonano cesji wierzytelności wobec dealerów na rzecz ARP oraz nie informowano Agencji o faktycznej ich wielkości (pkt 1 i 2 wniosków), nie dostarczono oświadczenia o prowadzeniu przez ZPC „Ursus” tylko jednego rachunku bankowego (pkt 4 wniosków). Na realizację całości tych zobowiązań Agencja wyznaczyła termin do 30 września 1996 r.

Ostateczne uregulowanie powyższych kwestii nastąpiło dopiero 23 stycznia 1997 r. (tj. po 10 miesiącach od zawarcia umowy kredytowej 96/005), kiedy to złożono w ARP S.A. umowy cesji wierzytelności wobec dealerów, spełniając tym samym ostatnie z postawionych przez ARP S.A. żądań.

Przetawione powyżej ustalenia kontroli w pełni uzasadniają negatywną ocenę rzetelności i legalności działań ZPC „Ursus” (naruszenie postanowień umów z ARP S.A.). Na tym tle konsekwentne i wstrzemięźliwe postępowanie Agencji uznać należy - ex post - za odpowiednie do zaistniałej sytuacji, ze względu na efekt w postaci wyegzekwowania pełnej realizacji zobowiązań, wynikających z umów zabezpieczenia kredytów.

3.8. Sytuacja ekonomiczno-finansowa ZPC „Ursus”

W badanym okresie poprawiły się podstawowe wielkości ekonomiczno-finansowe charakteryzujące sytuację gospodarczą ZPC „Ursus”. Było to przede wszystkim efektem udzielenia znaczącej pomocy przez ARP S.A., w tym zwłaszcza udzielenia poręczeń kredytów, które umożliwiły w lutym 1996 r. kontynuację produkcji, zagrożoną ze względu na brak środków obrotowych.

W porównaniu do 1995 r. zwiększyły się w 1996 r. przychody ogółem z 444.500,0 tys. zł do 663.100,0 tys. zł, tj. o 49,2%. W mniejszym stopniu wzrosły koszty uzyskania przychodu - o 27,9%, tj. z 522.200,0 tys. zł do 668.000,0 tys. zł. W konsekwencji zmniejszyła się strata brutto z całokształtu działalności z 43.400,0 tys. zł do 4.600,0 tys. zł. Poprawił się też wskaźnik rentowności brutto (aczkolwiek utrzymywał się na poziomie ujemnym) z -17,49% do -0,73%.

Poprawa rentowności związana była z przesunięciami w strukturze sprzedaży ciągników, w warunkach praktycznie ustabilizowanej wielkości produkcji (16.520 szt. w 1995 r. i 16.722 szt. w 1996 r.) i sprzedaży (odpowiednio 16.434 szt. i 16.717 szt.). Wzrosła bowiem istotnie sprzedaż ciągników w kraju z 4.808 szt. do 9.896 szt., tj. o 105,8%, kosztem sprzedaży eksportowej, która zmniejszyła się z 11.616 szt. do 6.821 szt., tj. o 41,4%. Było to o tyle znaczące z punktu widzenia wyników finansowych, że rentowność sprzedaży krajowej ciągników w 1995 r. była ujemna i wynosiła (-) 4,48% a w 1996 r. dodatnia 9,02%, podczas gdy sprzedaż eksportowa w obydwu latach przynosiła stratę rentowność ujemna na poziomie odpowiednio (-) 21,87% i (-) 18,34%). Utrzymywanie sprzedaży eksportowej, pomimo ujemnej rentowności, znajduje swoje uzasadnienie w zapewnieniu odpowiedniej skali produkcji, zapobiegającej wzrostowi kosztu jednostkowego wytwarzanych ciągników. Poza tym przychody ze sprzedaży eksportowej pokrywały w badanym okresie całość kosztów zmiennych produkcji i część kosztów stałych (w 1996 r. przychód wynosił 125.338,9 tys. zł a koszty zmienne 120.301,4 tys. zł).

Utrzymanie skali produkcji sfinansowane zostało jednak zobowiązaniami krótkoterminowymi, które w badanym okresie wzrosły z 565.797,1 tys. zł do 611.125,0 tys. zł⁴⁹, tj. o 8%, stanowiąc odpowiednio 77,0% i 74,2% całości zobowiązań ZPC „Ursus”. W strukturze zobowiązań krótkoterminowych na koniec 1996 r. dominowały zobowiązania podatkowe 25,8% (157.794,2 tys. zł) i z tytułu składek ZUS - 18,4% (112.567,9 tys. zł).

Z ustaleń kontroli wynika, że ZPC „Ursus” na bieżąco realizowały zobowiązania podatkowe (podatek dochodowy od osób fizycznych). Na uzgodnionych z Prezesem ZUS warunkach spłacano zaległości wobec ZUS (od stycznia do czerwca 1997 r. po 20,0 tys. zł od każdego zakładu wchodzącego w skład ZPC „Ursus” i 25% bieżącej składki).

Konsekwencją wysokiego stanu zobowiązań krótkoterminowych był relatywnie niski poziom wskaźnika bieżącej płynności finansowej (w 1995 r. - 0,27 a w 1996 r. - 0,36) kształtujący się poniżej wielkości uznawanej za optymalną (1,5-2,0). Także wskaźnik szybkości spłaty zobowiązań był niższy od wartości przyjmowanej za zadowalającą (1,0) i wynosił 0,09 w 1995 r. i 0,16 w 1996 r. Pomimo zauważalnej poprawy powyższych wskaźników ich poziom nie wskazuje na to, aby ZPC „Ursus” osiągnęły w krótkim okresie trwałą zdolność płatniczą, a więc były w stanie wypełnić warunek ugody bankowej.

⁴⁹ bez uwzględnienia ugody bankowej

Negatywnie na sytuację gospodarczą ZPC „Ursus” wpływał także powiększający się stan należności. Pomiedzy 1995 a 1996 rokiem wzrosły one z 45.692,2 tys. zł do 82.359,1 tys. zł, tj. o 80,2%. Do głównych dłużników ZPC „Ursus” w 1996 r. należały 2 spółki z udziałami Zakładów, tj. Ursus-Trading (100%) i Pracownicza Spółka Akcyjna (PSA) „Ursus” (29,7%). Ich zobowiązania wobec ZPC w dniu 31 grudnia 1996 r. wyniosły łącznie 30.862,0 tys. zł, tj. 44,2%. Zobowiązania „Ursus-Trading” wobec ZPC wynikały przede wszystkim z różnic czasowych pomiędzy datą wystawienia faktury za przekazane Spółce ciągniki i części zamienne do sprzedaży eksportowej a rozliczeniem faktur po uzyskaniu przez Spółkę wpływów od kontrahentów zagranicznych.

Wierzytelności wobec PSA „Ursus” wykazane w bilansie ZPC „Ursus” obejmowały przede wszystkim wartość przekazanych Spółce do sprzedaży krajowej części zamiennych oraz półfabrykatów do ich produkcji. Na podstawie zarządzenia nr 4 Zarządcy Komisarycznego ZPC „Ursus” z dnia 24 czerwca 1996 r. Spółka z dniem 1 lipca 1996 r. stała się wyłącznym dystrybutorem części zamiennych produkowanych przez ZPC „Ursus” (za wyjątkiem eksportu), w tym także w obrocie pomiędzy zakładami ZPC „Ursus”. Decyzja w tej sprawie nie została poprzedzona żadną analizą opłacalności tego przedsięwzięcia. Ze sporządzonego dla potrzeb kontroli NIK rachunku wynikało jednoznacznie, iż przekazanie Spółce obrotu częściami zamiennymi, których produkcja częściowo sfinansowana została ze środków EFSAL, przyniosła Zakładom stratę w postaci utraconych korzyści w szacunkowej kwocie 1.747,5 tys. zł (w II półroczu 1996 r.). Prognoza na rok 1997 zakłada, że utracone korzyści wyniosą 3.804,6 tys. zł. Podkreślić należy, że w badanym okresie rentowność sprzedaży części zamiennych była zawsze dodatnia (15,8% w 1995 r. i 10,8% w 1996 r.) w przeciwieństwie do sprzedaży ciągników.

Niezależnie od wykazanych w bilansie należności od PSA „Ursus”, Zakłady ponosiły koszty (podatek od nieruchomości, opłata za wieczyste użytkowanie gruntu oraz amortyzację) z tytułu użytkowanych bezpłatnie (umowy użyczenia) przez Spółkę 7 obiektów, w tym m.in. ośrodka wypoczynkowego, bufetów, magazynu i stołówki. W 1996 r. koszty te wyniosły 165,8 tys. zł. Z wyjaśnień Głównego Księgowego ZPC wynikało, że powyższa należność zostanie wyegzekwowana w 1997 r.

Istotnym obciążeniem gospodarki ZPC „Ursus” jest też znaczny majątek zbędny (w tym przede wszystkim nieruchomości gruntowe). Z ogólnej ich powierzchni (wg stanu na 31 grudnia 1996 r.) 422,2 ha Zakłady uznały za zbędne 217,9 ha, tj. prawie 52%. W największym stopniu problem ten dotyczył zakładów w Warszawie - 72% użytkowanych gruntów uznano za zbędne oraz Odlewni w Lublinie - prawie 53%. Tak znaczna wielkość zbędnych nieruchomości wskazuje na zagrożenie możliwości wywiązania się przez Zakład z przywołanego wcześniej warunku ugody (§ 5 ust. 2 pkt 2) dotyczącego zagospodarowania zbędnych składników majątku.

W zdecydowanie większym stopniu ZPC „Ursus” zrealizowały punkt ugody dotyczący nabycia prawa wieczystego użytkowania gruntów (§ 5 ust. 2 pkt b). Praktycznie we wszystkich Zakładach wchodzących w skład ZPC „Ursus” kwestia ta została uregulowana, za wyjątkiem Zakładów w Warszawie, gdzie w stosunku do 67,7% łącznej powierzchni gruntów (234,15 ha) toczy się stosowne postępowanie.

3.9. Realizacja wniosków pokontrolnych NIK z lat 1995-1996

- I. Były Zespół Państwowego Przemysłu i Handlu NIK w maju 1995 roku zakończył kontrolę Agencji w zakresie jej udziału w restrukturyzacji państwowych przedsiębiorstw przemysłowych w latach 1991-1993.

Zawarte w wystąpieniu pokontrolnym skierowanym do Prezesa Zarządu ARP S.A. wnioski dotyczyły:

1. Wprowadzenia obowiązku wspólnego przygotowywania i podpisywania założeń warunków (tzw. TOR) projektów restrukturyzacji przedsiębiorstw przez wyznaczonych w ARP S.A. liderów tych projektów oraz przedstawicieli zainteresowanych podmiotów gospodarczych.
2. Zwiększenia procentowego udziału ostatniej raty wynagrodzenia w całkowitej kwocie wartości umowy, tj. raty wypłaconej przez ARP S.A. firmom konsultingowym po ostatecznym odbiorze pracy.

3. Zapewnienia uczestnictwa przedstawicieli zainteresowanych przedsiębiorstw w komisjach odbioru opracowań - projektów restrukturyzacji realizowanych z udziałem ARP S.A.
4. Wprowadzenia zasady pisemnego określania zakresu czynności, obowiązków i uprawnień dla merytorycznych pracowników ARP S.A., stanowiącego załącznik do umowy o pracę.
5. Przeznaczenia na restrukturyzację przedsiębiorstw środków pieniężnych pozyskiwanych przez ARP S.A. w ramach odpłatności za opracowania restrukturyzacyjne sfinansowane z subwencyjnych środków pomocowych.
6. Określenia realnych możliwości spłaty na rzecz ARP S.A. zaległych pożyczek pieniężnych, zwłaszcza przez przedsiębiorstwa, które na 31 grudnia 1993 r. nie spłaciły żadnej wymaganej raty pożyczki.
7. Zmiany podmiotowej struktury udzielanych przez ARP S.A. pożyczek i poręczeń, preferując w tym procesie przedsiębiorstwa, dla których opracowano programy restrukturyzacji”.
8. Opracowania wzoru formularza wypełnionego przez podmioty gospodarcze wnioskujące do ARP S.A. o opracowanie programu restrukturyzacyjnego, finansowanego z zewnętrznych środków pomocowych, a także wzór formularza oferty składanej przez firmy konsultingowe na przetarg, dotyczący wykonania opracowań.

Wnioski nr 1, 2 i 3 zostały zrealizowane. W dniu 25 lipca 1995 r. uchwałą nr 281 Zarząd ARP S.A. wprowadził uzupełnienia do dokumentu pn. „Procedury rozpatrywania i podejmowania decyzji dotyczących udzielania pomocy technicznej i finansowej ze środków Programu PHARE”, nakładające obowiązek przestrzegania tych zasad, o które wnioskowała NIK.

Odnosnie realizacji wniosku 4 ustalono, że pracownicy merytoryczni posiadali określone na piśmie zakresy czynności i obowiązków.

Wniosek nr 5 został w pełni zrealizowany. Zarząd Agencji na posiedzeniu w dniu 2 grudnia 1994 r. podjął uchwałę o przeznaczaniu środków pozyskiwanych w ramach odpłatności przedsiębiorstwa za opracowania sfinansowane ze środków pomocowych na realizację projektów wspierających procesy restrukturyzacji przedsiębiorstw.

W 1996 r. na mocy porozumienia pomiędzy b. Ministrem Przemysłu i Handlu, ARP S.A. i Pełnomocnikiem Rządu ds. Integracji Europejskiej a Komisją Europejską gotówkowe spłaty przedsiębiorstw za projekty finansowane z funduszy PHARE spłaty przedsiębiorstw za projekty finansowane z funduszy PHARE z lat 1992-1993 przekazano jako kapitał założycielski Fundacji Restrukturyzacji Przedsiębiorstw FIRE.

Realizując wniosek nr 6 Agencja na bieżąco analizowała i aktualizowała warunki spłat tzw. trudnych pożyczek, tj. udzielonych podmiotom znajdującym się aktualnie w trudnej sytuacji finansowej. Przeanalizowano też saldo pożyczek udzielonych ze środków b. Funduszu Zmian strukturalnych w Przemysle dokonując korekt warunków opłat, w wyniku czego saldo nie spłaconych wierzytelności ARP S.A. zmniejszyło się z 4.228,5 tys. zł w dniu 31 grudnia 1995 r. do 1.966,8 tys. zł na koniec 1996 r.

Kontrola realizacji wniosku nr 7 wykazała, że w dniu 8 czerwca 1995 roku na posiedzeniu Zarządu Agencji omówiono powyższy wniosek i sformułowano następującą zasadę: „Biorąc pod uwagę szczupłość środków finansowych Agencji, Zarząd zaleca stosować zasadę, że pożyczki i poręczenia udzielane przez Agencję, w pierwszej kolejności powinny obejmować przedsiębiorstwa, dla których opracowano programy restrukturyzacyjne z udziałem Agencji z zachowaniem obowiązujących zasad”. Protokół Nr LIV/94 z posiedzenia Zarządu w dniu 8 czerwca 1994 r. z powyższym zaleceniem został dostarczony wszystkim departamentom merytorycznym.

Departament Restrukturyzacji Agencji, po przeanalizowaniu składanych wniosków o udzielenie pomocy finansowej w latach 1995-1996, 23 wnioskodawcom odmówił jej udzielenia m.in. z przyczyn:

- ograniczonych możliwości finansowych Agencji,
- wnioskowanych przedsięwzięć wykraczających poza statutowe zadania Agencji,
- negatywnej oceny projektu.

Ograniczone możliwości finansowe Agencji, były przyczyną odmowy sfinansowania planowanych przez Zakłady Górniczo-Hutnicze „Bolesław” w Bukowni w 1995 roku inwestycji w systemie głównego odwodnienia Kopalni.

W „Audycie energetycznym” sfinansowanym ze środków pomocowych Agencji (w 1994 r.) przewidywano przedsięwzięcia inwestycyjne, na realizację których Agencja nie podejmowała zobowiązań finansowych. W odpowiedzi do ZGH „Bolesław”, Agencja wskazała dwa tańsze źródła pozyskania środków: Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz środki z funduszu „EFSAL”. Pozastatutowy obszar działań, zdaniem Agencji, był przyczyną odmowy sfinansowania zakupu przez Zakłady Chemiczne „Organika Azot” S.A. surowców niezbędnych do utrzymania rytmiczności produkcji i sprzedaży w I kw. 1996 r. W wyjaśnieniu otrzymanym od Wicedyrektora Departamentu Restrukturyzacji podano m.in., że finansowanie bieżącej działalności gospodarczej przedsiębiorstwa (kredyty obrotowe) należy do specyfiki banku, zwłaszcza gdy bank ten prowadzi postępowanie ugodowe (w dniu 22 stycznia 1995 r. Bank Śląski S.A. w Katowicach zawarł z ZCH „Organika Azot” S.A. ugodę bankową, która uprawomocniła się w dniu 5 marca 1996 r.).

W zakresie realizacji wniosku nr 8 ustalono, że Zarząd Agencji, na posiedzeniu w dniu 2 grudnia 1994 roku podjął uchwałę akceptującą treść dokumentu pt. „Wniosek przedsiębiorstwa/spółki o sfinansowanie projektu z zewnętrznych środków pomocowych” i zobowiązującą pracowników ARP S.A. do stosowania przedstawionego formularza poczynszy od 2 grudnia 1994 roku.

Wniosek Warszawskich Zakładów Zielarskich „Herbapol” z siedzibą w Pruszkowie o pomoc w sfinansowaniu ze środków PHARE prac konsultingowych związanych z opracowaniem programu dostosowania przedsiębiorstwa do wymagań Dobrej Praktyki Wytwarzania (Good Manufacturing Practice) z dnia 16 listopada 1995 roku, skierowany do Prezesa Agencji, nie został opracowany zgodnie z wzorem formularza wniosku opracowanym przez Agencję i zatwierdzonym przez Zarząd. Z wyjaśnień odpowiedzialnego pracownika ARP S.A. złożonych w dniu 11 marca 1997 r. podano, że spis zawartych danych w formularzu wniosku, traktowany jest w Agencji jako wzorzec niezbędnych informacji jakie musi przedsiębiorstwo przedłożyć ubiegając się o sfinansowanie projektu zewnętrznymi środkami pomocowymi. W oparciu o wzorzec wniosku, jak podano w wyjaśnieniu, eksperci sprawdzają kompletność otrzymanych informacji od przedsiębiorstwa. Na tej podstawie, po dokonanej analizie, przedstawiają na posiedzeniu Zarządu Agencji wnioski o udzielenie pomocy.

Agencja nie opracowała wzoru formularza oferty składanej przez firmę konsultingową na przetarg (konkurs ofert) o wykonanie programu restrukturyzacyjnego, ponieważ firmy konsultingowe zapraszane do przetargu i uczestniczące w wykonaniu usług konsultingowych, finansowanych ze środków pomocowych, są zobowiązane do składania ofert przygotowanych według dokumentu pod nazwą: „Zbiór zasad dotyczących kontraktów oraz reguł dokonywania zakupów” -Część II Rozdział II: „Instrukcje dla uczestników przetargu” z dnia 14 stycznia 1994 roku, opracowanych i zleczanych do stosowania przez Komisję Europejską.

II. Były Zespół Państwowego Przemysłu i Handlu NIK w III kwartale 1995 roku zakończył kontrolę Agencji w zakresie wykonywania przez nią funkcji likwidatora. Szczegółowe ustalenia kontroli oraz wpływające z niej wnioski zawarte zostały w „Informacji o wynikach kontroli wykonywania funkcji likwidatora przez Agencję Rozwoju Przemysłu S.A. w Warszawie”. Kontrola wykonywania przez Agencję funkcji likwidatora została przeprowadzona w Agencji i 9 podmiotach, w których Agencja pełniła funkcję likwidatora.

Z ustaleń kontroli wynikało, że w większości przypadków likwidacja przedsiębiorstw „przeprowadzona” przez Agencję przebiegała zbyt wolno. Zastrzeżenia kontroli budził fakt przyjęcia przez Agencję sposobu wykonywania funkcji likwidatora: Agencja nie przeprowadzała faktycznie likwidacji, zlecała ją osobom fizycznym i prawnym. Osoby prawne wykonywały swoje obowiązki za pośrednictwem osób fizycznych, z którymi zawierały umowy zlecenia. Zdaniem NIK powstawał skomplikowany, wielostopniowy system pełnomocnictw oraz cedowania praw i obowiązków. System ten utrudniał kontrolę Agencji nad przebiegiem likwidacji.

Zawarte w „Informacji” wnioski pod adresem ARP S.A. dotyczyły przede wszystkim usprawnienia przebiegu procesów likwidacyjnych, natomiast do b. Ministra Przemysłu i Handlu wnioskowano o zaniechanie wyznaczania Agencji jako likwidatora, w celu umożliwienia skoncentrowania jej potencjału na wspomaganiu procesów restrukturyzacyjnych. Wnioski te zostały zrealizowane częściowo. Znacznie

zmniejszyła się bowiem skala prowadzonych przez ARP S.A. likwidacji, natomiast ich przebieg w dalszym ciągu był niekiedy długotrwały.

- III. Były Departament Przekształceń Własnościowych NIK w październiku 1995 roku zakończył w Agencji kontrolę prywatyzacji przez restrukturyzację finansową jednostek państwowych w latach 1993-1994 i w I półroczu 1995 roku prowadzoną z udziałem Agencji.

W wystąpieniu pokontrolnym Departament Przekształceń Własnościowych NIK wnioskował o zorganizowanie zasilania konta pożyczek długoterminowych środkami finansowymi uzyskiwanymi ze sprzedaży akcji i udziałów otrzymanych poprzednio w wyniku skonwertowania wierzytelności z tytułu pożyczek otrzymanych przez podmioty gospodarcze.

Wniosek ten nie został zrealizowany. ARP S.A. nie prowadzi wyodrębnionego konta, na które wpływałyby środki ze sprzedaży akcji bądź udziałowców otrzymanych w ramach konwersji wierzytelności. Zarząd ARP S.A. nie dostrzegł potrzeby prowadzenia takiego konta, gdyż przychody ze sprzedaży, o której mowa powyżej, wpływają na rachunek podstawowy, z którego wypłacane są także pożyczki długoterminowe. Do czasu zakończenia kontroli nie zaistniał przypadek braku środków na pożyczki długoterminowe.

III. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA KONTROLNEGO I DZIAŁAŃ PODJĘTYCH PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI

Po zakończeniu kontroli skierowano wystąpienia pokontrolne do Prezesa Agencji Rozwoju Przemysłu S.A. oraz do Zarządcy Komisarycznego Zakładów Przemysłu Ciągnikowego „Ursus”. W wystąpieniu przekazany Agencji zwrócono głównie uwagę na fakt, że w badanym okresie dynamika przychodów była niższa od dynamiki kosztów, co wskazywało na malejącą zyskowność prowadzonych operacji finansowych. Przedstawiono także przypadki świadczące o spadającej rentowności przy obrocie walorami rynku pieniężnego (bony skarbowe, obligacje, akcje spółek giełdowych itp.), podnosząc jednak, że pomimo malejącej zyskowności przedsięwzięć Agencji, jej zysk brutto wzrósł o 82%.

Wskazano również na przypadek zaniżenia podstawy opodatkowania w 1995 r. z tytułu otrzymanych dywidend. W związku z tym zapłacony został niższy podatek. Podkreślono jednak, że błędnie zakwalifikowana podstawa opodatkowania została skorygowana w 1997 r. i Agencja przesłała należną kwotę wraz z odsetkami. Zwrócono także uwagę na długie - zdaniem NIK - okresy dysponowania przez Agencję środkami budżetowymi, pochodzącymi z Funduszy EFSAL, nawet powyżej 60 dni, jak również na przypadki występowania przez Agencję z dużym wyprzedzeniem - bez merytorycznego uzasadnienia do b. Ministra Przemysłu i Handlu o uruchamianie środków EFSAL na pożyczki udzielane za jej pośrednictwem podmiotom gospodarczym. Podano również przypadki, gdy Agencja z dużym opóźnieniem zwracała do budżetu środki nie wykorzystane na pożyczki.

W zakresie pomocy finansowej udzielonej przez Agencję Zakładom Przemysłu Ciągnikowego „Ursus” wskazano przede wszystkim na fakt wykorzystania ponad 70% pierwszej transzy pożyczki ze środków EFSAL przez zakłady na inne cele niż określone w uchwale Rady Ministrów i w sposób sprzeczny z zawartą przez ARP umową pożyczki.

W związku z powyższym skierowano wystąpienie pokontrolne do Ministra Finansów, podając w nim szereg nieprawidłowości przy wykorzystaniu środków pochodzących z pierwszej transzy pożyczki w postaci: wykonania przez zakłady zadań nie objętych harmonogramem i zakresem określonym w Załączniku Nr 1, przekroczeniem poniesionych nakładów w stosunku do kosztów założonych w zatwierdzonym programie inwestycyjnym oraz wnosząc jednocześnie o wstrzymanie uruchomienia dla zakładów kolejnych dwóch transz pożyczki ze środków EFSAL.

Najwyższa Izba Kontroli została poinformowana o przekazaniu powyższego wystąpienia do Ministra Skarbu Państwa jako organu założycielskiego ZPC „Ursus”.

Najwyższa Izba Kontroli kierując wystąpienie pokontrolne do Prezesa Agencji Rozwoju Przemysłu S.A. wniosła o podjęcie niezbędnych decyzji i działań zapewniających:

- zorganizowanie procedur udzielania pożyczek ze środków budżetowych w taki sposób, aby środki te przekazywane były w terminie możliwie jak najkrótszym ubiegającym się o nie podmiotom gospodarczym,
- podjęcia skutecznych działań windykacyjnych na rzecz odzyskania swoich wierzytelności, zwłaszcza od tych dłużników, którzy nie są zobligowani warunkami zawartych ugód bankowych i układów sądowych,
- podjęcia działań, dotyczących upłynnienia aktywów o niskim stopniu płynności na rzecz majątku aktywnie zaangażowanego w procesy restrukturyzacji przemysłu

oraz rozważenie celowości odstąpienia od umowy pożyczki w związku z naruszeniem jej postanowień przez pożyczkobiorcę, tj. ZPC „Ursus”.

W wystąpieniu pokontrolnym skierowanym do Zarządcy Komisarycznego ZPC „Ursus” wskazano przede wszystkim na nieprawidłowości w zakresie wykorzystania środków finansowych pochodzących z pożyczek, a w szczególności ich wydatkowania na cele nieprzewidziane w programie inwestycyjnym. Zwrócono także uwagę, iż przyjęta praktyka finansowania wzrostu produkcji zobowiązaniami krótkoterminowymi powoduje w konsekwencji utrzymywanie się na niskim poziomie wskaźnika bieżącej płynności finansowej oraz niskiego wskaźnika szybkości spłaty zobowiązań. Podkreślono w wystąpieniu również, że negatywnie na sytuację ekonomiczno-finansową ZPC „Ursus” oddziaływały stosunkowo wysokie należności od spółek, w których przedsiębiorstwo posiadało swoje udziały lub akcje. Również niepełna realizacja planu obniżki kosztów własnych miała ujemny wpływ na sytuację ekonomiczną Zakładów. Negatywnie oceniono także podjętą przez kierownictwo ZPC „Ursus” decyzję o przekazaniu obrotu częściami zamiennymi do spółki pracowniczej „Ursus” S.A., bowiem podjęcie jej nie było poprzedzone analizą opłacalności tego przedsięwzięcia dla Zakładów i było niezgodne z postanowieniami zawartej ugody bankowej. Zwrócono w wystąpieniu uwagę na fakt zagospodarowania przez ZPC „Ursus” w niewielkim stopniu majątku zbędnego oraz nie uzgodnienia warunków umów dzierżawy przekazanych spółce pracowniczej obiektów związanych z obrotem częściami zamiennymi. Wskazano także przypadek nie przestrzegania w Zakładach obowiązujących wewnętrznych przepisów ustalających procedury w przypadkach zmian personalnych na kierowniczych i samodzielnych stanowiskach pracy.

Najwyższa Izba Kontroli w powyższym wystąpieniu wniosła o:

- niedopuszczenie do ponownego wykorzystania środków z pożyczek niezgodnie z ich przeznaczeniem,
- przedstawienie ARP S.A. stosownych propozycji zmian zakresu rzeczowego zadań objętych programem inwestycyjnym finansowanym ze środków EFSAL wg zmieniających się potrzeb Zakładu,
- rzetelne oraz terminowe opracowywanie sprawozdań z wykorzystania poszczególnych transz kredytów,
- zwiększenie nadzoru i kontroli nad realizacją obniżki kosztów własnych, w tym poprzez przyspieszenie zagospodarowania majątku zbędnego oraz podjęcia działań zmierzających do uregulowania w całości stanu prawnego majątku Zakładu,
- podjęcie skutecznych działań mających na celu windykację należności od spółek, a także przeanalizowanie współpracy ze spółką pracowniczą „Ursus” S.A. dotyczącej obrotu częściami zamiennymi,
- przestrzeganie wewnętrznych aktów normatywnych regulujących tryb postępowania przy sporządzaniu protokołów zdawczo-odbiorczych w czasie przekazywania obowiązków ustępujących ze stanowisk kierowniczych i stanowisk związanych z odpowiedzialnością materialną.

Do powyższych wystąpień adresaci nie zgłosili zastrzeżeń. W udzielonej odpowiedzi Zarządca Komisaryczny ZPC „Ursus” poinformował o realizacji wszystkich wniosków pokontrolnych. Również Prezes

ARP S.A. poinformował o przyjęciu do realizacji wysuniętych wniosków pokontrolnych. Nie zgodził się jedynie z wnioskiem dotyczącym ewentualnego odstąpienia od umowy pożyczki ze środków EFSAL zawartej z ZPC „Ursus” wskazując, iż rozwiązanie to pozbawiłoby Zakłady dopływu środków finansowych niezbędnych dla kontynuacji procesu restrukturyzacji. Podniósł również, że takie rozwiązanie nie byłoby korzystne dla Agencji, zwłaszcza w kontekście pełnionej przez nią funkcji restrukturyzatora. Pozbawienie ZPC „Ursus” istotnej puli środków finansowych przeznaczonych na rozwój mogłoby przyczynić się do porażki całego przedsięwzięcia dotyczącego naprawy tych Zakładów.

W ZPC „Ursus” stwierdzono nieprawidłowe wydatkowanie (niezgodne z przeznaczeniem) kwoty 8.433,0 tys. zł pochodzącej z pożyczki udzielonej Zakładom ze środków budżetowych EFSAL.

p.o. Dyrektora
Departamentu

Gospodarki
i Integracji Europejskiej

AKCEPTUJĘ:

Janusz GRADOWSKI

Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli

Jacek UCZKIEWICZ
Warszawa, 1997-12-

ZATWIERDZAM:
Prezes
Najwyższej Izby Kontroli

Janusz WOJCIECHOWSKI

Warszawa, 1997-12-02

WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH

1. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny - Dz.U. z 1964 r. Nr 16 poz. 93, 1971 r. Nr 27 poz. 252, 1976 r. Nr 19 poz. 122, 1982 r. Nr 11 poz. 81, Nr 19 poz. 147, Nr 30 poz. 210, 1984 r. Nr 45 poz. 242, 1985 r. Nr 22 poz. 99, 1989 r. Nr 3 poz. 11, Nr 33 poz. 175, 1990 r. Nr 34 poz. 198, Nr 55 poz. 321, Nr 79 poz. 464, 1991 r. Nr 107 poz. 464, Nr 115 poz. 496, 1993 r. Nr 17 poz. 78, 1994 r. Nr 27 poz. 96, 1994 r. Nr 85 poz. 388, Nr 105 poz. 509, 1995 r. Nr 83 poz. 417, Nr 141 poz. 692, 1996 r. Nr 114 poz. 542, Nr 139 poz. 646, 1997 r. Nr 43 poz. 272.
2. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. - Kodeks handlowy - Dz.U. z 1934 r. Nr 57 poz. 502, 1946 r. Nr 57 poz. 321, 1950 r. Nr 34 poz. 312, 1964 r. Nr 16 poz. 94, 1988 r. Nr 41 poz. 326, 1990 r. Nr 17 poz. 98, 1990 r. Nr 51 poz. 298, 1991 r. Nr 94 poz. 418, 1991 r. Nr 111 poz. 480, 1994 r. Nr 121 poz. 591, 1995 r. Nr 96 poz. 478, 1996 r. Nr 6 poz. 43.
3. Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 24 października 1934 r. - Prawo o postępowaniu układowym - Dz.U. z 1934 r. Nr 93 poz. 836, 1950 r. Nr 38 poz. 349, 1990 r. Nr 55 poz. 320, 1996 r. Nr 6 poz. 43, 1996 r. Nr 43 poz. 189.
4. Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe - Dz.U. z 1934 r. Nr 93 poz. 83, 1991 r. Nr 118 poz. 512, 1994 r. Nr 1 poz. 1, 1995 r. Nr 85 poz. 426, 1996 r. Nr 6 poz. 43, 1996 r. Nr 43 poz. 189, 1996 r. Nr 106 poz. 496, 1997 r. Nr 28 poz. 153.
5. Ustawa z dnia 14 grudnia 1990 r. o zniesieniu i likwidacji niektórych funduszy - Dz.U. z 1990 r. Nr 89 poz. 517, 1995 r. Nr 133 poz. 654.
6. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości - Dz.U. z 1994 r. Nr 121 poz. 591, 1997 r. Nr 32 poz. 183, Nr 43 poz. 272.
7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 listopada 1993 r. w sprawie wytycznych realizacji budżetu państwa w zakresie wydatków przeznaczonych na wsparcie restrukturyzacji i osłony likwidacji przedsiębiorstw - Dz.U. z 1993 r. Nr 119 poz. 531, 1995 r. Nr 128 poz. 621, 1997 r. Nr 30 poz. 167.
8. Ustawa z dnia 3 lutego 1993 r. o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków oraz zmianie niektórych ustaw - Dz.U. z 1993 r. Nr 18 poz. 82, 1996 r. Nr 52 poz. 235, Nr 118 poz. 561, Nr 1906 poz. 496.
9. Ustawa z dnia 31 stycznia 1989 r. - Prawo bankowe - Dz.U. z 1992 r. Nr 72 poz. 359, zm. 1993 r. Nr 6 poz. 29, Nr 28 poz. 127, Nr 134 poz. 646, 1994 r. Nr 80 poz. 369, Nr 121 poz. 591, 1995 r. Nr 4 poz. 18, 1995 r. Nr 133 poz. 654, 1996 r. Nr 10 poz. 61, Nr 90 poz. 406, Nr 75 poz. 357, Nr 106 poz. 496, 1997 r. Nr 24 poz. 119.
10. Ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych - Dz.U. z 1994 r. Nr 123 poz. 600, zm. 1995 r. Nr 141 poz. 692, zm. 1996 r. Nr 106 poz. 496.
11. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 września 1995 r. w sprawie ustanowienia specjalnej strefy ekonomicznej w Mielcu (Dz.U. z 1995 r. Nr 107 poz. 526).
12. Zarządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 15 grudnia 1995 r. w sprawie powierzenia Agencji Rozwoju Przemysłu S.A. udzielania zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej oraz wykonywania bieżącej

kontroli działalności podmiotów gospodarczych na terenie specjalnej strefy ekonomicznej EURO-PARK-MIELEC oraz ustalenia zakresu tej kontroli - M.P. z 1995 r. Nr 67 poz. 758.

13. Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych - Dz.U. z 1993 r. Nr 106 poz. 482, zm. Nr 134 poz. 646, 1994 r. Nr 43 poz. 163, Nr 87 poz. 406, Nr 1 poz. 2, Nr 80 poz. 368, Nr 113 poz. 547, Nr 90 poz. 419, Nr 123 poz. 602, Nr 127 poz. 627, 1995 r. Nr 96 poz. 478, Nr 86 poz. 433, 1995 r. Nr 133 poz. 654, Nr 142 poz. 704, 1996 r. Nr 25 poz. 113, Nr 90 poz. 405, 1996 r. Nr 137 poz. 639, Nr 147 poz. 686, 1997 r. Nr 9 poz. 44, Nr 28 poz. 153.
14. Ustawa z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych - Dz.U. z 1991 r. Nr 18 poz. 80, Nr 75 poz. 329, Nr 101 poz. 444, Nr 107 poz. 464, 1993 r. Nr 18 poz. 82, Nr 60 poz. 280, 1994 r. Nr 1 poz. 3, Nr 80 poz. 368, Nr 113 poz. 547, 1995 r. Nr 1 poz. 2, Nr 95 poz. 474, Nr 154 poz. 791, 1996 r. Nr 90 poz. 405, Nr 118 poz. 561, Nr 106 poz. 496, Nr 156 poz. 775, 1997 r. Nr 43 poz. 272.
15. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 listopada 1981 r. w sprawie wykonania ustawy o przedsiębiorstwach państwowych - Dz.U. z 1981 r. Nr 31 poz. 170, 1987 r. Nr 37 poz. 213, 1988 r. Nr 6 poz. 51, Nr 12 poz. 95, 1989 r. Nr 6 poz. 42, zm.wyn. 1989 r. Nr 10 poz. 57, zm. wyn. 1990 r. Nr 17 poz. 99, zm.wyn. 1990 r. Nr 51 poz. 298, zm.wyn. 1991 r. Nr 2 poz. 6.
16. Ustawa z dnia 31 stycznia 1989 r. o gospodarce finansowej przedsiębiorstw państwowych - Dz.U. z 1992 r. Nr 6 poz. 27, 1993 r. Nr 18 poz. 82, 1994 r. Nr 121 poz. 591, 1995 r. Nr 154 poz. 791.